

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА
Кафедра інформаційних систем управління

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
Кафедра соціальних комунікацій та інформаційної діяльності

ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра інформаційної та соціокультурної діяльності

ACADEMIA DE STUDII ECONOMICE DIN MOLDOVA
(Кишинів, Республіка Молдова)

АСОЦІАЦІЯ ДОКУМЕНТОЗНАВЦІВ УКРАЇНИ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

VIII Міжнародної науково-практичної конференції

«ІНФОРМАЦІЯ ТА СОЦІУМ»

(02 червня 2023 р.)

Вінниця – 2023
ДонНУ імені Василя Стуса

*Рекомендовано до друку
вченою радою факультету інформаційних і прикладних технологій
Донецького національного університету імені Василя Стуса
(протокол № 13 від 21.06.2023)*

Голова редакційної колегії:

Анісімова О. М. – завідувач кафедри інформаційних систем управління ДонНУ імені Василя Стуса, д-р екон. наук, професор.

Члени редколегії:

Марковець О. В. – завідувач кафедри соціальних комунікацій та інформаційної діяльності Національного університету «Львівська політехніка», канд. техн. наук, доцент;

Портареску Сергій – PhD, Assoc. Prof., Academy of Economic Studies of Moldova;

Біловус Л. І. – професор кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності Західноукраїнського національного університету, д-р іст. наук, професор;

Стіхі Людмила – д-р екон. наук, конференціар, кафедра менеджменту Академії економічних досліджень Молдови (Кишинів, Республіка Молдова);

Лукаш Г. П. – професор кафедри інформаційних систем управління ДонНУ імені Василя Стуса, д-р філол. наук, професор;

Прігунов О. В. – старший викладач кафедри інформаційних систем управління ДонНУ імені Василя Стуса, канд. екон. наук;

Яворська Т. М. – доцент кафедри інформаційних систем управління ДонНУ імені Василя Стуса, канд. пед. наук.

I-74 Інформація та соціум: збірник матеріалів VIII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Вінниця, 02 червня 2023 р.). Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса. 2023, 167 с.

Збірник репрезентує доповіді VIII Міжнародної науково-практичної конференції «Інформація і соціум», які присвячені осмисленню теоретичних і практичних принципів соціальних комунікацій, архівної та бібліотечної справи та зберігання документної інформації в умовах сучасних викликів війни, сучасні підходи до застосування інформаційних технологій у період воєнних дій. Тези доповідей зорієнтовано на узагальнення, систематизацію теоретичних положень, а також на впровадження їх у документаційну практику, на використання інноваційних концепцій.

Збірник становитиме інтерес для науковців, викладачів, аспірантів, здобувачів вищої освіти, задіяних в інформаційній та документаційній сфері.

УДК 001.102:316.3(082)

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1 СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНО-ДОКУМЕНТНІ СИСТЕМИ.....	7
<i>Dorogaia Irina, PhD in economics, associate professor</i> PROSPECTS FOR SMES IN MOLDOVA IN A WORLD OF REVOLUTIONARY CHANGE: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES	7
<i>Спрінсян В. Г., канд. мистецтвознавства, доцент</i> СУЧАСНІ АНАЛІТИЧНІ МЕТОДИ ДОКУМЕНТОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ВОЄННОГО ЧАСУ	11
<i>Шевченко О. В., д-р наук з соц. ком., професор</i> АНАЛІТИЧНА КОМПЕТЕНЦІЯ СУЧАСНОГО ДОКУМЕНТОЗНАВЦЯ У ВОЄННИЙ ЧАС	13
<i>Шкіцька І. Ю., д-р філол. наук, професор</i> РЕАЛІЗАЦІЯ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО ПІДХОДУ У ВИКЛАДАННІ ДОКУМЕНТОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН.....	15
<i>Борисов О. Ю., аспірант</i> ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗОВНІШНІХ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ	19
<i>Василенко В. Ю., канд. наук із соц. ком., Галайко А. В., здобувач вищої освіти</i> ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АВТОРСЬКИХ ПРАВ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ.....	21
<i>Горова В. О., канд. іст. наук, доцент, Сverdлик З. М., канд. іст. наук, доцент</i> ФУНКЦІОНАЛЬНІ МОЖЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ДЛЯ КОМУНІКАЦІЇ У ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ УКРАЇНИ	24
<i>Іванів В. І., слухач</i> ОСОБЛИВОСТІ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ	27
<i>Кацалап В. О., канд. військових наук, доцент</i> ОРГАНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ.....	30
<i>Коноплицька О. І., канд. філол. наук, доцент</i> КОМУНІКАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ДІЛОВЕ СПІЛКУВАННЯ ЯК УПРАВЛІНСЬКА ФУНКЦІЯ	32
<i>Лозовенко А. С., слухач</i> АНАЛІЗ СИСТЕМИ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ.....	36
<i>Макаров Я. І., слухач</i> ОРГАНІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ	38
<i>Разно К. С., здобувач вищої освіти, Тур О. М., д-р наук із соц. ком., професор</i> СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ В ІНТЕРНЕТ-ПРОСТОРІ ЯК СУЧАСНИЙ СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН	41
<i>Соломенко Л. І., викладач</i> КОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА ТА КОМУНІКАТИВНІ ПРАКТИКИ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ.....	43
<i>Петрова І. О., канд. іст. наук, Приходько К. В., здобувач вищої освіти</i> ДОКУМЕНТОЗНАВЧА ОСВІТА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ: СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ	46

Перегуда С. П., слухач

МЕТОДИКА ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ
МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ 49

Томашевський О. С., слухач

УМОВИ СТВОРЕННЯ СИСТЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ МІНІСТЕРСТВА
ОБОРОНИ УКРАЇНИ ТА ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ..... 52

Червяков О. М., слухач

ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ СКЛАДНИКІВ СИСТЕМИ
СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ 55

Шаповалова Д. О., здобувач освіти, Федотова О. О., д-р іст. наук

ДІЯЛЬНІСТЬ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИХ СЛУЖБ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ
ВЛАДИ УКРАЇНИ З ПІДГОТОВКИ АНАЛІТИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ 57

Шайхет С. О. канд. наук. держ. упр.

АНАЛІЗ ПІДГОТОВКИ І ВЕДЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ ЗА СТАНДАРТАМИ
НАТО 60

Тур О. М., д-р наук із соц. ком., професор, Шабуніна В. В., канд. філол. наук, доцент

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ 63

**СЕКЦІЯ 2 АРХІВНА ТА БІБЛІОТЕЧНА СПРАВА І ЗБЕРІГАННЯ ДОКУМЕНТНОЇ
ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ВІЙНИ 66**

Артеменкова О. М., аспірантка кафедри інформаційних технологій

АРХІВИ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКУМЕНТІВ 66

Охріменко Г. В., канд. іст. наук, доцент

ЦІННІСНІ АСПЕКТИ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ БІБЛІОТЕЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ
СУЧАСНОЇ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ В УКРАЇНІ..... 68

Біловус Л. І., д-р іст. наук, професор, Яблонська Н. М., канд. філол. наук

ЕЛЕКТРОННА БІБЛІОТЕКА ЯК НОВА БІБЛІОГРАФІЧНА РЕАЛЬНІСТЬ:
ОКРЕМІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ 72

Бойчук Н. А., старший викладач

СТУДІЮВАННЯ НАУКИ ПРО ДОКУМЕНТ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ УКРАЇНСЬКОЇ
ФАХОВОЇ ПЕРІОДИКИ)..... 75

Грінберг Л. Ф., канд. іст. наук, доцент

ОЦИФРУВАННЯ ДОКУМЕНТНОЇ СПАДЩИНИ АРХІВІВ І БІБЛІОТЕК
ПІД ЧАС ВІЙНИ..... 78

Кудлай В. О., канд. наук із соц. ком., доцент, Андібор А. А., здобувач вищої освіти

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ОПИС: ПОНЯТТЯ, СТРУКТУРА ТА МЕТОДИ ПІДГОТОВКИ 80

Кравець Л. О., аспірантка

ФУНКЦІЇ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ВІЙНИ 83

Марчак О. І., аспірант кафедри інформаційних технологій

РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ФАХІВЦЯ
БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЇ СПРАВИ В КОНТЕКСТІ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПРОГРЕСУ
XXI СТОЛІТТЯ..... 86

Федотова О. О., д-р іст. наук, Павловська В. С., здобувач вищої освіти

ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТ ТА ЙОГО ВЛАСТИВОСТІ 88

Побережна Т. І., аспірантка

ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕК ВІННИЧЧИНИ В УМОВАХ
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ..... 91

Кудлай В. О., канд. наук із соц. ком., доцент, Савік К. О., здобувач вищої освіти

ІНФОРМАЦІЙНО-ПОШУКОВІ СИСТЕМИ В БІБЛІОТЕЦІ 95

<i>Тимофєєва К. О., д-р філософії</i> НАЦІОНАЛЬНІ АРХІВНІ ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ (НАІР): ПРОБЛЕМИ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	98
<i>Ярема І. І., аспірант кафедри інформаційних технологій</i> ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКИМИ БІБЛІОТЕКАМИ	101
СЕКЦІЯ 3 ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ І СИСТЕМ	103
<i>Анісімова О. М., д-р екон. наук, професор</i> ІНФОРМАЦІЙНА ПІДТРИМКА СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ	103
<i>Василенко В. Ю., канд. наук із соц. ком., Флуд Д. В., здобувач вищої освіти</i> ТИПИ ТОПОЛОГІЙ КОМП'ЮТЕРНИХ МЕРЕЖ, ЇХ ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ У ВИКОРИСТАННІ	106
<i>Крупа О. П., викл. кафедри фешн і шоу-бізнесу</i> МЕДІАСИМБІОЗИ В КУЛЬТУРНО-РОЗВАЖАЛЬНИХ ІВЕНТ-ЗАХОДАХ: НА ПРИКЛАДІ ТРЕЙЛЕРІВ І ПРОМОФІЛЬМІВ	109
<i>Куліш Ю. О.</i> СТВОРЕННЯ SMART-БІБЛІОТЕК ЗА ДОПОМОГОЮ ІНТЕРНЕТУ РЕЧЕЙ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА УНІВЕРСИТЕТУ	111
<i>Марчак В. І., аспірант кафедри інформаційних технологій</i> MAKERSPACES У БІБЛІОТЕЧНИХ ЕКОСИСТЕМАХ ДЕРЖАВНИХ КОЛЕДЖІВ І УНІВЕРСИТЕТІВ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ	114
<i>Печеранський І. П., д-р філос. наук, професор кафедри філософії та педагогіки</i> ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ АУДІОВІЗУАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА ТА ВИРОБНИЦТВА: СПРОБА УЗАГАЛЬНЕННЯ	116
<i>Прігунов О. В., канд. екон. наук, Флуд Д. В., здобувач вищої освіти</i> ПОЛПШЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОЧОГО ПРОЦЕСУ ПРАЦІВНИКІВ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ І СИСТЕМ	119
<i>Прігунов О. В., канд. екон. наук, Шафранова Д. Д., здобувач вищої освіти</i> УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ОСББ	122
<i>Сивицька І. Г., канд. екон. наук, доцент</i> ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІНСЬКОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ	125
<i>Спектор А. Ю., Software Engineer at Onseo, Анісімова О. М., д-р екон. наук, професор</i> АНАЛІЗ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ РОЗРОБКИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ГЕНЕАЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	128
СЕКЦІЯ 4 ЛІНГВІСТИЧНІ ПАРАМЕТРИ ІНФОРМАЦІЇ ТА СОЦІУМУ	132
<i>Лукаш Г. П., д-р філол. наук, професор</i> ОБРАЗ-СХЕМНЕ МОДЕЛЮВАННЯ КОНСТРУКТА «ДОКУМЕНТ» У СУЧАСНОМУ ДІЛОВОМУ ДИСКУРСІ	132
<i>Іванюха Т. В., канд. філол. наук, доцент, Кашевська А. В., здобувач вищої освіти</i> ПРОМОВИ Ш. ДЕ ГОЛЛЯ ЯК ПРИКЛАД АНТИВОСННОГО ОРАТОРСЬКОГО МИСТЕЦТВА	136
<i>Литвинська С. В., канд. філол. наук, доцент, Приходько О. Ю., канд. пед. наук, доцент</i> ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК ОBOB'ЯЗКОВОЇ СКЛАДОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ	138

<i>Лукаш Г. П., д-р. філол. наук, професор, Боровець С. С., здобувач вищої освіти</i> ТЕХНІКИ ПЕРЕДАЧІ НЕГАТИВНИХ ПОВІДОМЛЕНЬ У ДІЛОВОМУ СПІЛКУВАННІ.....	140
<i>Чередник Л. А., канд. філол. наук, доцент</i> МЕМ ЯК СУЧАСНИЙ ЗАСІБ ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ	143
<i>Яворська Т. М., канд. пед. наук, доцент, Ханжина К. В., здобувач вищої освіти</i> СУЧАСНІ МЕДІАОСВІТНІ КОМІКСИ.....	146
СЕКЦІЯ 5 СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПЕРІОД ВОЄННИХ ДІЙ.....	150
<i>Іванюха Т. В., канд. філол. наук, доцент, Таточенко А. П., здобувач вищої освіти</i> ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ЗАСОБИ ПІДТРИМКИ МАЛОГО БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ.....	150
<i>Ковальська Л. А., д-р іст. наук, професор, Котов К. Р. здобувач вищої освіти</i> БЛОКЧЕЙН-ТЕХНОЛОГІЇ І БЕЗПЕКА ЦИФРОВОГО ДОКУМЕНТООБІГУ	153
<i>Наместнік В. В., канд. наук з держ. упр.</i> СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕСТРУКТИВНОГО ІНФОРМАЦІЙНО- ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	157
<i>Палій С. В., аспірант</i> ПРОБЛЕМАТИКА ДІЯЛЬНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИХ ЦЕНТРІВ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ.....	160
<i>Патола В. Б., слухач</i> АНАЛІЗ КОМУНІКАЦІЙНИХ ФУНКЦІЙ СУБ'ЄКТІВ, ЯКІ ФОРМУЮТЬ ІНФОРМАЦІЙ- НИЙ ПРОСТІР ДЕРЖАВИ В ПЕРІОД ВОЄННИХ ДІЙ.....	163

СЕКЦІЯ 1
СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ
ТА ІНФОРМАЦІЙНО-ДОКУМЕНТНІ СИСТЕМИ

*Dorogaia Irina, PhD in economics, associate professor,
Academy of Economic Studies of Moldova, Chisinau*

**PROSPECTS FOR SMES IN MOLDOVA IN A WORLD
OF REVOLUTIONARY CHANGE: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES**

Acknowledgment. This work is part of a post-doctoral study funded from the state budget of the Republic of Moldova on the topic: «Creating the organizational change management model for small and medium enterprises through the challenges of Industrialization 4.0», within the framework of the project numbered 22.00208.0807.10/PD.

Like any processes taking place in the world, the revolutionary changes associated with the Fourth Industrial Revolution have two sides. Their inevitability is no longer in doubt, therefore, proof of the need for transformations at enterprises is not required. So, the changes taking place in today's world are associated with the emergence of new technologies that, until today, for the most part were not known and have not yet been fully studied. This is primarily due to artificial intelligence, which today penetrates into all areas of our lives and leaves no choice for companies, because organizations that use it are distinguished by increased efficiency hundreds, and sometimes thousands of times. Industrialization 4.0 technologies are all about disruptive innovations that uncompromisingly lead to changes in companies' business models. How to cope with the challenges of the external environment for small and medium-sized enterprises, which are limited by their characteristics in terms of the number of personnel, financial resources, and often the lack of opportunities to introduce advanced technologies due to a lack of skills, knowledge, and understanding. At the same time, we note that in the Republic of Moldova the overwhelming majority of companies are organizations of this type (today their percentage is 98,6 % of the total number of enterprises in the republic).

Exploring numerous sources in the direction of organizational transformations, we have identified the main provocative challenges facing the SMEs of the Republic of Moldova, related precisely to the revolutionary changes in the context of Industrialization 4.0 [1,2]:

- a lack of understanding of the importance of making changes;
- even in the presence of such awareness, the understanding of the direction of action by many entrepreneurs is not considered as a cardinal change, but only a partial introduction of any processes related to technologization and informatization;
- a lack of understanding of the importance of developing a change strategy due to a lack of understanding of the change model;

- a lack of a clear vision of the future. Often, entrepreneurs, referring to the variability of the external environment, are not even going to plan, in particular, plan changes, considering it a useless exercise, given that «you do not plan everything in advance»;

- many companies that are afloat for a long period of time are satisfied with the results obtained, and even if the results of activities are gradually declining, they complain about the instability of the external environment, the recent situation related to the COVID-19 quarantine, political instability and the global economic crisis, do not trying to rethink the course of activities;

- many SMEs of the Republic of Moldova, realizing that they are lagging behind large companies in financial and technological terms in many respects, believe that the changes are pointless, it leads to additional expenses, and they, in turn, to the bankruptcy of enterprises, therefore they try reduce costs by laying off staff, reducing sales and production capacity, and thereby further causing dissatisfaction with the staff due to greater workload and weaker motivation;

- most SMEs are guided by outdated management principles focused on making a profit in any way, abandoning long-term goal setting and the desire to make momentary profit;

- focus on the client in order to win him at any cost and satisfy his needs, thereby attracting even more clients in this sense, in contrast to the modern approach, which involves establishing bilateral relations with clients and further cooperation with him (for example, assessing opinions regarding new products, technologies focused on long-term cooperation, when customers themselves turn to enterprises in order to voice their vision regarding new products);

- the constant shortage of staff, associated with the high percentage of migration of the population of the Republic of Moldova, is often not considered by companies as an opportunity to engage young people who have just graduated from universities and students, which could benefit both parties;

- considering the possibility of cooperation with other companies only as mutually beneficial suppliers or consumers, and not as part of one ecosystem.

These and other problems, which are related to shortcomings in the management systems of SMEs in the Republic of Moldova, prompted us to conduct a study in order to identify the main prospects for the development of companies of this type. Thus, the recommendations described above follow from a theoretical study of the features of the change management methodology, literature on innovation management, business models, ecosystems, 2 as well as an empirical study conducted in January–May 2023 on 210 SMEs of the Republic of Moldova. This study has identified many of the challenges these businesses face, as well as outlined areas for improvement and related recommendations.

The main recommendation of the study is to rethink the model of activity of many enterprises in this sector, as well as the introduction of a change model based on the use of technologies of the Fourth Industrial Revolution.

As private recommendations, we name the following aspects that develop the prospects for the development of these enterprises in a complex and uncertain external environment [3, 4].

Firstly, diagnosing the activities of companies, taking into account the establishment of existing positions: profitability, competitiveness, main advantages and risks that affect the organization. Consideration of competitive advantages is necessary in order to possibly take them as a basis for the formation of a strategy for change, justification of risks is necessary in terms of understanding the need for changes and forming a view on the main factors of influence. Accounting for risks will help in the future strategy of the enterprise, which will include a risk response component.

Secondly, the management of the company must develop a vision for the company to which it will strive. That is, the clarity of the goal will contribute to its implementation, here, of course, it is necessary to inform all staff about the upcoming changes, the goals of the changes, the company's capabilities, as well as the upcoming possible difficulties that will stand in the way of the transformation program.

Thirdly, an important point of the future functioning model should be a rethinking of the relationship with the main business players: first of all, with the same enterprises, which are also based on the realization of their competitive advantages (therefore, their selection is an important part of the diagnosis). Enterprises, by pooling their potential and building relationships through Revolution 4.0 technologies, can thus achieve synergies far beyond the conventional understanding of the term.

Fourthly, any modern company needs constant changes and creative approaches. The problems of SMEs associated with the obsolescence of personnel, or with their lack, can be resolved in the course of cooperation with local universities. Here the problem of the lack of a creative outlook on things will be resolved, students will be able to find a job, and universities will receive a constantly fresh look at the problems that exist in the business world and generate their solution using a symbiosis of theory and practice.

Fifth, the need to recognize financial problems will help management be honest with its own staff and not promise unrealizable implementations. At the same time, awareness of the need for change should draw the attention of management to grants and assistance programs for SMEs, which are included in the state program and are the result of the ODA (Organizația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului (in Romanian) – Organization for Entrepreneurship Development (in English)).

Sixthly, all these changes are impossible without rethinking the values of the company, focused both on the implementation of internal components: interaction between

management and personnel, and on external guidelines – changing the model of relationships with customers, partners and society, sustainable relationships with all interested groups.

Taking into account the above points, we note that the study conducted on the SMEs of the Republic of Moldova showed the desire to carry out changes related to the provocations of the Fourth Industrial Revolution at the level of 60–80 % out of 100 % (that is, the majority of respondents noted these values). On the one hand, this desire is not enough to carry out such radical and large-scale changes. At the same time, it can be noted that in many respects the understanding of the need to move is present among representatives of enterprises. Most of the respondents' answers are related to the digitization of customer relationship processes. In our opinion, this is logically explained by the fact that these processes were debugged during the pandemic. It is also encouraging that almost 21 % of respondents see the future of their companies in the total digitalization of all processes. Here we can talk about full compliance with the requirements of Industrialization 4.0.

Among the main obstacles to the implementation of changes associated with Industrialization 4.0, respondents cite a lack of sufficient motivation among company personnel, insufficient communication and cooperation with key business partners (to build an efficiently functioning ecosystem), as well as inadequate or unacceptable leadership style, used in enterprises, which slows down the upgrade process.

Among the main factors for the development of this group of enterprises, respondents name the mandatory development of an individual development strategy (paying only insignificant attention to collaboration with business partners and universities), the need to use the latest technologies and support from the state.

Conclusion: Industrialization 4.0 dictates special conditions for the existence of all organizations in the world. Given the many problems faced by SMEs in the Republic of Moldova, we note their extreme vulnerability to provocative conditions. At the same time, companies that have embarked on the path of transformational change understand the benefits that Industrialization 4.0 technologies bring.

The problems listed in this article are not limited to this list. Here it is necessary to take into account the individual history of the enterprise, its financial condition, the level of management, the field of activity and much more. Also, the directions of development presented in this study do not provide an exhaustive answer to many questions. At the same time, we substantiated the main points related to the management of changes in the conditions of transformational changes, which should be taken into account in the SME transformation strategy.

References

1. Dorogaia I. Main Elements of the Change Management Models for SMEs in the Republic of Moldova: the Need for Updated in the Conditions of Industrialization 4.0. *Book of Proceedings 87th International Scientific Conference on Economic and Social Development – «Economics, Management, Finance and Banking»*. Svishtov, 28–30 September, 2022. P. 289–300. ISSN 1849-7535. Available: <https://www.esd-conference.com/past-conferences>
2. Dorogaia I. Change management in the digital age: the perspectives of development. *Eastern European Journal for Regional Studies (EEJRS)*. № 1, 2022, Chişinău: ASEM, 2022. P. 50–62. ISSN: 2537-6179. Available: https://csei.ase.md/journal/files/issue_81/EEJRS_Issue_81_50-62_DOR.pdf
3. Industry 4.0 for SMEs: Challenges, Opportunities and Requirements, edit. D. T. Matt, V. Modrák, H. Zsifkovits, P. 412. 2021. DOI: 10.1007/978-3-030-25425-4.
4. Industry 4.0: A Comprehensive Approach – Main Features and Impacts on SMEs/ editor: B. Jovanovsk. 2020. Available: <https://chainproject.eu/files/2019/10/Industry-4.0-A-Comprehensive-Approach-Main-Features-and-Impacts-on-SMEs.pdf>

**Спрінсян В. Г., канд. мистецтвознавства, доцент,
завідувач кафедри інформаційної діяльності та медіа-комунікацій,
Національний університет «Одеська політехніка», м. Одеса**

СУЧАСНІ АНАЛІТИЧНІ МЕТОДИ ДОКУМЕНТОЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ВОЄННОГО ЧАСУ

Сьогодні Україна прагне інформаційного суспільства, і за допомогою документів достовірна інформація передається та зберігається у просторі та часі. Створення достовірних документів про події російсько-української війни нині є одним із головних завдань українських архівістів, необхідно досліджувати феномен таких документів у документальному та архівному аспектах.

Проблемами аналізу документів є методи передачі досліджень вчених різних галузей: соціологів, психологів, істориків, журналістів, архівістів тощо. До того ж цілі та завдання аналізу документів у різних експертів істотно відрізняються. Методологія аналізу документів передбачає використання класичних методів (традиційного, якісного) і формальних методів (кількісного). До перших належать публіцистичні, біографічні, літературознавчі, історичні, психологічні, юридичні, соціологічні, лінгвістичні та інші, до других – контент-аналіз.

Водночас дослідники зазначають, що в чистому вигляді жоден метод не використовується. Документознавчий аналіз, на нашу думку, має ознаки якісного та кількісного методів аналізу документів, оскільки подібний до історичного методу (наприклад, перевірка чинності документа, визначення повноважень і вста-

новлення причин створення документа – за необхідності). Водночас він має спільні риси з публіцистичним аналізом, заснованим на вивченні правильності та достовірності тексту документа та його мовних особливостей. За допомогою документознавчого аналізу можна досліджувати громадські, виробничі, політичні та ін. зміни, що чітко демонструє зв'язок із біографічним аналізом. Документознавчий аналіз дає змогу визначити зв'язок між формою і змістом документа, тобто їх актуальність, автентичність документа (це найпростіше продемонструвати на тиражованих документах – виданнях, і найважче – на історичних документах), лінгвістичні особливості (наприклад, типовість і частота помилок) тощо. За допомогою документознавчого аналізу доцільно вивчати тему документа, щоб зрозуміти закономірності його побудови, і водночас він дає змогу досліджувати групи однорідних документів і окремі приклади документів. Основними принципами аналізу документів є об'єктивність, обґрунтованість, відтворюваність, систематичність і цілісність.

Кожен документ, з огляду на його ознаки і зміст, виконує соціальні функції, зокрема документи про злочини російських військових проти населення на окупованій території (розстріли, тортури, викрадення тощо); свідоцтва зруйнованих російською армією будівель, мостів, об'єктів інфраструктури; свідоцтва руйнування пам'яток архітектури; свідчення тих, хто був відправлений до росії; свідчення героїзму воїнів Збройних Сил України, знищення живої сили противника, озброєння противника, командування, підвезення боєприпасів тощо; благодійні внески, гуманітарна допомога тощо.

Інформаційний фронт є широким простором для маніпулювання свідомістю громадян. У таких умовах достовірні документи, інформація набувають особливо гострого значення, адже у формуванні нашого світосприйняття значну роль відіграє інформація, подана через мас-медіа, і від якості цієї інформації залежать наші моральні цінності та громадянська позиція. Російська пропаганда небезпечна тим, що має величезну кількість каналів передавання повідомлень, є швидкою, безперервною і схильною до самоповторень. Вірним шляхом до протистояння є діалог у суспільстві, тобто захист потенційно вразливих верств населення шляхом висвітлювання засобів маніпуляції, активною контратакою та повторенням антифейкової, достовірної інформації. На державному рівні для протидії цьому явищу застосовується накладання санкцій та заборона таких джерел інформації; діють спеціальні органи, що допомагають підтримувати інформаційну безпеку держави, зокрема Служба безпеки України, Рада національної безпеки і оборони України (Центр протидії дезінформації при РНБО), Міністерство внутрішніх справ (Департамент кіберполіції), Міністерство цифрової трансформації України.

Список використаних джерел

1. Антоненко І. Є. Сучасні нормативно-правові акти з керування документаційними процесами. *Студії з архів. справи та документознавства*. Київ. 2006. Т. 14. С. 48–58.
2. Бездрабко В. В. Документознавство в Україні: інституціоналізація та сучасний розвиток. Київ. 2009. 720 с.
3. Бездрабко В. Трансформації тлумачення діловодства як віддзеркалення становлення документознавства. *Вісн. Акад. праці і соціальних відносин Федерації профспілок України*. 2008. № 2. С. 105–110.
4. Белоусова І. О. Основні етапи розвитку документознавства. *Актуальні питання документознавства: історія та сьогодення*. Луганськ. 2008. С. 10–13.
5. Кулешов С. Г. Документознавство: Історія. Теоретичні основи. Київ, 2000. 160 с.
6. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. URL: <http://journals.urau.ua/bdi>
7. Вісник Книжкової палати. URL: <http://www.ukrbook.net/visnyk.htm>.
8. Студії з архівної справи та документознавства. URL: <https://undiasd.archives.gov.ua/studii/index.htm>

**Шевченко О. В., д-р наук з соц. ком., професор,
Національний університет «Одеська політехніка», м. Одеса**

АНАЛІТИЧНА КОМПЕТЕНЦІЯ СУЧАСНОГО ДОКУМЕНТОЗНАВЦЯ У ВОЄННИЙ ЧАС

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що становлення інформаційного суспільства в Україні супроводжується збільшенням впливу інформації на різні сфери людської діяльності. Важливу роль у цих процесах відіграють документознавці, завданням яких є вдосконалення документної інфраструктури, накопичення й транслявання нових знань, підвищення результативності управлінської діяльності завдяки ефективному керуванню документаційними процесами.

Інформаційно-аналітичні навички як складник успішної управлінської діяльності висвітлено в публікаціях І. Бабакової, О. Гайдамак, Т. Єлканової, С. Зайцевої, В. Омельченко, Н. Стрекалової; інформаційно-аналітичну компетентність педагогів вивчали О. Назначило, А. Оробинський та ін. Базуючись на результатах наукових досліджень, слід зазначити, що компетенція є первинною статичною категорією компетентнісного підходу, яка визначає змістовий складник освіти, окреслює вимоги до результату навчальної діяльності. Звернення уваги науковців до формування професійної компетентності зумовлене переходом світової спільноти до інформаційного суспільства, де пріоритетним вважають уміння вчитися, оволодіння навичками пошуку інформації.

Серед дисциплін фахової підготовки майбутніх документознавців універсальністю, інтегративним характером вирізняється «Інформаційно-аналітична діяльність». У сучасних умовах існування інформаційного суспільства, глобалізованого інформаційного простору інформаційна аналітика стає чи не найвизначальнішим показником фахової підготовки майбутніх документознавців. Адже сьогодні немає проблеми в отриманні і володінні інформацією (навпаки, її занадто багато, і не завжди якісної!), а є проблема в її аналітичній обробці, опрацюванні та підготовці на цій основі якісного інформаційного продукту – аналітичного документа.

Одним із дієвих сучасних засобів професійної підготовки є, зокрема, кейс-метод, або метод ситуаційних вправ, який спрямований на формування вміння вирішувати складні нестандартні завдання, критично аналізувати обставини і приймати на основі аналізу інформації рішення відповідно до ситуації. Особливо актуальним є застосування кейс-методу на практичних заняттях, оскільки це дає змогу студентам поєднувати теоретичні знання з реаліями життя, перетворювати інформацію, отриману на лекційному занятті, у вміння працювати з документами, аналізувати, розробляти інформаційно-документні ресурси.

До ключових компетенцій передусім належать: навчально-пізнавальні, які є основою розвитку особистості, підґрунтям для навчання впродовж життя й автономних дій; соціальні, етичні; комунікативні й іншомовні, які забезпечують фахівця необхідними засобами для взаємодії з навколишнім світом.

За рекомендаціями європейських експертів виокремлюємо в профілі документознавців шість груп особистісних компетенцій: міжособистісні: автономність, комунікативні вміння, доступність, емпатія, командний дух, уміння вести переговори, педагогічний хист; дослідницькі: допитливість; аналітичні: аналітичне мислення, критичне мислення, синтетичне мислення; комунікативні: виваженість, розсудливість, швидка реакція, винахідливість; управлінські: наполегливість, чіткість; організаційні: вміння адаптуватися, передбачливість, рішучість, ініціативність, організаторські вміння.

Отже, для ефективного та продуктивного виконання своїх професійних обов'язків у роботі з інформацією фахівцю галузі документознавства та інформаційної діяльності необхідна аналітична компетентність. До того ж високий рівень сформованості аналітичних умінь суттєво підвищує мобільність та конкурентоспроможність на ринку праці. Аналітична компетентність сучасних документознавців передбачає наявність таких якостей: аналітичне мислення, здатність працювати із великими обсягами інформації, уважність, пам'ять, розвинена інтуїція, спостережливість, відповідальність.

Список використаних джерел

1. Компетентісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. *Бібліотека освітньої політики*. Київ. 2004. 112 с.
2. Савченко О. П. Компетентісний підхід у сучасній вищій школі *Педагогіка і наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку*. 2010. № 3. С. 16–23.
3. Захарова І. Напрями і зміст підготовки магістрів з документознавства та інформаційної діяльності. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер.: Культура і соціальні комунікації*. 2009. Вип. 1. С. 262–269.
4. Компетентісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації: матеріали методол. семінару 3 квіт. 2014 р., м. Київ: Ч. 2. 2014. 292 с.
5. Малик Г. Д. Професійні стандарти й компетентісні профілі з документознавства та інформаційної діяльності: досвід західних країн. *Вісник Книжкової палати*. 2010. № 9. С. 47–52.

**Шкіцька І. Ю., д-р філол. наук, професор,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль**

РЕАЛІЗАЦІЯ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО ПІДХОДУ У ВИКЛАДАННІ ДОКУМЕНТОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН

Через інтеграцію України до європейського простору питання пропагування цінності студентоцентрованого підходу, академічної свободи та доброчесності набули особливої актуальності в академічному середовищі. З огляду на це наша розвідка, присвячена окресленню шляхів застосування студентоцентрованого підходу під час викладання документознавчих дисциплін, є актуальною і відповідає запитам сучасної наукової спільноти.

Розвідки науковців на тему студентоцентризму можна умовно поділити на дві групи. До першої належать статті, у яких з'ясовується сутність студентоцентрованого підходу, розглядаються шляхи його реалізації, окреслюються проблеми, що виникають на етапі впровадження [1; 2; 3; 6; 8; 9; 10; 11; 12; 13]. Другу групу наукових праць становлять дослідження, у яких науковці на прикладі різних навчальних дисциплін і груп здобувачів освіти показують можливості застосування студентоцентрованого підходу [4; 5; 7]. Відповідно наша наукова розвідка має на меті показати прояви студентоцентризму на прикладі викладання документознавчих дисциплін.

Дисципліни документознавчого циклу – навчальні курси, що передбачають вивчення документаційного складника професійної діяльності з різних позицій. Ідеться про фахові навчальні дисципліни, які опановують студенти бакалаврату спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»: «Документознав-

ство», «Управлінське документознавство», «Джерелознавство», «Бібліографознавство», «Аналітико-синтетичне опрацювання інформації», «Спеціальне діловодство», «Інформаційно-аналітична діяльність», «Документна лінгвістика» тощо.

Одним з яскравих прикладів студентоцентризму є можливість вибору здобувачами освіти не тільки керівників наукових досліджень, тем випускних кваліфікаційних і курсових робіт, але й тем комплексних практичних індивідуальних завдань, що є необхідним складником кожної навчальної дисципліни. Водночас важливо реалізовувати принцип наступності наукових досліджень, що уможливорює глибоке та різнобічне вивчення певного явища чи аспекту діяльності протягом усього навчання на освітній програмі. З огляду на це завданням педагога є допомога студенту у виборі цікавої, актуальної та перспективної для подальших наукових студій теми наукової роботи, яка би мала практичну значущість, наукову новизну і вимагала творчого підходу.

Для того, щоб допомогти майбутнім фахівцям з інформаційної, бібліотечної та архівної справи визначитися з місцем майбутньої роботи, спробувати себе в різних царинах діловодства, інформаційної діяльності, бібліотечної та архівної справи, набути практичних навичок роботи з документами, здобувачі згаданої спеціальності проходять практику та мають елементи дуальної освіти. Вибір студентською молоддю баз проходження дуальної освіти (як і баз практики) є також одним із виявів студентоцентрованого підходу. Так, у Західноукраїнському національному університеті студенти, з одного боку, мають змогу скористатися пропозиціями ЗВО щодо місця проходження дуальної освіти та практики, а з іншого боку, можуть обрати іншу установу, ініціюючи співпрацю університету з нею. Даючи майбутнім фахівцям з інформаційної, бібліотечної та архівної справи можливість такого вибору, викладачі фахових дисциплін повинні заохочувати студентів розширювати зону комфорту, щороку змінюючи бази дуальної освіти з метою ознайомлення з якомога ширшим спектром роботи з документами.

Відзначимо, що студентоцентрований підхід передбачає переміщення фокусу уваги з викладача на здобувача освіти під час освітнього процесу. Ідеться про те, що роль викладача перестає бути ключовою: він вже не є основним джерелом інформації, а стає, імовірно, натхненником, фасилітатором, організатором чи менеджером навчальної діяльності. Збільшити активність студента та посилити його інтерес до вивчення навчальних дисциплін документознавчого циклу дає змогу використання кейс-методу, або ситуаційних завдань. Аналіз ситуацій, що трапляються під час складання, оформлення та функціонування службових документів, створення вторинних документів, бібліографування за різними стандартами і под. не тільки поглиблює набуті під час лекцій теоретичні знання, але й сприяє актуалізації раніше засвоєного навчального матеріалу, слугує його кращому запам'ятовуванню, реалізації міждисциплінарного підходу до навчання.

Активізації пізнавальної діяльності студентів також слугують використання методів інтерактивного навчання, форм аудиторної роботи «перевернута лекція», залучення студентів до проведення лекційних і практичних занять, керування проєктами та контролю за їх виконанням.

З огляду на глобалізаційні процеси та інтеграцію України в європейський простір володіння іноземними мовами, зокрема англійською як мовою міжнародного спілкування, набуває особливого значення створення завдань із документознавчих дисциплін. Вони стимулюють вивчення іноземних мов і удосконалюють навички їх володіння, і це є одним з актуальних завдань викладача дисциплін документознавчого циклу. Це може мати форму не тільки ознайомлення студентів із фаховою лексикою іноземною мовою і рекомендацій використання іншомовної фахової літератури для вивчення певних тем із тієї чи іншої початкової дисципліни. Наприклад, під час викладання курсу «Аналітико-синтетичне опрацювання інформації» викладач може пропонувати студентам завдання на створення і редагування вторинних документів іноземними мовами: бібліографічних описів, оглядів, резюме, анотацій, рефератів тощо. Такі завдання не тільки покращують рівень володіння іноземними мовами і поглиблюють фахові знання, але й стимулюють розвиток креативності, що сприяє посиленню інтересу до навчання загалом.

На нашу думку, у межах реалізації студентоцентрованого підходу можна розглядати також організацію зустрічей здобувачів освіти з відомими постатями у сфері інформаційної діяльності, бібліотечної та архівної справи та фахівцями-практиками – у вигляді вебінарів, дискусій, круглих столів, воркшопів, а також проведення екскурсій до бібліотек, музеїв, архівів, відділів інформаційно-документаційного забезпечення діяльності державних установ тощо.

Не можна також оминати увагою прояви студентоцентрованого підходу до навчання у ЗВО, як-от створення доброзичливої атмосфери на заняттях, прищеплення поваги до членів академічної спільноти, своєї та чужої інтелектуальної власності, цінностей академічної доброчесності тощо.

Отже, у межах навчання документознавчих дисциплін студентоцентрований підхід знаходить вияв у можливостях студентів обирати цікаві й актуальні теми наукових робіт із дотриманням принципу наступності наукових досліджень, місць проходження дуальної освіти, у переході викладачів від авторитарного стилю навчання до демократичного, що передбачає активність здобувачів освіти, стимулює їхню творчість і допитливість. Цього можна досягнути шляхом урізноманітнення методів навчальної діяльності та контролю знань студентів, активного використання інтерактивних методів навчання, організації зустрічей студентської молоді з практиками у сфері інформаційної, бібліотечної та архівної справи, екскурсій до бібліотек, архівів, музеїв, відділів інформаційно-докумен-

таційного забезпечення управління в установах, а також пропагуючи принципи академічної добросовісності та створюючи сприятливий соціально-психологічний клімат на заняттях.

Список використаних джерел

1. Гладких Г. В. Забезпечення студентоцентрованого підходу у закладах вищої освіти. *Українські студії в європейському контексті*: зб. наук. пр. 2020. № 2. С. 157.
2. Гришина Н. М. Удосконалення внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти: студентоцентрований підхід. *Державне будівництво*. 2019. № 2. С. 1–18.
3. Кулага І. В., Ткаченко О. В. Студентоцентрований підхід як освітня інновація у вищій освіті України. *Ukraine–EU. Modern technology, business and law: collection of international scientific papers*. Чернігів, 2016. С. 235–238.
4. Кушнарєнко Н., Соляник А. Студентоцентрований підхід у підготовці фахівців документознавчого профілю. *Вісник Книжкової палати*. 2022. № 10. С. 32–43.
5. Мартинчук О. В. Студентоцентрований підхід до підготовки фахівців з інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами. *Актуальні питання корекційної освіти. Педагогічні науки*. 2015. Вип. 5(1). С. 203–218.
6. Міщенко Т. О., Стаднік Н. В. Студентоцентричне навчання як вектор розвитку гуманітарної парадигми освіти. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. 2017. Вип. 17. С. 32–37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ozfm_2017_17_11 (дата звернення 12.05.2023).
7. Наумик А. С., Ядловська О. С. Особливості студентоцентрованого підходу у викладанні. *Світ наукових досліджень. Випуск 16*: матеріали Міжнародної наукової конференції, 2023. 128 с.
8. Опачко М. В., Козловська І. М., Ключковська І. М. Реалізація студентоцентрованого підходу в сучасних умовах розвитку вищої школи. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2021. № 2(49). С. 129–134. URL: <http://visnyk-ped.uzhnu.edu.ua/article/view/247647>
9. Сосницька Н. Л., Глікман С. Студентоцентрований підхід до професійної освіти в умовах сталого розвитку суспільства. *Науковий вісник Львівської академії. Серія: Педагогічні науки*. Вип. 1. 2017. С. 377–381. URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/handle/123456789/4127> (дата звернення 12.04.2023 року).
10. Шкіцька І. Шляхи реалізації студентоцентрованого підходу в сучасних закладах вищої освіти. *Інновації в освіті: реалії та перспективи розвитку*: матеріали V міжнародної науково-практичної конференції, 11 травня 2023 року, м. Тернопіль. Тернопіль: ЗУНУ, 2023. С. 83–92.
11. Bugaj J. Kształcenie skoncentrowane na studentach tzw. Student Centered Learning (SCL): co się za tym kryje? Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, 2013. 27 s.
12. Grzymała-Moszczyńska J., Kwiecień K., Rataj A., Barzykowski K. Stan wdrożenia modelu nauczania skoncentrowanego na studentach i studentkach na polskich uczelniach wyższych. *Nauka i Szkolnictwo Wyższe*. 2013. № 42(2). С. 32–49.
13. Thanh Pham Thi Hong. Implementing a student-centered learning approach at Vietnamese higher education institutions: barriers under. *Journal of Futures Studies*. 2010. № 15(1). P. 21–38.

14. Todorovski Blazhe, Erin Nordal, Tijana Isoski. Overview on Student-Centered Learning in Higher Education in Europe: Research Study. *European Students' Union*. 2015. 47 p.

15. Wright Gloria Brown. Student-centered learning in higher education. *International journal of teaching and learning in higher education*. 2011. № 23(1). P. 92–97.

**Борисов О. Ю., аспірант,
Державна наукова установа «Інститут інформації, безпеки і права
Національної академії правових наук України», м. Київ**

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗОВНІШНІХ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ

Одночасно зі здійсненням безпосередньої збройної агресії проти України російська федерація продовжує нарощувати і масштаби агресії в інформаційному просторі. Значною мірою відповідний негативний інформаційний вплив націлений на суспільства іноземних держав.

Виходячи у зовнішній інформаційний простір, росіяни намагаються виправдовувати свою збройну агресію проти України, здійснюють спроби різнопланової дискредитації України, її суспільства, вищого військово-політичного керівництва. Відбувається і просування ідей про негативні наслідки іноземного втручання в російсько-український збройний конфлікт. Відтак Україна сьогодні мусить не лише захищати свою територіальну цілісність на полі бою, а й вести ефективне протистояння в інформаційному просторі.

Відповідно до законодавства України, зокрема Стратегії інформаційної безпеки, основним засобом захисту інтересів держави в інформаційному просторі є стратегічні комунікації. Водночас законодавство не обмежує їх сферу дії суто внутрішнім інформаційним простором України. Організація зовнішніх стратегічних комунікацій в умовах повномасштабного збройного конфлікту має певні особливості, висвітлення деяких з них ми і ставимо собі на меті. РФ у зовнішньому інформаційному просторі переслідує досить очевидну мету – послаблення міжнародної підтримки України. Так, оцінюючи спроможності сторін збройного конфлікту зважено і неупереджено, слід розуміти, що російська федерація незіставно переважає Україну за економічним і мобілізаційним ресурсом, потужністю військово-промислового комплексу, за низкою інших спроможностей. Навіть більше, лінія бойового зіткнення наразі проходить переважно територією України, через що під час бойових дій руйнувань зазнають здебільшого українська інфраструктура, виробництва, житлові будівлі; до того ж відбулася значна еміграція

українського населення, а також відбувається безліч інших негативних внутрішніх явищ, що їх тягне за собою будь-який збройний конфлікт. Отже, на додачу до вихідної матеріально-технічної переваги російської федерації Україна вимушена зважати на те, що наші внутрішні ресурси і спроможності зазнали і продовжують зазнавати істотних втрат.

Водночас об'єднані спроможності коаліції держав-партнерів України істотно переважають російські. Тому очевидною і значимою для України вбачається проблема збереження і розширення міжнародної підтримки. І ключову роль у вирішенні цієї проблеми можуть відіграти зовнішні стратегічні комунікації.

Необхідно враховувати, що основна частка матеріальної підтримки надається Україні державами із демократичним політичним режимом. Із цього випливає, що економічно значимі рішення приймаються політичним керівництвом відповідних держав-партнерів не лише з урахуванням державних інтересів, а й з урахуванням позиції виборців.

Наведені доводи підштовхують нас до висновку про те, що об'єктами впливу українських стратегічних комунікацій мають бути не лише керівництва іноземних держав, а і їх суспільства загалом, зокрема – широкі маси виборців, які мають вплив на політичне керівництво відповідної іноземної держави.

Механізми зовнішніх стратегічних комунікацій України ще далекі від утворення єдиної узгодженої системи. Відтак для забезпечення їх нормального функціонування щонайменше необхідним є: (а) подальше формування і вдосконалення національної нормативно-правової бази з урахуванням особливостей зовнішніх стратегічних комунікацій; (б) формування єдиної зовнішньої інформаційної політики, її засад, ідей і наративів, що підлягають просуванню під час здійснення заходів зовнішньої стратегічної комунікації; (в) запровадження механізмів одержання (виявлення) і опрацювання інформаційних запитів, проблем, що існують у зовнішньому інформаційному середовищі і є значимими для України; (г) вдосконалення підготовки кадрів, що задіяні в реалізації стратегічних комунікацій.

Водночас, організований інформаційний вплив на іноземне суспільство може, і найімовірніше, неодмінно буде розглядатись відповідними іноземними державами як інформаційна загроза, втручання у державний суверенітет.

Відтак зовнішні стратегічні комунікації мають реалізовуватись Україною не просто у будь-який юридично допустимий спосіб, а й так, щоб виключити можливість трактування іноземною державою відповідних дій України як інформаційної загрози. Як один з підходів до вирішення цієї проблеми може бути розглянутий варіант широкого залучення до реалізації зовнішніх стратегічних комунікацій суб'єктів приватного права (представників журналістики, кіноіндустрії, блогерів тощо).

Підсумовуючи викладене, можемо констатувати, що для успішного захисту інтересів України в зовнішньому інформаційному просторі необхідно активно

розвивати власну систему зовнішніх стратегічних комунікацій. Водночас особливу увагу необхідно приділити питанню формування таких механізмів їх реалізації, які б позитивно сприймалися самими об'єктами їх впливу – як цілими суспільствами іноземних держав, так і окремими їх представниками.

Список використаних джерел

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Стратегія інформаційної безпеки України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#Text>

*Василенко В. Ю., канд. наук із соц. ком.,
ст. викл. кафедри інформаційних систем управління;
Галайко А. В., здобувач вищої освіти,
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця*

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АВТОРСЬКИХ ПРАВ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Сьогодні глобальна мережа Інтернет є одним із основних варіантів обміну авторами результатами своєї праці, і саме тому питання захисту авторських прав є доволі актуальним. У представленому дослідженні аналізуються основні проблеми забезпечення авторських прав у мережі Інтернет, а також окреслено приклади захисту в глобальній мережі своїх авторських прав виставленої інформації.

Однією із найголовніших переваг глобальної мережі Інтернет є здатність абсолютно вільного обміну будь-якою інформацією. Але досить часто ми можемо стикатися з тим, що ця вигода стає приводом для порушення законних прав творців контенту. Адже, коли хтось публікує свої авторські роботи, він дає згоду на їх демонстрацію, але аж ніяк не дає дозвіл їх копіювати і тим паче видавати за свої роботи. Але на жаль, це ніяк не зупиняє нападників [1].

Із представленою дослідження можна визначити, що закон беззастережно на боці правовласників, і існує достатньо налагоджений правовий механізм захисту інтелектуальних прав. Може виникнути питання, чому видача чужих творів за свої настільки поширена? Ось основні варіанти:

– швидкість поширення інформації в інтернеті. Зловмисник може назавжди видалити всі докази злочину, якщо злочин не зафіксовано в законний спосіб (наприклад, сайт не ідентифікований і не підготовлено відповідний документ);

- доволі важко порівнювати сайт і реальних людей, які ним керують, особливо якщо сервер знаходиться за межами України. Отже, може бути важко знайти конкретного відповідача, проти якого можна було б подати позов;

- масовість таких порушень і толерантне ставлення до них у суспільстві. Українська інтернет-спільнота, навпаки, негативно ставиться до тих, хто намагається захистити свої права;

- швидкість поширення інформації. Коли певні матеріали потрапляють у мережу, зупинити їх поширення буває надзвичайно важко, і часто йдеться не про одного порушника, а про сотні ресурсів-порушників;

- відсутність підтримки в захисті від нападників іноземних партнерів. Іноземні пошукові системи, хостинг-провайдери та інші компанії, відповідальні за функціонування інтернету, неохоче реагують на скарги та різноманітні звернення [2].

Незважаючи на труднощі, з якими можуть зіткнутися автори інформації, у дослідженні представлено загальний алгоритм захисту авторських прав:

- весь контент, опублікований в інтернеті, повинен бути позначений відповідними повідомленнями про авторські права. Вони не є юридично обов'язковими, але підкреслюють ваше авторство та пояснюють порушення;

- автор повинен регулярно перевіряти свої ресурси на наявність незаконно запозичених матеріалів, аудіовізуальних творів та іншого вмісту;

- у разі виявлення порушення необхідно дізнатися електронну адресу адміністратора через сервіс ВХОІС або за контактною інформацією, вказаною на сайті, та надіслати запит на видалення незаконних матеріалів з публікації;

- якщо позитивного результату не досягнуто, необхідно нотаріальне засвідчення всіх фактів. Нотаріальна контора проводить аудит сайта, перевірку електронної переписки і може надати всю необхідну доказову базу;

- до того ж адміністрацію ресурсу необхідно ще раз попередити та повідомити про ваш намір звернутися до суду за наявними у вас доказами;

- останній крок – судовий спір. Українські суди цілком готові виносити рішення на користь правовласників і блокувати правопорушні ресурси.

Тому варто пам'ятати про вищезгадані механізми. Викладений матеріал містить усі необхідні інструменти, щоб запобігти роботі зловмисника. Головне – не погоджуватися з утиском ваших прав і вчасно вжити необхідних заходів.

Українське законодавство досі не містить чітких норм, які могли б точно відображати специфіку інтернету, що призводить до загострення проблем, пов'язаних з недосконалим правовим регулюванням забезпечення авторських прав у глобальній мережі.

Сьогодні впевнено можна стверджувати, що незважаючи на можливість захисту авторських прав на поширення інформації в інтернеті, захист забезпечу-

ється нормативно-правовими актами, які не враховують специфіку та соціальну значимість мережі Інтернет.

Усе це, на жаль, відлякує авторів від публікації інтелектуальної власності в глобальній мережі Інтернет, що, зі свого боку, не сприяє розвитку економіки та культури.

Тому перед законодавцем постає нагальне завдання адаптації нормативно-правової бази з метою забезпечення правового регулювання та захисту виключних прав в інтернеті.

До того ж необхідно оновити механізми реалізації виключних прав та вдосконалити підготовку суддів у сфері інформаційних технологій.

Під час розробки правових норм у сфері телекомунікацій слід враховувати унікальність соціального середовища глобальної мережі Інтернет, а також технічні та етичні стандарти, розроблені мережевим суспільством.

Загалом визначається, що в спеціальному правовому регулюванні відносин в інтернет-середовищі немає потреби, але необхідно уточнювати норми різних законодавчих актів (зокрема про авторське право), враховуючи специфіку відносин, які виникають від розвитку нових засобів комунікації в цифровому середовищі [3].

Отже, з появою та широким використанням мережі Інтернет у сучасному авторському праві виникли деякі протиріччя. З народженням інтернету виникла потреба переосмислити поняття авторства та права власності. А також можна спостерігати не спроможність сучасного українського законодавства боротися зі зловмисниками, які зазіхають на праці інших авторів.

Потреба в новому підході до авторства та власності також обумовлена здатністю інтернету «інтертекстуалізувати» інформацію з багатьох джерел і об'єднувати її в новий продукт. Минули ті часи, коли ідеї самі по собі не були пропрієтарними – якщо вони не були визначені в якійсь формі – коли ними можна було володіти або масово продавати. Тоді ідеї не охороняються авторським правом, якщо вони були створені в процесі людського спілкування і не мають фіксованої форми. Сьогодні ми повинні спробувати знайти вихід у принципово новій ситуації.

Список використаних джерел

1. Бойченко А. Захист авторського права й суміжних прав в Інтернеті. *Інтелектуальна власність*. 2020. № 6. С. 38–44.
2. Рудник Т. В. Деякі проблеми питання захисту авторського права в Україні. *Юридичний вісник*. 2020. № 1. С. 74–77.
3. Яворська О. Охорона авторських і суміжних прав у разі їх порушення з використанням мережі Інтернет. *Право України*. 2018. № 1. С. 81–90.

*Горова В. О., канд. іст. наук, доцент,
Інститут мистецтвознавства, фольклористики
та етнології імені М. Т. Рильського НАН України, м. Київ;
Свердлик З. М., канд. іст. наук, доцент,*

Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ

ФУНКЦІОНАЛЬНІ МОЖЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ДЛЯ КОМУНІКАЦІЇ У ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ УКРАЇНИ

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та поширення інтернету зумовлюють виникнення нових можливостей для обміну інформацією та ефективною комунікації, сприяють модернізації інформаційного простору в усіх сферах життєдіяльності суспільства, зокрема в місцевому самоуправлінні. Так, окрім традиційних та звичних форм безпосередньої комунікації між громадянами, громадянами і органами місцевого самоврядування актуалізується розвиток і використання сучасних засобів комунікації через інтернет, які, на відміну від традиційних методів, забезпечують швидке й оперативне реагування на ту чи іншу проблему.

Зауважимо, що комунікаційна взаємодія між різними суб'єктами безпосередньо пов'язана з поняттям «інформаційні технології», оскільки саме вони втілюють можливість розвивати та удосконалювати наявні форми комунікації. Встановлено, що поняття «інформаційні технології» з'явилося з виникненням інформаційного суспільства, основою соціальної динаміки в якому є не традиційні, матеріальні, а інформаційні ресурси – знання, наука, організаційні чинники, інтелектуальні здібності людей, їхня ініціатива і творчість. Уперше поняття й перспективи розвитку інформаційних технологій докладно проаналізував академік В. Глушков, який визначив інформаційну технологію як людино-машинну технологію збирання, оброблення та передавання інформації. До інформаційних технологій належать усі види технологій, що використовуються для створення, збереження, обміну й використання інформації в усіх можливих формах [1]. Особливо дієвими інформаційно-комунікаційні технології можуть стати й поступово стають в українських реаліях. Інформаційні технології стали тим чинником, який найбільше впливає на розвиток сучасного суспільства, рухає його прогрес, дає можливості створювати диджитальні майданчики для всебічної комунікації.

Одним із визначальних каналів здійснення комунікації сьогодні є соціальні мережі. Соціальна мережа – це сервіс для підтримки соціальних зв'язків в інтернеті. Важливим елементом соцмережі є контент (зміст, інформація), створений користувачами [6]. Існує велика кількість соціальних мереж, які класифікують за різними ознаками. За доступністю можна виділити такі типи соціальних мереж: закриті; відкриті; змішані. Нині більшість соціальних мереж повністю відкриті

для усіх охочих. За географічним фактором соціальні мережі можуть бути: світового значення; окремо взята країна; територіальна одиниця; без регіональної приналежності. За спрямуванням соціальні мережі можна розділити на особисті, професійні та тематичні. Особисті спрямовані на підтримку і налагодження вже наявних контактів, а також для пошуку нових; професійні – на професійний розвиток та побудову кар'єри; тематичні – збирають аудиторію за певними інтересами (музика, політика, наука тощо) [5].

А. Кицук та В. Головей розглянули роль та значення соціальних мереж у процесі формування громадянського суспільства в Україні, проаналізувавши позитивні та негативні фактори впливу соціальних мереж на політичне життя. Автори зазначили, що на додаток до різних соціально-культурних та комунікативних функцій, соціальні мережі стали каталізатором політичних змін, платформою для активної громадської участі. Існує значний рівень впливу соціальних мереж на перебіг державних процесів, що виявилось в активному просуванні нових практик участі громадськості, консолідації та самоорганізації українського громадянського суспільства. Вони обґрунтували майбутнє зростання ролі соціальних мереж як важливого чинника розвитку громадянського суспільства в контексті демократичної медіа-політики [2]. Фахівець із комунікацій швейцарсько-українського проекту «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO» Г. Осадча у своєму дослідженні розкриває потенціал соціальних мереж як зручного інструменту комунікації громади зі старостою. Розвиваючи цю тему, дослідниця зазначає, що маючи свою публічну сторінку, староста села може з легкістю налагоджувати комунікацію зі своїми колегами-старостами інших громад. Публічна сторінка старости може стати віртуальним майданчиком для обміну поглядами, думками, викладу на загальне бачення тієї чи іншої ситуації [3]. До того ж вдала практика безпосередніх звернень (маючи можливість поставити запитання напряду) керівництву об'єднаної територіальної громади (голови об'єднаної територіальної громади або старости громади) щодо різних проблем (про проведення свята Дня села, ремонт доріг, реконструкція вуличного освітлення, ремонт будинку культури тощо) зменшує чергу у приймальній керівника, а отримання зворотного зв'язку з боку керівництва зменшує напругу у вирішенні проблем, попереджає виникнення непорозумінь та поширення неправдивої інформації. Така швидка комунікація дає можливість одразу отримати відповідь, зрозуміти, які плани уже напрацьовані в керівництва громади.

Опираючись на власні спостереження, зазначимо, що наявні соціальні мережі користуються різною популярністю, залежно від вікових категорій користувачів. Так, наразі спостерігається тенденція відтоку частини користувачів мережі «Фейсбук» (насамперед молоді) до платформ ТікТок, Телеграм, Інстаграм. За об'єктивними оцінками, зазначені платформи пропонують креативніші та

компактніші формати для користувацького контенту. На відміну від Фейсбуку, ці соціальні мережі не потребують написання довгих текстових повідомлень. Їх мета – швидка й ефективна передача інформації за допомогою фотознімків та відеороликів, які можна створювати та ділитися ними значно швидше, ніж використовуючи текст. Отже, виокремимо переваги та недоліки мережі «Фейсбук». До переваг належать: обмін інформацією між співробітниками в режимі онлайн в умовах, коли вони знаходяться в різних місцях; підвищення лояльності до адміністрації через моніторинг і ведення незалежних обговорень про події, які відбуваються в житті громадян; своєчасне нівелювання негативних думок у режимі онлайн, захист репутації; підвищення популярності установи через факт, що сторінки в соціальних мережах відвідуються користувачами значно частіше, ніж офіційні сайти; оповіщення користувачів про новини в громаді; використання даних зворотнього зв'язку в режимі онлайн, оперативний моніторинг і опитування, статистика; отримання корисних порад. Недоліки стосуються існування потреби в інструктажі персоналу для обмеження публікацій корпоративної інформації, збереження пильності в довірчій атмосфері спілкування; здійснення контролю часу і якості відвідування працівниками соціальних мереж для збереження продуктивності їх праці; прослідковування коректності контенту, який завантажується на сторінку; здійснення захисту від вірусів, атак зловмисників тощо; підтримка спілкування між учасниками мережі; жорстке відслідковування спілкування користувачів; можливість створення підставного аналогу сторінки недоброзичливцями [4].

Попри наявні недоліки, підсумуємо, що соціальні мережі є потужним інструментом комунікації, який змінив способи спілкування, співпраці та обміну інформацією. Соціальні мережі мають значний потенціал для майбутньої комунікаційної взаємодії у територіальних громадах. Майбутнє соціальних мереж полягатиме в подальшому розвитку мобільних додатків та адаптації до різних пристроїв; наданні більших можливостей для створення, редагування та обміну відеоконтентом; використанні розумних алгоритмів та інструментів штучного інтелекту для аналізу великих обсягів даних, персоналізування користувачів та полегшення пошуку інформації.

Список використаних джерел

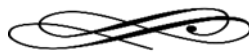
1. Кіяновська Н. Генезис поняття «інформаційно-комунікаційні технології». *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки*. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. Вип. 121(1). С. 117–122.
2. Kutsyk A., Golovei V. Social networks as a factor in the development of civil society in Ukraine. *European Journal of Transformation Studies*. Volume 8 (Issue 1). 2020. P. 109–125.

3. Осадча Г. Соціальні мережі – зручний інструмент комунікації для старост та громад. *Радник старости*. 2019. № 3. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/rs/2019/september/issue-3/article-70466.html>

4. Ступницька Я. Використання соціальних мереж для інформування населення органами місцевого самоврядування Рівненщини. URL: <https://naub.oa.edu.ua/2013/vykorystannya-sotsialnyh-merezh-dlya-informuvannya-naselennya-orhanamy-mistsevoho-samovryaduvannya-rivnenschyny/>

5. Турчин А. Класифікація соціальних мереж. *Актуальні задачі та досягнення у галузі кібербезпеки*. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (23–25 листопада 2016 р., м. Кропивницький). URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/84825408.pdf>

6. Що є що у світі соцмереж? URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/rs/2019/september/issue-3/article-70466.html>

**Іванів В. І., слухач,
Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського, м. Київ**

ОСОБЛИВОСТІ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Інформаційні загрози як різновид воєнних загроз мають багатогранний характер. Їм властиві багатокритерійність, багатофакторність та багатопараметричність. У кінцевому підсумку оцінка ефективності функціонування системи забезпечення інформаційної безпеки, яка протидіє таким загрозам, також повинна бути комплексною.

Враховуючи роль та місце системи забезпечення інформаційної безпеки в загальній системі забезпечення інформаційної безпеки держави в процесі захисту від воєнних загроз національних інтересів в інформаційній сфері, сформулюємо основні вимоги до системи критеріїв, що розробляються нижче. Зокрема, під час формулювання системи критеріїв пропонується дотримуватися базових принципів, визначених у [1, с. 15]:

- відповідність критерію поставленій меті;
- повнота;
- вимірність;
- чіткий фізичний зміст;
- відсутність надлишковості;
- чутливість до зміни вхідних даних.

Комплексне дослідження наявних складників системи протидії інформаційно-психологічному впливу [2, с. 18] показало, що керуючись основними поло-

женнями теорії систем, можна стверджувати, що система забезпечення інформаційної безпеки, ефективність якої підлягає оцінюванню, – це складна багатокомпонентна ієрархічна організаційно-технічна система. Зазвичай, оцінювання ефективності таких систем ґрунтується на системі критеріїв, які згруповані за обраними ознаками. Зокрема, для системи забезпечення інформаційної безпеки такими ознаками можуть бути функціональні, організаційно-технічні й цільові.

Метою тез є удосконалення системи інформаційної безпеки Міністерства оборони України та Збройних Сил України.

Враховуючи результати аналізу системи забезпечення інформаційної безпеки та керуючись зазначеними положеннями теорії систем для оцінювання ефективності системи забезпечення інформаційної безпеки, доцільно сформуванню систему критеріїв, що складатиметься з таких груп [3, с. 10]: група критеріїв функціональної ефективності (перша); група критеріїв організаційно-технічної ефективності (друга); група критеріїв цільової ефективності.

Обґрунтуємо фізичний зміст запропонованих критеріїв та введемо показники для кожної з визначених груп.

Продуктивність. K_C – здатність СЗІБ обробляти інформаційні потоки, що мають ознаки ІЗ, приймати щодо них рішення на протидію та забезпечувати їх нейтралізацію. Тоді показник продуктивності визначається згідно з виразом:

$$K_C = \sigma^{-1} \cdot \left(\frac{C_{act} - C_{min}}{C_{max} - C_{min}} + \frac{P_p}{P_p + P_n} + \frac{I_a}{I_a + I_b} \right), \quad K_C \rightarrow \max, \quad (1)$$

де K_C – показник продуктивності СЗІБ, $K_C \in [0,1]$;

σ – нормуючий коефіцієнт, $\sigma = 3$;

C_{max} , C_{min} – максимально та мінімально необхідні кількості інформаційних потоків з ознаками ІЗ воєнній безпеці в інформаційній сфері, які обробляються СЗІБ (числові значення встановлюються замовником у технічному завданні);

C_{act} – фактична кількість інформаційних потоків з ознаками загроз ІЗ воєнній безпеці в інформаційній сфері, які реально обробляються СЗІБ, $C_{min} < C_{act} < C_{max}$;

P_p , P_n – кількість прийнятих та неприйнятих рішень на протидію відповідно;

I_a , I_b – кількість нейтралізованих та не нейтралізованих системою ІЗ.

Керованість. K_H – здатність СЗІБ переходити з одного стану в інший під дією керуючих впливів з одночасним збереженням функціональних показників ефективності у визначених межах. Такими станами системи можуть бути: звичайний з черговими силами і засобами; підвищеної готовності з посиленням складом чергових сил і засобів; повної готовності з повним складом сил і засобів.

У формалізованому вигляді показник керованості СЗІБ визначається як:

H_1	H_2	H_3
0,3	0,7	1

Захищеність. K_S – ступінь захищеності СЗІБ від впливу противника, що поєднує в собі психологічну стійкість до негативного ПСВ особового складу, задіяного в реагуванні на ІЗ, та захищеність технічних, програмних і спеціальних засобів від кібератак та інших руйнівних дій противника [4, с. 34]. Показник захищеності визначається:

S_1	S_2	S_3	S_4
0,25	0,50	0,75	1

де K_S – показник захищеності СЗІБ від впливу противника, що визначається експертним шляхом відповідно до таких значень.

Ресурсоспоживання. K_R – максимально можливий ефект від функціонування СЗІБ, який досягається за мінімального залучення сил та засобів. Матриця ефективності має такий вигляд, де r_{ij} – значення показника ресурсоспоживання СЗІБ K_R , який описує ефект, що досягається за витрати сил та засобів на забезпечення функціональної ефективності системи.

Отже, зважаючи на фізичний зміст показника відповідності системи забезпечення інформаційної безпеки покладеним на неї функціям та завданням K_Q , а також відповідно до таблиці зв'язності, залежно від одержаних оцінок у підсумку структурна відповідність системи забезпечення інформаційної безпеки.

Список використаних джерел

1. Мигунов А. Л. Тенденции китайской стратегии ведения информационной войны. *Военная мысль*. 2008. № 11. С. 62–67.
2. Цветкова Н. А. Программы Web 2.0 в публичной дипломатии США. *США и Канада: Экономика, политика, культура*. 2011. С. 109–122.
3. Confucius Institutes established worldwide. *Xinhua*. 13.07.2010. URL: www.news.xinhuanet.com/english2010/culture/2010-07/13/c_13398209.htm
4. Anderson E. C., Engstrom J. G. China's Use of Perception Management and Strategic Deception. Prepared for the U.S.–China Economic and Security Review Commission. Science Applications International Corporation.

*Кацалап В. О., канд. військових наук, доцент,
начальник кафедри безпеки інформаційного простору,
Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського, м. Київ*

**ОРГАНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ
В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ
МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ**

Згідно з Доктриною стратегічних комунікацій від 12 жовтня 2020 року ВПК 10-00(49).01, система стратегічних комунікацій – це сукупність суб’єктів стратегічних комунікацій зі встановленими між ними взаємозв’язками, діяльність яких спрямована на реалізацію стратегічних комунікацій [1, с. 8].

Реалії сьогодення в умовах широкомасштабної збройної агресії РФ проти України вимагають від комунікаційної сфери інституції Міністерства оборони України спрощення всіх процесів, їх пришвидшення, щоб інформаційні та комунікаційні аспекти стали основою всіх рівнів формування політики, планування та реалізації стратегічних комунікацій у Збройних Силах України. Найбільшого значення стратегічні комунікації набувають саме у контексті забезпечення національної безпеки, формування національної ідеї та об’єднання навколо неї громадян України, що визначено у керівних документах [2, с. 20; 3, с. 18].

Підкреслимо, що головна мета стратегічних комунікацій – це реалізація національних інтересів. Згідно з Доктриною стратегічних комунікацій 2020 року, основною метою стратегічних комунікацій (далі – СК) ЗС України є:

- формування довіри українського суспільства та міжнародної спільноти до воєнної політики держави, реформ у воєнній сфері та ефективності курсу з набуття Україною членства в НАТО;
- формування суспільної думки з питань, що стосуються оборони держави, підготовки і застосування ЗС України;
- підтримання позитивного іміджу ЗС України серед населення країни та міжнародної спільноти;
- полегшення координації між суб’єктами комунікацій на всіх рівнях управління та взаємодії, синхронізація спільних зусиль в інтересах цілей і завдань ЗС України;
- розвиток складників стратегічних комунікацій ЗС України шляхом створення та удосконалення нормативно-правової бази, забезпечення взаємосумісності суб’єктів стратегічних комунікацій, запровадження підготовки персоналу;
- запровадженням стандартів НАТО у діяльність ЗС України [4, с. 15].

Суб’єкти СК активно використовують сферу сучасних технологій та мережу Інтернет для отримання й передачі інформації, координації інформаційних пото-

ків, а також для аналізу інформаційного простору з метою виявлення та оцінки потенційних загроз, оскільки кіберпростір може використовуватися для виведення з ладу систем комунікації супротивника. Проте війна в Україні продемонструвала, що кіберпростір також може використовуватись для проведення інформаційних операцій, де основними цілями є не машини чи мережі, а індивідууми. Інтернет-ЗМІ, відеохостинги та соціальні медіа завдяки швидкому поширенню інформації з невеликими витратами все частіше використовуються для проведення пропаганди, інформаційної війни та психологічних операцій, що може суттєво змінити як сприйняття, так і поведінку аудиторії. Порушення комунікації та поширення неправдивої інформації мають руйнівні наслідки для суспільства. У межах інформаційної безпеки необхідно здійснювати моніторинг та аналіз інформаційного простору, щоб виявити, розпізнати та запобігти виникненню загроз. Водночас, важливо не вступати в контрпропаганду, оскільки це підживлює інформаційну війну і створює суспільну недовіру, а не зменшує силу дезінформації. Завданням інформаційної безпеки є створення системи протидії інформаційним загрозам та захист власного інформаційного простору, інформаційної інфраструктури, інформаційних ресурсів держави.

Широкомасштабна агресія РФ проти України, особливо інформаційна, змушує до пошуку можливих механізмів комплексного протистояння такому виду викликів. Водночас, необхідно враховувати демократичний устрій України, повагу до поняття свободи слова, відсутності зобов'язуючої ідеології та інших досягнень ідеології демократичного суспільства. Натомість РФ не обмежується такими вимогами, широко використовуючи дезінформацію, відверті маніпуляції, пропаганду та інші методи впливу з деструктивною метою.

Реалізація стратегії національної безпеки України – один із ключових елементів системи державного та військового управління, що дає змогу захистити Україну від негативних наслідків ворожих інформаційних операцій. Це сприятиме плануванню та координуванню комунікаційної діяльності органів військового управління Збройних Сил України, Національної гвардії України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України та інших формувань з державними та недержавними інституціями, закордонними партнерами у межах демократичних практик та принципів.

Створення та налагодження дієвої системи СК, яка була б спроможна підтримувати надійні канали комунікації державних органів із населенням на всій території України, є однією з пріоритетних задач Стратегії національної безпеки України. В Україні протидія російській агресії в інформаційному просторі вимагає дієвих і апробованих засобів. Ці засоби можуть бути застосовані в інформаційному просторі за допомогою державних та приватних засобів масової інформації, соціальних мереж та інших інформаційних каналів. Для перемоги вимага-

ється проактивна медійна політика, яка полягає у формуванні розповіді (нарративу) і його поширення за допомогою прийнятних для цільової аудиторії каналів.

Отже, в умовах широкомасштабної збройної агресії РФ проти України система стратегічних комунікацій Міністерства оборони та Збройних Сил України дає змогу своєчасно реагувати на швидкоплинні зміни обстановки зовнішнього і внутрішнього середовища інформаційного простору та виступати в ролі інструменту подальшого прийняття рішень вищим керівництвом. Водночас зміст заходів щодо реалізації СК полягає у встановленні цілей, яких планується досягти, визначенні переліку завдань, способів їх виконання та необхідних ресурсів в інтересах досягнення головної мети оборони та застосування ЗС України. Формування та реалізація СК є невід'ємною частиною підготовки до стратегічного застосування, безпосереднього стратегічного застосування, заходів підготовки та повсякденної діяльності ЗС України.

Список використаних джерел

1. Доктрина зі стратегічних комунікацій. 2020 р. (ВКП 10-00(49).01).
2. Концепція стратегічних комунікацій Міністерства оборони України та Збройних Сил України, наказ Міністерства оборони України від 22.11.2017 № 612.
3. Указ Президента України № 56/2022 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року «Про Стратегію забезпечення державної безпеки».
4. Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua>

*Коноплицька О. І., канд. філол. наук, доцент,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль*

КОМУНІКАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ДІЛОВЕ СПІЛКУВАННЯ ЯК УПРАВЛІНСЬКА ФУНКЦІЯ

Система спілкування суттєво впливає на клімат у колективі, роблячи його або теплим та доброзичливим, або ж холодним і байдужим. Зрозуміло, що від координації інформаційної, комунікативної взаємодії залежать не лише результати професійної діяльності, а й задоволення потреб та інтересів співробітників.

Оскільки стиль спілкування вважається одним із найважливіших елементів управлінської культури, він обумовлюється як психологічними властивостями особистості, так і засвоєними нею нормами поведінки; як соціальними установками, так і ціннісними орієнтирами.

Загальновідомо, що управлінець – це професіонал, який, вміючи спілкуватися з іншими, максимально використовує ділове спілкування на користь справі. Саме тому управлінське спілкування доцільно розуміти як таку взаємодію керівника з людьми, в процесі якої він інформує сам, отримує інформацію від інших, коригує дії підлеглих, оцінює не лише їхню роботу, а й професійно значущі якості особистості.

У будь-якому колективі існує два основні шляхи поширення формальної інформації, а саме: вертикальний (вгору / вниз за ієрархічними рівнями) та горизонтальний (між співробітниками одного рівня). Причому ефективність спілкування за цими напрямками різна. Так, за даними досліджень, ефективність спілкувань на горизонтальному рівні професійних відносин досягає 90 %. Така висока ефективність пояснюється, очевидно, тим, що співробітники одного рівня управління добре розуміють своїх колег, знають їхні проблеми, а отже, – здатні максимально ефективно й результативно використовувати потенціал ділового спілкування.

Спілкування, що відбувається по вертикалі ієрархічних відносин, менш ефективне. Пояснення цьому можна знайти у статусних відмінностях, що справляють значний фільтраційний вплив на спілкування як знизу вгору, так і згори вниз.

Дослідження спілкування по вертикалі показали, що лише 20–25 % інформації, яка виходить від керівника, досягає рівня службовців-виконавців і правильно ними розуміється. Навіть важко повірити, хоча дослідження підтверджують цю інформацію, що службовці здатні ефективно виконувати роботу, реально володіючи лише 20–25 % призначеної для них інформації. Інакше кажучи, в чотирьох із п'яти випадків інформація до них просто не доходить або ж, доходячи, значно спотворюється. Причому керівник середньої ланки управління, виходячи з кабінету керівника, виносить, зазвичай, не більш ніж 30–40 % інформації.

Зворотний потік інформації – від підлеглих до керівника – ще менш ефективний, оскільки начальником сприймається лише 10 % інформації. Цей факт можна пояснити кількома причинами. Спілкування знизу вгору, по-перше, утруднюється через бажання підлеглих здобути прихильність керівника, а тому повідомляють частіше приємну йому інформацію, а неприємну – проблеми чи й помилки – ні. Замовчуючи її, співробітники не хочуть привертати до себе увагу керівництва і бояться видатися в його очах безсилим у вирішенні складних питань. Тому стан справ у колективі бачиться начальству благополучнішим, ніж є насправді.

По-друге, здебільшого інформація, що направляється знизу вгору, сприймається не так уважно та серйозно, як та, що спускається донизу. Головна причина такого ігнорування полягає у психологічній незрілості представників керівної ланки. Відчуваючи безмежну втіху від свого статусу, що є джерелом чималого самовдоволення, вони вважають своїм правом не слухати інших, а особливо підлеглих. Внаслідок цього інформацію, що надходить знизу, вони розглядають, сві-

домо чи й підсвідомо, як виклик своєму посадовому статусу та своїй «абсолютній правоті в усьому».

Винні у спотворенні та перекручуванні інформації саме керівники вищої ланки управління, оскільки вони часто дотримуються хибної думки, нібито службовцям-виконавцям, і навіть управлінцям нижчого та середнього рівня, не обов'язково знати про стан справ колективу загалом. Вони впевнені в тому, що підлеглі зобов'язані лише виконувати роботу, не ставлячи зайвих запитань.

Дослідження свідчать, однак, про протилежне, адже таку загальну поінформованість публічні службовці ставлять на друге чи третє місце в переліку десяти найважливіших моральних факторів, які впливають на якість виконуваної ними роботи. Водночас, зазвичай, такій поінформованості самі керівники відводять останнє місце в переліку факторів, що визначають моральний стан працівників.

Така самореалізація службовців – представників публічних органів влади, як носіїв певних професійних знань, умінь, навичок, так і індивідуальностей зі своїм багатим внутрішнім світом та особливостями, дасть змогу гармонізувати не лише внутрішнє спілкування (тобто в колективі співробітників), а й, що головне, зовнішнє, тобто спілкування найнятих чи обраних представників держави і громади з громадянами як головними споживачами адміністративних послуг.

Видами ділового спілкування, що визначають «якість» цієї міжособистісної комунікативної діяльності, визнано такі: усне та письмове спілкування, мову жестів. Безсумнівно, що всі вони важливі, однак усе ж таки для представника публічної влади найважливішими виступають навички безпосереднього міжособистісного спілкування.

Така прискіплива увага до розвитку навичок спілкування пояснюється дуже просто: 80 % свого робочого часу управлінці витрачають на вербальну (словесну) комунікацію. Причому більшість з них, і наукові дослідження доводять це, вважають себе досить ефективними комунікаторами. До того ж, на їхнє глибоке переконання, проблема спілкування викликана не їх власною некомпетентністю, а недоліками їхніх співрозмовників, передусім з-поміж підлеглих службовців.

У сучасному світі електронні засоби комунікації набувають безпрецедентного розвитку і значення, що свідчить про безупинну еволюцію інноваційних технологій у цій сфері. Однак у сфері міжособистісних відносин такий прогрес, на жаль, не спостерігається. Люди, як і раніше, ображаються один на одного, обмінюються в'їдливими словами та й спілкуються досить-таки незграбно, забуваючи, що інтерперсональні аспекти комунікації охоплюють природу відносин між учасниками спілкування. Ось чому перепоною на шляху ефективного поширення інформації є не відсутність можливостей для точного передавання повідомлень, а саме цей міжособистісний аспект комунікації.

Наслідком неефективної комунікації може стати взаємна неприязнь учасників комунікативного процесу, образи, небажання слухати одне одного, недовіра тощо. Ці міжособистісні проблеми ведуть, зі свого боку, до загального обмеження інформаційних потоків, до зростання неточності повідомлень та неправильної інтерпретації їх змісту.

Міжособистісна комунікація набуває нині значимості одного з найважливіших видів управлінської діяльності. Наявні відмінності у стилях такого спілкування між колегами, підлеглими, іншими людьми стають причиною непорозумінь, конфліктів, розчарувань і втрачених можливостей. Тому кожному керівнику, публічному службовцю і представнику місцевого самоврядування варто пам'ятати, що головна мета ділового спілкування полягає в досягненні взаємозацікавленого взаєморозуміння. До того ж це спілкування виконує такі функції:

- 1) стимулювання колективного навчання й обміну знаннями, підтримання безперервного оновлення знань співробітників і досягнення прозорості;
- 2) заохочування в організації взаємної кооперації та розвитку у співробітників почуття спільної справи, спонукування їх до результативної діяльності;
- 3) проголошення організаційних норм та цінностей, вплив на погляди й позиції підлеглих, розвиток у них розуміння значущості змін і вдосконалення;
- 4) розвиток таких навичок уміння ефективно слухати, розставляти пріоритети, планувати дії тощо;
- 5) надання й отримання дієвого зворотного зв'язку.

Список використаних джерел

1. Гошовська В. А. Складові професійного потенціалу державного службовця: навч.-метод. матеріали. Київ: НАДУ, 2015. 52 с.
2. Кадровий менеджмент як складова управління людськими ресурсами в системі державного управління: навч.-метод. матеріали / В. А. Гошовська, Л. А. Пашко, Л. М. Фугель; упоряд. Ю. В. Стрілецька. Київ: НАДУ, 2013. 96 с.
3. Пашко Л. А. Комунікативна взаємодія органів державної влади та інститутів громадянського суспільства як механізм запобігання корупції: навч.-метод. матеріали. Київ: НАДУ, 2011. 144 с.

*Лозовенко А. С., слухач,
Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського, м. Київ*

АНАЛІЗ СИСТЕМИ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

З огляду на зміну правового регулювання предметної області проведено аналіз системи стратегічних комунікацій Міністерства оборони України, ймовірного впливу набрання чинності Закону України «Про медіа» на повсякденну діяльність військових медіа в системі Міністерства оборони України як елементу системи стратегічних комунікацій.

Обов'язковій реєстрації підлягають суб'єкти, що здійснюють мовлення без використання радіочастотного спектра, суб'єкти у сфері аудіовізуальних медіа на замовлення, провайдери аудіовізуальних сервісів та провайдери платформ спільного доступу до відео [1, с. 4].

Суб'єкти у сфері друкованих медіа можуть зареєструватися добровільно відповідно до вимог цього Закону з урахуванням особливостей, проте з моменту визнання Верховною Радою України певної держави державою-агресором (державою-окупантом) та протягом п'яти років з дня прийняття Верховною Радою України рішення про скасування такого статусу, реєстрація є обов'язковою [1, с. 8].

Суб'єкти у сфері онлайн-медіа можуть зареєструватися добровільно відповідно до вимог Закону.

Суб'єкти, що підлягають обов'язковій реєстрації, мають право розпочинати відповідну діяльність з дня реєстрації. Це обмеження не поширюється на провайдерів платформ спільного доступу до відео.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування мають право надавати державні гранти та інші види державної підтримки виключно зареєстрованим медіа, а також замовляти в них роботи та послуги.

Онлайн-медіа можуть подаватися на реєстрацію з квітня 2023 року.

Онлайн-медіа будуть поділятися на:

- зареєстровані медіа;
- ті, що не реєструвались, але на їх сайті є контактна інформація;
- анонімні ресурси.

Кожна з цих груп має свою шкалу санкцій за порушення законодавства. Найсуворіші – для анонімних медіа. Якщо Національна рада з питань телебачення та радіомовлення як регулятор не зможе сконтактуватися з самим медіа – вона повинна звернутися до платформи, на якій вони працюють.

У 2024 році Національна рада з питань телебачення та радіомовлення має затвердити критерії для визнання інтернет-ресурсів, які не зареєструвались такими, що підпадають під визначення онлайн-медіа.

Не є онлайн-медіа:

- приватні сторінки в соціальних мережах;
- сайти юридичних осіб, які використовуються для ведення своєї господарської діяльності;
- сайти політичних партій.

Блогери та лідери громадських думок не є суб'єктами у сфері онлайн-медіа, проте вони можуть зареєструватися в такому статусі, наприклад, щоб мати можливість надавати послуги відповідно до процедур тендерних закупівель.

Відповідно до Закону органи державної влади не можуть бути засновниками медіа, за деякими винятками.

Стаття 125 Закону передбачає, що з моменту визнання Верховною Радою України певної держави державою-агресором (державою-окупантом) та протягом п'яти років з дня прийняття Верховною Радою України рішення про скасування такого статусу Міноборони, військові адміністрації та військово-цивільні адміністрації населених пунктів можуть створювати аудіовізуальні медіа для задоволення інформаційних потреб населення територій з особливим режимом мовлення на підставі дозволу на тимчасове мовлення. Також Міноборони може засновувати онлайн- та друковані медіа.

До військових медіа у системі Міноборони належать Інформаційне агентство відоме під брендом Армія Inform, Центральна телерадіостудія Міністерства оборони (включає військове радіо «Армія FM») та телерадіостудія «Бриз».

До квітня 2024 року має відбутися юридичне переформатування діяльності Інформаційного агентства, зважаючи на втрату чинності Закону України «Про інформаційні агентства» статус юридичної особи повинен змінитися на суб'єкта у сфері онлайн-медіа.

Також Міністерство оборони України може створювати суб'єкти у сфері аудіовізуальних медіа для задоволення інформаційних потреб населення територій з особливим режимом мовлення. Отже, Центральна телерадіостудія Міністерства оборони та телерадіостудія «Бриз» задля збереження статусу медіа впродовж року повинні надати документи для перереєстрації до Національної ради з питань телебачення та радіомовлення. Діяльність таких медіа буде здійснюється на підставі дозволу на тимчасове мовлення.

Водночас, 23 березня 2023 року Національна рада з питань телебачення та радіомовлення видала ліцензію Центральній телерадіостудії Міністерства оборони на супутникове мовлення з логотипом «Армія ТБ».

Окрім Міноборони, право на створення аудіовізуальних медіа мають військові адміністрації населених пунктів та військово-цивільні адміністрації населених пунктів.

З огляду на набрання чинності Закону юридично стає можливим заснування Міноборони друкованого (друкованих) медіа для задоволення інформаційних потреб особового складу сил безпеки та оборони.

Періодичне видання друкованих засобів масової інформації, засновником яких було Міноборони, – центрального друкованого органу Міністерства оборони України «Народна армія» та журналу «Військо України» було припинено у 2018 році, через переформатування антитерористичної операції на Операцію Об'єднаних сил у квітні 2018 року. Відповідно до статті 8-1 Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» Міноборони мало право на створення друкованих засобів масової інформації лише на час проведення антитерористичної операції [2, с. 10].

Отже, станом на початок травня 2023 року механізм системи стратегічних комунікацій Міністерства оборони України у цій сфері є на стадії розробки та впровадження.

Список використаних джерел

1. Про медіа: Закон України від 13.12.2022 р. № 2849-IX: станом на 22 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text> (дата звернення: 02.04.2023).
2. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні: Закон України від 16.11.1992 р. № 2782-XII: станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2782-12#Text> (дата звернення: 02.04.2023).

*Макаров Я. І., слухач,
Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського, м. Київ*

ОРГАНІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Стратегічні комунікації у Збройних Силах України в період воєнного стану реалізуються в межах законодавства України. Серед іншого важливими визначальними чинниками, що формують умови реалізації СК, є вимоги положень відповідних керівних документів. Відповідно до Концепції стратегічних комунікацій Міністерства оборони України та Збройних Сил України, основними прин-

ципами діяльності Міністерства оборони України та Збройних Сил України у сфері стратегічних комунікацій є:

- законність, демократичність, відкритість, прозорість, цілісність, добросовісність, підзвітність і відповідальність;
- оптимальне поєднання та збалансованість інтересів Збройних Сил України і суспільства;
- єдність підходів у формуванні та реалізації заходів стратегічних комунікацій;
- науковість, системний підхід до формування і розвитку стратегічних комунікацій у Міністерстві оборони України та Збройних Силах України [1, с. 5].

Доктрина зі стратегічних комунікацій ВКП 10-00(49).01 конкретизує та розкриває основні принципи реалізації стратегічних комунікацій у Збройних Силах України як для діяльності загалом, так і для окремих заходів, що здійснюються суб'єктами СК:

- планування заходів СК повинно будуватися на відповідному аналітичному підґрунті. Розуміння аудиторій та інформаційного середовища, в якому вони існують, є найважливішими передумовами стратегічного військового планування;
- планування повинно враховувати потенційні ризики та загрози, орієнтуватися на аудиторії, бажане ставлення та сформовану поведінку. Військове керівництво повинно визначати аудиторії та потенційний ефект з метою досягнення військово-політичних цілей;
- усі структурні елементи ЗС України, незалежно від їх основної ролі, є потенційними засобами комунікації, діяльність яких повинна ґрунтуватись на реалізації заходів, узгоджених зі стратегічним наративом;
- співвідношення витрачених сил та засобів і досягнення очікуваного результату має визначати оптимальний шлях реалізації СК для досягнення загальної мети;
- суб'єкти СК та визначені комунікатори мають розуміти стратегію та завдання (цілі) своєї діяльності, щоб формувати зрозумілі повідомлення та здійснювати ефективні кроки для передачі цих повідомлень на підтримку загальної мети;
- комунікація повинна бути інтегрованою протягом усіх процесів від аналізу та планування до виконання та оцінювання діяльності;
- проактивний характер реалізації завдань СК. Здатність суб'єктів комунікацій не бути заручником чужої думки, діяти на випередження, швидко реагувати на зміни, брати на себе відповідальність за формування порядку денного – стають вирішальними за однакових комунікативних спроможностей [2, с. 27].

Під час реалізації СК відповідно до компетенції Міністерства оборони України та Збройних Сил України встановлено таке обмеження: всі заходи у сфері стра-

тегічних комунікацій Міністерства оборони України та Збройних Сил України слід проводити без порушення законних прав та свобод людини і громадянина, крім випадків обмежень, передбачених чинними нормативно-правовими актами.

Основними цілями розвитку стратегічних комунікацій Міністерства оборони України та Збройних Сил України є: формування довіри українського суспільства до воєнної політики держави, реформ у воєнній сфері та курсу з набуття Україною членства в НАТО; скоординованість дій державних органів та інших учасників стратегічних комунікацій під час об'єктивного інформування суспільства з питань, що стосуються оборони держави, підготовки і застосування Збройних Сил України.

Водночас, головними чинниками впливу на організацію і зміст СК ЗС України є загрози, що пов'язані зі широкомасштабною агресією РФ проти України, а саме негативні інформаційні впливи на свідомість людини та спільноти через ЗМІ, а також мережу Інтернет, що здійснюються на шкоду України та мають на меті:

- спроби змінювати психічні та емоційні стани людини, її психологічні та фізіологічні характеристики;
- розпалювання міжрелігійної, міжетнічної та міжнаціональної ворожнечі, ненависті за етнічною, мовною, релігійними та іншими ознаками;
- поширення суб'єктами інформаційної діяльності викривленої, недостовірної та упередженої інформації для дискредитації органів державної влади, ЗС України, дестабілізації суспільно-політичної ситуації, що значно ускладнює прийняття політичних рішень, завдає шкоди національним інтересам чи створює негативний імідж України.

До загальних ознак інформаційних викликів та загроз ЗС України слід віднести:

- виключно негативний характер тональності повідомлень, надмірну деталізацію та емоційність повідомлень про негативні події, що відбуваються у ЗС України;
- плановість, що простежується під час подання тих чи інших інформаційних повідомлень, об'єднаних єдиною тематикою;
- збільшення інтенсивності інформаційних повідомлень за конкретною тематикою (напрямом) за короткий термін часу;
- маніпуляція інформацією, що стосується ЗС України та спрямовується на свідомість суспільства, окремих його груп та особистостей [3, с. 12].

На організацію та зміст стратегічних комунікацій Збройних Сил України в умовах широкомасштабної збройної агресії РФ проти України впливають чинники, що пов'язані з загрозами інформаційній безпеці в воєнній сфері, а саме:

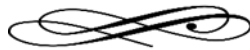
- поширення інформації (дезінформація або спотворення інформації), що дискредитує військове керівництво та ЗС України;

– інформаційні повідомлення (коментарі) та заяви офіційних (неофіційних) осіб іноземних держав у ЗМІ з метою дискредитації Операції Об'єднаних сил.

Отже, під час організації стратегічних комунікацій Збройних Сил України в період воєнного стану необхідно оцінювати інформаційні виклики та загрози ЗС України у воєнній сфері. Також необхідно враховувати, що перелік цих загроз завжди буде неповним. Формування та прояв нових тенденцій у суспільно-політичній обстановці, розвиток і створення нових форм та методів збройної боротьби, інформаційних технологій, інших засобів інформатизації призводить не стільки до усунення наявних загроз, скільки до виникнення нових.

Список використаних джерел

1. Дубов В. Стратегічні комунікації: проблеми концептуалізації та практичної реалізації. *Стратегічні пріоритети. Науково-аналітичний щоквартальний збірник Серія «Політика»*. 2016. № 4(41). С. 9–23.
2. Ожеван М. А. Глобальна війна стратегічних нарративів: виклики та ризики для України *Стратегічні пріоритети. Науково-аналітичний щоквартальний збірник Серія «Політика»*. 2016. № 4(41). С. 30–40.
3. Тихомирова Є. Б. Стратегічні комунікації як один з пріоритетів глобальної стратегії зовнішньої політики і безпеки. *Міжнародні відносини. Серія «Політичні науки»*. 2021. № 14. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/issue/view/175

**Разно К. С., здобувач вищої освіти;
Тур О. М., д-р наук із соц. ком., професор,
Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського**

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ В ІНТЕРНЕТ-ПРОСТОРИ ЯК СУЧАСНИЙ СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН

Поняття соціальної мережі увійшло в наше життя не так давно, але воно майже повністю поглинуло нас. Потрібно зазначити, що саме поняття «соціальна мережа» має кілька значень у поняттєво-категоріальному апараті соціології. Головним є визначення, що соціальна мережа – це структура, яка складається з вузлових елементів і зв'язків між ними, тобто соціальної павутини [5].

Відомо, що перші соціальні мережі з'являються в середині 1990-х років і дають користувачам першу можливість спілкування в інтернет-просторі. Мережні сервіси, як-от eGroups/OneList, ICQ, Evite, взагалі не є соціальними мережами, але вони є тим фундаментом, на якому далі розвиваються онлайн-можливості спілкування і взаємодії користувачів [5].

Значне поширення соціальних інтернет-мереж має соціальні наслідки, позитивні та негативні [3]. Серед негативних виділяють такі:

- 1) віртуалізація соціального життя;
- 2) інтернет-залежність, що може викликати психічні розлади, досить різкі зміни настрою та депресію [1, с. 25];
- 3) поява нових видів адитивної поведінки [2, с. 22];
- 4) фрагментація суспільства, створення великої кількості відокремлених віртуальних груп за інтересами;
- 5) поява нових технологій у політичному житті, за допомогою яких здійснюється маніпулювання свідомістю суспільства;
- 6) створення фейків та легке поширення їх серед величезної кількості споживачів;
- 7) анонімність – користувачі соціальних мереж прикриваються різними псевдонімами (ніками);
- 8) крадіжка приватної інформації – людина може стати жертвою злочинців, завдяки інформації яка розміщена на персональній сторінці. Тому потрібно фільтрувати і обережно ставитися до того, що ви публікуєте.

Водночас соціальні мережі можуть надавати значні переваги [3]:

- 1) швидка доступність зв'язку між користувачами на різних куточках планети;
- 2) спостереження за новинами світу у справжньому часі;
- 3) можливість збільшення кількості контактів, становлення нових зв'язків та пошук старих друзів;
- 4) «глобалізація» життєвого світу людини;
- 5) поява нових технологій у сфері дозвілля;
- 6) формування інформаційної культури людини.

Головною особливістю соціальних мереж є те, що це певне закрите середовище, інформацію в якому можуть отримувати всі учасники соціальної павутини. В сучасному житті соціальні інтернет-мережі відіграють неймовірно важливу роль у житті суспільства. Соціальні мережі декілька років тому були популярними саме серед молоді, а сьогодні соціальні мережі вже поглинули не лише молодь та дітей, але і людей старшого віку [4].

Найпопулярнішими соціальними мережами сьогодні є такі: Instagram, Facebook, TikTok, Viber. Якщо брати, наприклад, Америку, то найпопулярнішою соціальною мережею буде Twitter.

Отже, незважаючи на значну кількість переваг «глобалізації» суспільства та поширення соціальної павутини, необхідно чітко фільтрувати всю інформацію, яку ви публікуєте і споживаєте самі. Дивлячись на «ідеальну картинку» життя багатьох людей через соціальні мережі, варто не втратити себе, свою індивіду-

альність та цінність. Ми зобов'язані бути етично виховані до інших споживачів інтернет-ресурсів, мати повагу до почуттів людей, які через віртуальну призму, здавалося б, нічого не відчують, але це не так. Важливо залишатися людьми, сучасним соціально вихованим суспільством [5].

Список використаних джерел

1. Богдан М. С., Горещька О. В. Психологічні особливості спілкування залежних від соціальних мереж. *Психологія і соціологія: проблеми практичного застосування*. 2014. С. 25–29.
2. Вакуліч Т. М. Інтернет-залежність як новий вид адитивної поведінки. *Науковий часопис НПУ ім. М. Драгоманова. Серія № 12. Психологія* / за ред. Долинської Л. В. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2005. Вип. 7(31) С. 22.
3. Гнатюк Р. Соціальні мережі: співвідношення позитиву і негативу? URL: <http://gazeta.dt.ua/family/socialni-merezhispivvidnoshennyapozitivu-i-negativu.html> (дата звернення: 12.11.2022).
4. Городецька О. Вплив соціальних мереж на розвиток та соціалізацію особистості. URL: <https://vipsoft.blob.core.windows.net/contest/041cf057f5dfb5204385e35b82eed715.pdf> (дата звернення: 12.05.2023)
5. Соціальні мережі – незалежна медійна сфера. URL: http://media.parlament.org.ua/n_tg/action/article_detail/article_id/2826/

Соломенко Л. І., викладач,

Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ

КОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА ТА КОМУНІКАТИВНІ ПРАКТИКИ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

У нинішній час комунікація в соціальних мережах є повсякденним явищем на всіх рівнях особистого, професійного та громадського життя українця. Широкий і багатозначний термін «комунікація» тісно пов'язаний з не менш багатогранним терміном «культура». Одне з філософських тлумачень культури «передбачає безпосередньо життєву реалізацію, відкритість цінностей для людини. Культура стає істинною тоді, коли входить у життя, звички особи, виявляється у всій сукупності соціальної діяльності, практиці повсякденної поведінки» [5, с. 45]. Водночас дослідниця В. Тернопільська під час переходу від поняття «культура» до більш вузького терміна «комунікативна культура» акцентує на тому, що «визначення комунікації за допомогою категорії культури суттєво відрізняє її сучасне значення від технократичного», чим наближає «за змістовим визначенням до комунікативної етики, системи моральних принципів, норм і цінностей, які покликані надавати міжособистісним взаєминам гуманістичного значення» [5,

с. 48]. Тобто під час аналізу культурного аспекту комунікативного процесу суттєво вирізняється гуманістичний бік комунікації, тісно пов'язаний з етикою та мораллю, з нормами та цінностями. Досить близьким до поняття «комунікативна культура» є поняття «соціально-комунікаційна культура», яку Н. Масі розглядає досить широко, зокрема як усю «сукупність комунікантів, реципієнтів, повідомлень, форм, засобів спілкування, сприйняття та осмислення інформації, котрі ґрунтуються на сфері соціальних відносин і, в свою чергу, формулюють їх» [2, с. 78]. Тобто з цього погляду беруться до уваги всі об'єкти, предмети й учасники комунікативних процесів у межах певного суспільства.

З огляду на об'ємність і актуальність аналізованого поняття «комунікативна культура» логічним є його дослідженням з різних поглядів – світоглядного, мовленнєвого, педагогічного, психологічного, соціологічного, методологічного тощо. Нас цікавить саме місце та роль комунікативної культури в межах соціальних комунікацій та крізь призму комунікативних практик, до яких вдаються українці в соціальних мережах.

Комунікативна культура тісно пов'язана, на наш погляд, з комунікативними практиками, під якими ми маємо на увазі дії, що повторюються, дублюються, тиражуються, автоматизуються [3, с. 120]. Дослідниця К. Настояща використовує також схожий термін «мережеві комунікативні практики», що є близьким до об'єкта нашого дослідження – комунікативні практики користувачів соціальних мереж. Водночас мережеві комунікативні практики характеризуються «фрагментарністю, знакозаміщенням (смайлики), полістилістичністю, симулятивністю, декларативністю, мають іміджевий або технічний характер, орієнтовані на трансідентичність (глобоіндивідуалізація)» [3, с. 125]. Справді, досить-таки автоматизовані й звичні дії користувачів у соціальних мережах значно відрізняються від мовленнєвої практики офлайн. І причин цьому багато. Зупинимось на кількох з них.

По-перше, це можливості соціальних мереж як технологічної платформи, де можна за допомогою символів – «лайків» – передавати своє ставлення до прочитаного чи переглянутого. Так користувач соціальних мереж вдається до «знакозаміщення» для того, щоб показати, що схвалює допис, підтримує автора чи співчуває йому або просто прочитав повідомлення. Водночас лайки можуть передавати й наше ставлення до чужих думок за допомогою різних емоційних реакцій. Наприклад, сьогодні у Viber є п'ять варіантів значків: уже майже традиційне синє сердечко та ще чотири варіанти емоційної реакції, у Facebook – загалом сім можливих реакцій, зокрема: «Подобається», «У захваті», «Тримаймося», «Ха-ха», «Овва», «Сумно» та «Злість», у Telegram – основних шість реакцій, проте можна відкрити повний спектр із більше 70 емоційних реакцій на різний смак.

По-друге, у соціальних мережах є технологічна можливість ділитися інформацією або поширювати її. Ця комунікативна практика має свої переваги й недоліки, зокрема до останніх належить поширення неправдивої чи недостовірної інформації. Цій комунікативній практиці, характерній для соціальних мереж, соціолог О. Личковська присвятила наукову розвідку, у якій вона розглядає «поділитися інформацією» як «позитивну конотацію рівності, безкорисливості й надання інформації як належного способу спілкування між партнерами» [1, с. 36]. Ця практика аналізується з різних поглядів – соціології, психології та риторики.

Водночас комунікативна практика «поділитися інформацією» має передбачати високий рівень медіаграмотності для того, щоб не поширювати всіляких фейків. Хоча це не єдина причина небезпеки поширення. Так, у Viber часто поширюють так звані «листи щастя», які адресат має передати ще кільком десяткам друзів, щоб все, що написано в листі, здійснилося. Як попереджає технічна підтримка Viber, такі листи «зазвичай містять шкідливі посилання і прохання переслати повідомлення своїм контактам. У такому листі тобі можуть обіцяти приз чи гроші, якщо ти перешлеш повідомлення, або заблокувати твій обліковий запис, якщо ти цього не зробиш» [4]. Тож у шахраїв є багато видів листів, щоб нас «ощасливити», проте їх не можна пересилати, а за посиланнями в таких повідомленнях – переходити.

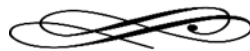
І третя досить поширена в соціальних мережах комунікативна практика, до якої варто звернутися, – це коментарі. Справді, коментування – досить поширена комунікативна практика, на яку активно реагують і алгоритми соціальних мереж, і автори дописів. Очевидно, що розлогі коментарі привідкривають завісу щодо особистості користувача, його життєвої позиції, думок, переконань, уподобань, інтелектуального та культурного розвитку. Хоча інколи коментування може набувати форм запеклих словесних баталій, може провокуватися ботами чи модераторами, які переслідують певну мету. Проте саме завдяки комунікативній практиці коментування соціальні мережі перетворюються на справжні комунікативні майданчики, групи однодумців, попри всілякі інформаційні бульбашки. Варто зазначити, що сьогодні замість словесного коментаря можна вдатися до «знакозаміщення», особливо в тому випадку, коли ми хочемо просто висловити прихильність до особи чи схвалити нову світліну, наприклад, на аватарці тощо. У таких випадках Facebook пропонує вибрати яскраву картинку з рухливими деталями, анімоване зображення – гіфку.

Отже, ми розглянули поняття комунікативної культури й три поширені в активно використовуваних українцями соціальних мережах (Viber, Facebook, Telegram) комунікативні практики – лайки чи «вподобайки» для висловлення ставлення до прочитаного / переглянутого допису, поширення інформації для ознайомлення багатьох користувачів цієї соцмережі з важливою подією / дум-

кою / поглядом та створення коментарів – як написання словесних, так і надси-
лання сучасних яскравих анімованих зображень.

Список використаних джерел

1. Лычковская О. Р. Феномен «поделиться информацией» как современная коммуника-
тивная практика социальных медиа: социальные, психологические и риторические функции.
*Вісник Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Соціологія і політичні на-
уки.* 2015. Т. 20. Вип. 1(22). С. 33–39.
2. Масі Н. І. Про сутність поняття «комунікаційна культура суспільства». *Бібліотеко-
знавство. Документознавство. Інформологія.* 2010. № 4. С. 73–78.
3. Настояща К. В. Комунікативні практики соціальних мереж: фактори та вектори транс-
формації. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики.* 2018. Вип. 77.
С. 118–126.
4. Спам та листи щастя. URL: <https://help.viber.com/hc/uk/articles>
5. Тернопільська В. Теоретичні аспекти феномена «соціально-комунікаційна культура».
Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. 2007. Вип. 22. С. 44–50.

**Петрова І. О., канд. іст. наук,
доцент кафедри інформаційної діяльності;
Приходько К. В., здобувач вищої освіти,
Маріупольський державний університет м. Київ**

ДОКУМЕНТОЗНАВЧА ОСВІТА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ: СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ

Підготовку документознавців в Україні розпочато у 1990-х роках з метою вирішення питань відсутності в освітній сфері нової незалежної держави само-
стійної спеціальності, а також задоволення потреб роботодавців та наповнення
ринку праці кваліфікованими спеціалістами, здатними створювати, отримувати,
опрацьовувати, зберігати, використовувати, систематизувати, класифікувати,
поширювати, захищати документну інформацію.

Розвиток української держави, а саме орієнтування на принципи інформа-
ційного суспільства, впровадження інформаційних технологій у майже всі сфери
діяльності українського суспільства впливають на еволюцію документознавчої
освіти, підвищують її популярність та конкурентоспроможність. Нова спеціаль-
ність – «Документознавство та інформаційна діяльність» – викликає інтерес і у
освітян, і у абітурієнтів, і у роботодавців, і у науковців. Саме останні розпочина-
ють дослідження основних питань і проблем організації і реалізації підготовки

фахівців-документознавців. Результати такої діяльності представлені дисертаціями, монографіями, науковими статтями та тезами.

Процес інтеграції документознавчої освіти в спеціальність 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа сприяв появі нового вектора наукових дискусій з питань підготовки документознавців в Україні. Актуальність обраної теми полягає в певному узагальненні інформації про становлення, розвиток та сучасний стан документознавчої освіти в Україні, що має вплинути на формування професійного світогляду майбутніх фахівців-документознавців.

Першою комплексною спробою узагальнити наукові публікації з проблем документознавства, зокрема і документознавчої освіти, став науково-допоміжний бібліографічний посібник «Українське документознавство (1991–2011)» [3]. До посібника включено монографії, підручники, автореферати дисертацій, науково-практичні посібники, публікації з наукових збірників, періодичних і серійних видань. Розділи 5 та 6 посібника містять інформацію про публікації з питань документознавчої професіології та професійних комунікацій. За кількісними показниками за період з 1991 до 2011 року опубліковано всього 1 658 наукових та науково-практичних праць, зокрема у розділі 5 – 240, а у розділі 6 – 50. За вказаний період з питань документознавчої професіології опубліковано дві монографії, сім авторефератів дисертацій, один науково-практичний посібник, сімдесят публікацій з наукових збірників, сто двадцять дев'ять періодичних і серійних видань. Вважаємо доцільним зробити акцент на таких публікаціях:

– «Підготовка документознавців для сфери державного управління в Україні», авторка С. Дубова. У цьому дисертаційному дослідженні з'ясовано, що розвиток документознавчої освіти для державного управління безпосередньо пов'язаний з державотворчими процесами та розвитком документознавчої науки. Систематизовано наукові публікації з проблем підготовки документознавців, виділено основні етапи наукових досліджень документознавчої освіти в Україні. Вперше формалізовано зміни у підготовці документознавців шляхом аналізу навчальних планів підготовки фахівців з 1997 до 2008 рр. Визначено хронологічний порядок введення спеціальностей у ВНЗ України у досліджуваний період. Уточнено зміст діяльності документознавців у сфері державного управління. Наведено характеристику тематичного інтернет-порталу з документознавства, теоретично обґрунтовано його структурну схему. Вперше обґрунтовано концептуальні засади підготовки документознавців для сфери державного управління, які базуються на положеннях про взаємозв'язок у змісті підготовки фахівців предметних галузей «документознавство» та «державне управління» [1];

– «Формування фахової компетентності майбутніх документознавців в галузі електронного документообігу у професійній підготовці», авторка О. Федорук. Професійна підготовка майбутніх фахівців розглядається невід'ємним склад-

ником усього освітнього процесу вищої школи, що орієнтується на ефективне формування їхньої фахової компетентності. На основі аналізу теорії і практики професійної підготовки майбутніх документознавців у ЗВО актуалізовано понятійно-категоріальний апарат дослідження, уточнено сутнісні характеристики провідних понять. У процесі організації і проведення констатувального етапу експериментальної роботи визначено й схарактеризовано провідні фахові компетенції, критерії перевірки ефективності їх формування, показників та трьох рівнів сформованості досліджуваного феномена. Практичне значення результатів дослідження полягає у тому, що результати дисертаційної роботи можуть бути використані в системі професійної підготовки майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності в закладах вищої освіти, у системі післядипломної педагогічної освіти, у самоосвітній діяльності майбутніх фахівців [4].

– Монографія О. Матвієнко «Документознавча професіологія: проблеми та перспективи», в якій визначені вимоги до моделі професіонала у контексті сучасної суспільної та інформаційно-технологічної ситуації, ключові проблеми її інформатизації [2]. Авторка окреслила низку завдань, що мають бути розв'язані науковцями-педагогами для якісної підготовки фахівців, а саме: проблема синтезу теоретичного вивчення феномену професії та практики професійної діяльності фахівця; прогнозування змісту професійного навчання документознавців, обумовленого залежністю його етапів (мета навчання – зміст навчання – освітня кваліфікаційна характеристика, навчальний план, навчальні програми – добір, систематизація і класифікація навчально-методичного матеріалу – оперативне корегування навчальної документації); самоідентифікація документознавця на соціально-професійному рівні у контексті управлінських функцій; соціалізація фахівця, прийняття документознавцем норм і цінностей сфери державного управління.

Для розуміння стану дослідження за період з 2012 до 2022 років було використано метод кількісного аналізу наукових публікацій у науково-періодичних виданнях «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія» і «Студії з архівної справи та документознавства».

За 2012–2022 рр. в журналі «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія» опубліковано 22 статті з питань документознавчої освіти. Найбільша кількість спостерігається у 2013 р. Найбільш популярними, актуальними для дослідників стали проблеми якісного покращення підготовки спеціалістів документознавців завдяки змістовному наповненню складника навчальних курсів, формуванню системи наукових і навчальних дисциплін документально-комунікаційного циклу на засадах інтеграції та модернізації ділових процесів, теоретичні і практичні аспекти підготовки фахівців спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність».

У науково-періодичному щорічнику «Студії з архівної справи та документознавства» за 2012–2022 роки опубліковано 3 статті з питань документознавчої освіти (у 2012, 2013 та 2017 роках). Найбільш популярними, актуальними для дослідників стали питання оцінювання діяльності УНДІАСД та його ролі в підготовці фахівців з документознавства в сучасних умовах та основні актуальні питання щодо підготовки фахівців спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» у Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки. Зосереджено увагу на стрімкому розвитку інформаційних технологій, які безпосередньо впливають на сферу діловодства.

Отже, зробивши аналіз наукових праць з питань якості підготовки документознавців, можна переконатися в тому, що інтегрованим характеристикам – компетенціям фахівців приділяється все більше уваги. У процесі освітньої й професійної підготовки фахівців документно-інформаційної сфери важливого значення набувають історико-педагогічні дослідження, що пов'язані з вивченням генезису документознавчої освіти в Україні в контексті соціально-економічного та інформаційно-технологічного розвитку суспільства.

Список використаних джерел

1. Дубова С. В. Підготовка документознавців для сфери державного управління в Україні (1995–2008 рр.): автореф. дис. ... канд. іст. наук: 27.00.02. Київ, 2010. 19 с.
2. Матвієнко О. Документознавча професіологія: проблеми і перспективи. *Вісник Книжкової палати*. 2007. № 5. С. 30–32.
3. Слободяник М. С., Політова О. А. Українське документознавство (1991–2011): наук.-допом. бібліогр. покажч. Київ, 2012. 176 с.
4. Федорук О. М. Формування фахової компетентності майбутніх документознавців в галузі електронного документообігу у професійній підготовці: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ. 2020. 25 с.

*Перегуда С. П., слухач,
Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського, м. Київ*

МЕТОДИКА ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Суть розробленої методики оцінювання ефективності системи забезпечення інформаційної безпеки (СЗІБ) Міністерства оборони України та Збройних Сил України полягає в обчисленні шляхом розрахунку площ геометричних фігур –

багатокутників, які вони утворюють внаслідок побудови секторних діаграм. Кількість багатокутників дорівнює кількості груп у запропонованій системі критеріїв, а кількість вершин у кожному багатокутнику визначається кількістю показників у цій групі. Враховуючи те, що для кожної групи багатокутник має свою кількість вершин, а значить – і площу, для подальшого коректного і достовірного обчислення ефективності СЗІБ у методі передбачено здійснення нормувальних процедур.

Комплексне дослідження наявних складників системи протидії інформаційно-психологічному впливу [1, с. 10] показало, що з огляду на числове значення оцінювання ефективності СЗІБ визначається площею багатокутника, утвореного відповідно до системи критеріїв, яка згідно з розробленою фундаментальною нормованою оберненою шкалою оцінок узгоджується з якісною (лінгвістичною) оцінкою [2, с. 24].

Метою тез є обґрунтування методики оцінювання ефективності системи інформаційної безпеки Міністерства оборони України та Збройних Сил України.

Методика складається із послідовних кроків.

Крок 1. Побудова секторних діаграм ефективності СЗІБ окремо за кожною з обраних груп системи критеріїв. Для побудови секторних діаграм частинної ефективності СЗІБ за кожною з трьох груп системи критеріїв (2), з огляду на формулу 1, обираються кола визначеного радіуса з центрами відповідно в точках O_1 , O_2 та O_3 . Вони розділяються радіусами на ту кількість секторів, яка дорівнює кількості показників у цій групі критеріїв. Так, для запропонованої системи критеріїв коло першої групи критеріїв матиме п'ять секторів, другої групи – шість, третьої групи – чотири [3, с. 20].

Після цього отримані точки на лініях критеріїв з'єднуються між собою, утворюючи багатокутник, а саме: п'ятикутник, шестикутник і чотирикутник для першої, другої і третьої групи критеріїв. Отже, отримуємо секторні діаграми, які мають фізичний зміст частинної ефективності СЗІБ за окремими групами системи критеріїв.

Крок 2. Знаходження частинної ефективності СЗІБ за кожною з обраних груп системи критеріїв. Для знаходження числових значень частинної ефективності СЗІБ за кожною з обраних груп системи критеріїв розраховується площа отриманих на першому кроці секторних діаграм: п'ятикутника, шестикутника та чотирикутника відповідно. З огляду на те, що твірні секторів багатокутників у реальних умовах різні, оскільки значення показників відрізняються, задача у загальному вигляді зводиться до обчислення та підсумовування площ усіх секторів, що утворюють відповідну секторну діаграму. В ідеальному випадку, коли значення всіх частинних критеріїв обраної групи максимальні, тобто дорівнюють 1, сектори мають вигляд рівнобедрених трикутників, а вся секторна діаграма – правильного багатокутника, вписаного в коло одиничного радіуса [4, с. 21].

Крок 3. Побудова секторної діаграми ефективності СЗІБ. Для нанесення секторної діаграми ефективності функціонування СЗІБ за частинними критеріями K_{FE} , K_{OTE} та K_{BE} також, як на першому кроці методу, пропонується використати коло одиничного радіуса.

Крок 4. Оцінювання ефективності СЗІБ. Цей крок методу заключний. Його змістом є одержання кількісних та якісних (лінгвістичних) оцінок ефективності функціонування СЗІБ.

Кількісна оцінка ефективності СЗІБ $K_{EFF}^{СЗІБ^N}$ одержується шляхом нормування виразу (1) до свого максимального значення, який для ідеальних умов визначатиметься як

$$S_{\Delta K_{FE}K_{OTE}K_{BE}} = 1,5 \cdot K_{FE} \cdot K_{OTE} \cdot \sin 120^{\circ} \approx 1,3 \text{ кв. од.}, \quad (1)$$

де K_{FE} , K_{OTE} – показники функціональної та організаційно-технічної ефективності, які для ідеальних умов беруться такими, що дорівнюють 1, тобто $K_{FE} = K_{OTE} = 1$.

Отже, $K_{EFF}^{СЗІБ^N}$ є нормованою кількісною оцінкою ефективності СЗІБ, тобто рівне інформаційної безпеки у воєнній сфері.

Отже, для подальшого практичного використання наведеного методу доцільно ввести поняття заданого рівня ефективності СЗІБ. Під заданим рівнем ефективності СЗІБ пропонується розуміти заданий рівень інформаційної безпеки у воєнній сфері, у разі досягнення якого вважається, що СЗІБ функціонує ефективно. У числовому еквіваленті заданий рівень інформаційної безпеки дорівнює 0,65.

Список використаних джерел

1. Кушнір О. В. Поняття і сутність СКВ сучасному українському державотворенні. *Право і суспільство*. 2015. № 6. С. 27–31.
2. Капшик О. В. Стратегічні комунікації як ефективний механізм протидії гібридній війні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2016. № 1. URL: <http://www.du.pauka.com.ua/?op=1&z=1275>
3. Черненко Т. В. Пріоритети державної інформаційної політики в умовах гібридної війни. *Стратегічні пріоритети*. 2015. № 4(37). С. 83–90.
4. Велика гра КНР за глобальне лідерство: історичні корені, сучасні інструменти, майбутні наслідки. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/velyka-gra-knr-za-globalne-liderstvo-istorychni-koren-i-suchasni-instrumenty-maibutni-naslidky>

*Томашевський О. С., слухач
Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського, м. Київ*

УМОВИ СТВОРЕННЯ СИСТЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ ТА ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Аналіз стану справ щодо вирішення проблеми захисту національного інформаційного простору показав, що протягом попередніх років зазначене питання привертало до себе увагу багатьох фахівців, але мало переважно теоретичний характер.

Так, у наукових роботах багатьох дослідників [1, с. 29] аналізуються причини виникнення та наявний стан системи інформаційної безпеки. Лише деякі фахівці надають пропозиції щодо шляхів та невідкладних кроків її побудови в Україні. Однак глибокого аналізу наявного стану забезпечення інформаційної безпеки (ІБ) держави і суб'єктів воєнної сфери більшість відомих робіт не містить, а ті, що є, здебільшого стосуються технічних питань, зокрема кібербезпеки.

Комплексне дослідження наявних складників системи протидії інформаційно-психологічному впливу [2, с. 38] показало, що вплив інформаційних загроз на процес імплементації національних інтересів у воєнній сфері виявив, що, на жаль, за останні роки у більшості випадків антиукраїнські інформаційні заходи Російської Федерації досягали поставленої мети. Навіть зараз, коли до інформаційного протиборства з державою-агресором активно долучилася патріотично налаштована частина громадянського суспільства, приватні видання, журналісти, блогери, ми ще багато у чому втрачаємо в цьому протиборстві через неготовність насамперед профільних державних структур до виконання завдань в умовах інформаційної війни.

Метою тез є дослідження умов створення системи інформаційної безпеки Міністерства оборони України та Збройних Сил України.

До того ж відсутність в Україні ефективних механізмів інформаційної протидії на тлі багаторічного постійного потужного негативного інформаційного впливу (ІВ) на Україну і її населення з боку РФ слід розглядати як злочинну недбалість тих органів державної влади, які зобов'язані були займатися питаннями національної ІБ. Прикро, що зроблені протягом 2015–2023 рр. кроки з формування загальнодержавної системи забезпечення інформаційної безпеки були нівельовані нищівними діями попередньої влади. Зокрема, розформування в 2010 р. Департаменту інформаційної безпеки Ради національної безпеки і оборони України та низка інших рішень попереднього державного керівництва щодо згортання функцій організації і координації заходів ІБ в нашій державі призвели до значного посилення позицій іноземних країн, насамперед Росії, в інформаційному просторі України. Внаслідок цього останніми роками російські ЗМІ мали мож-

ливість поширення в українському суспільстві антиукраїнських ідей і думок, формування в населення південно-східних регіонів і Автономної Республіки Крим проросійських настроїв.

Головною причиною невдач в інформаційному протиборстві, як вбачається, слід вважати фактичну відсутність у державі та у її ЗС дієвих систем інформаційної безпеки, які б забезпечували не тільки своєчасне виявлення та аналіз інформаційних загроз національній і воєнній безпеці, а й, що надзвичайно важливо, адекватну обстановці превентивну системну протидію цим загрозам та ведення інформаційних дій наступального характеру.

Отже, проблема створення загальнонаціональної системи забезпечення інформаційної безпеки є ключовою у питанні забезпечення надійної інформаційної безпеки нашої держави та активної інформаційної протидії російській агресії.

Водночас, відсутність сьогодні в державі центрального управлінського органу, який би визначав і ставив конкретні завдання та координував діяльність усіх суб'єктів системи забезпечення інформаційної безпеки з виявлення інформаційних загроз і протидії їм та ведення єдиної інформаційної політики. Раніше на цю функцію претендував колишній Департамент інформаційної безпеки РНБО України, але був у 2015 р. розформований. На жаль, останніми роками ситуація не покращилася.

Не готовими до активного протиборства в інформаційній сфері з державою-агресором виявилися і сили інформаційно-психологічної протидії та кібернетичного захисту ЗС України.

На початок 2014 р. в ЗС України функціонувала низка структурних підрозділів, які тією чи іншою мірою забезпечували виявлення і протидію ІЗ. Незважаючи на те, що зазначені підрозділи та їх особовий склад загалом сумлінно виконували поставлені завдання та обов'язки, ефективно протидіяли реальним ІЗ, ведення активних наступальних дій в інформаційному просторі проти держави-противника організовано не було.

Проведений аналіз показав, що основними проблемами, які перешкоджають своєчасному й ефективному реагуванню на інформаційні загрози у ЗС України, є:

- відсутність у ЗС України, як і в державі загалом, системи ІБ, яка б забезпечувала не тільки виявлення та аналіз інформаційні загрози національній безпеці, зокрема у воєнній сфері, а й, що надзвичайно важливо, адекватну обстановці протидію цим загрозам;

- відсутність управлінського органу в ЗС України, який би визначав і ставив конкретні нагальні завдання з виявлення інформаційні загрози та протидії їм і координував би діяльність усіх підрозділів, що залучені до виконання цих завдань. Як наслідок, ми сьогодні спостерігаємо відсутню відповідальність усіх структур, які задіяні в процесі забезпечення ІБ ЗС України, за незадовільний кінцевий результат інформаційного протиборства;

– відсутність чіткого механізму реалізації отриманої інформації про виявлені інформаційні загрози. Внаслідок цього розвідувальна інформація про завчасно виявлені, проаналізовані і прогнозовані загрози, що надходили на адресу керівних органів держави і ЗС України, часто залишалася поза увагою останніх. І це враховуючи те, що інформація, яку надає Головне управління розвідки Міністерства оборони України, вагома, упереджувальна, з висновками, прогнозами і пропозиціями, що неодноразово зазначалося керівниками і спеціалістами Ради національної безпеки і оборони України, Міністерства закордонних справ України, іншими споживачами розвідувальної інформації;

– необґрунтоване дублювання функцій низкою інформаційних структур з виявлення інформаційні загрози, що призводить до розпорошення їх зусиль та нераціонального використання сил і засобів;

– відсутність як у державі, так і в її ЗС достатньо підготовлених спеціалізованих підрозділів для ведення активних інформаційно-психологічних та кібернетичних дій в інформаційному просторі [3, с. 54].

Отже, усі перелічені вище обставини стали головними внутрішніми негативними чинниками, що дали змогу РФ майже безперешкодно провести цілу низку антиукраїнських інформаційних операцій, акцій і атак у межах інформаційної кампанії щодо розколу українського суспільства та встановлення контролю над південними і східними областями нашої держави.

Список використаних джерел

1. Почепцов Г. Г. Стратегічні комунікації: стратегічні комунікації в політиці, бізнесі та державному управлінні. Київ: Альтерпрес, 2008. 216 с.
2. Кушнір О. В. Поняття і сутність СК в сучасному українському державотворенні. *Право і суспільство*. 2015. № 6.
3. Терещеня О. В. Стратегічні комунікації у науково-теоретичному дискурсі. *Communications and Communicative Technologies*. 2020. Вип. 20.

*Червяков О. М., слухач,
Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського,
м. Київ*

ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ СКЛАДНИКІВ СИСТЕМИ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

25 березня 2021 року Указом Президента України № 121/2021 введено в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України», де визначено розвиток спроможностей сил оборони України щодо стратегічних комунікацій у сфері оборони – одним з пріоритетів реалізації державної політики у воєнній сфері, сфері оборони і військового будівництва. Досягнення цілей державної політики у воєнній сфері, сфері оборони і військового будівництва [2] з урахуванням умов та обмежень здійснюватиметься поряд з іншим, шляхом формування та реалізації ефективної воєнної політики, стратегічного, зокрема оборонного, планування та планування оборони України, що ґрунтуються на євроатлантичних принципах, засадах демократичного цивільного контролю над силами оборони, стратегічних комунікаціях та інформаційній політиці у воєнній сфері, сфері оборони і військового будівництва, європейській та євроатлантичній інтеграції України.

У вступній частині Стратегічного оборонного бюлетеня України (СОБ) (введено в дію Указом Президента України від 17 вересня 2021 року № 473/2021, рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про Стратегічний оборонний бюлетень України») констатується факт незавершеності створення системи стратегічних комунікацій у силах оборони [3].

Завданням 1.4 СОБ визначено розвиток ефективної системи стратегічних комунікацій, що забезпечить її стійкість та адаптивність до реагування на виклики та загрози, забезпечить та примножить суспільну довіру до складових сил оборони, залучення громадських організацій до обговорення перспектив їх розвитку та пріоритетів оборонної реформи [1, с. 3].

Очікуваний результат – забезпечено у складових сил оборони стійкість та адаптивність системи стратегічних комунікацій до реагування на виклики та загрози, суспільну довіру до складових сил оборони [2, с. 15].

З огляду на передбачені керівним документом заходи передбачено:

1.4.1. Розроблення політики (концепції) стратегічних комунікацій у силах оборони, яка включатиме організацію, розподіл завдань, відповідальності та процесів відповідно до принципів і стандартів НАТО і передбачатиме інтеграцію стратегічних комунікацій в оперативне планування, підготовку та повсякденну діяльність Збройних Сил України та інших складових сил оборони з метою проведення узгоджених дій.

1.4.2. Створення в силах оборони організаційних структур і спроможностей зі стратегічних комунікацій.

1.4.3. Підготовка проєктів нормативно-правових актів, що забезпечують планування та реалізацію заходів стратегічних комунікацій на всіх рівнях.

1.4.4. Розвиток системи підготовки з питань стратегічних комунікацій, яка забезпечує професійний розвиток відповідного персоналу та узгоджена із системою управління кар'єрою.

1.4.5. Запровадження механізму оцінювання інформаційного середовища та критеріїв ефективності стратегічних комунікацій.

З огляду на пункт 1.4.5 Уточненого плану реалізації Стратегічного оборонного бюлетеня України Міністерством оборони України та Збройними Силами України було передбачено до кінця 2022 року розробити Методичні рекомендації щодо оцінювання ефективності стратегічних комунікацій. З огляду на повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України 24 лютого 2022 року кінцеві дати розроблення, апробації та впровадження були відтерміновані [3, с. 17].

Відповідно до наказу Міністерства оборони України від 22.12.2020 року № 484 «Про затвердження Порядку організації та здійснення оборонного планування в Міністерстві оборони України, Збройних Силах України та інших складових сил оборони» визначено базові компоненти (складові) спроможності – доктринальна база, організація, підготовка, ресурсне забезпечення, якість управління та освіта, персонал, військова інфраструктура, взаємосумісність, які у сукупності є визначальними для утворення та досягнення спроможності загалом. Теорії проєктного менеджменту ці складові відомі як вісім базових компонентів спроможності (DOTMLPFI).

Оцінюючи ефективність функціонування системи стратегічних комунікацій системи Міністерства оборони України, на нашу думку, доцільно застосувати метод експертних оцінок за кожною зі складових СТРАТКОМ шляхом аналізу кожного компоненту спроможності DOTMLPFI.

Оцінювання відбувається за складовими стратегічних комунікацій, а саме: публічної дипломатії, зв'язків із громадськістю, військових зв'язків, інформаційних та психологічних операцій, заходами, спрямованими на просування цілей держави.

Визначення обсягів та меж проєкту пропонується здійснювати шляхом аналізу кожного компоненту у два етапи:

1 етап – заповнення експертами почергово описової частини за кожною складовою, відповідно до їх компетенції;

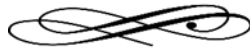
2 етап – безпосереднє оцінювання експертами шляхом присвоєння коефіцієнтів оцінки відповідно до шкали від 0 до 1.

Оптимальна кількість експертів визначається суб'єктом оцінювання системи стратегічних комунікацій. Зокрема, для об'єктивності оцінювання варто залучати як практиків, так і представників наукової спільноти з військової та цивільної сфер. Це дасть змогу більш широко підійти до оцінки предмета дослідження, а також всебічно вивчити спроможності та у разі виявлення проблемних питань якісно та комплексно підійти до їх вирішення.

Так, оцінювання ефективності системи стратегічних комунікацій системи Міністерства оборони України відбувається із використанням експертних методів (евристичний метод) оцінювання та оформлюється підсумковий документ, який містить рекомендації за результатами оцінювання.

Список використаних джерел

1. Про Стратегію воєнної безпеки України: Рішення Ради нац. безпеки і оборони України від 25.03.2021 р.: станом на 27 берез. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0022525-21#Text> (дата звернення: 02.05.2023).
2. Про Стратегічний оборонний бюлетень України: Рішення Ради нац. безпеки і оборони України від 20.05.2016 р.: станом на 21 верес. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0006525-16#Text> (дата звернення: 02.05.2023);
3. Про затвердження Порядку організації та здійснення оборонного планування в Міністерстві оборони України, Збройних Силах України та інших складових сил оборони: Наказ М-ва оборони України від 22.12.2020 р. № 484. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0196-21#Text> (дата звернення: 02.05.2023).

*Шановалова Д. О., здобувач освіти;
Федотова О. О., д-р іст. наук,
старший науковий співробітник,
професор кафедри інформаційної діяльності,
Маріупольський державний університет, м. Київ*

ДІЯЛЬНІСТЬ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИХ СЛУЖБ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ З ПІДГОТОВКИ АНАЛІТИЧНИХ МАТЕРІАЛІВ

Прискорений розвиток інформаційно-комунікаційних технологій в Україні сприяв активізації процесу створення інформаційно-аналітичних структур та започаткуванню інформаційно-аналітичних служб. Під терміном «інформаційно-аналітична служба» маємо на увазі спеціальний підрозділ компанії, підприємства, організації тощо, який займається розробкою принципів та методів інформаційно-аналітичної діяльності.

Наразі в нашій державі існує низка аналітичних служб (на підставі статистичних даних УкрІНТЕІ сьогодні нараховується приблизно 70 діючих аналітичних сервісів). Головними їх послугами окреслюються:

- обробка та аналітичне узагальнення результатів проведених соціологічних досліджень;
- проведення моніторингу засобів масової інформації;
- розробка та написання матеріалів довідкового та прогнозного характеру [4].

Проте робота названих інформаційно-аналітичних служб на цей момент практично не узгоджена та належно не скоординована. Незрозумілі кінцеві адресати цієї продукції, та не відпрацьований алгоритм її одержання. Проблемно навіть визнати існування згаданих структур, оскільки вони не є частиною відкритих документно-комунікаційних систем держави, на підставі чого суттєво ускладнена сама процедура доступу до них [4].

Важливою ланкою системи інформаційно-аналітичного забезпечення є діяльність відповідних служб органів державного управління. Дослідження їх роботи дає змогу виокремити такі найбільші центри інформаційного забезпечення уряду, органів законодавчої влади та регіонів:

- аналітичні служби Секретаріату Президента України, Кабінету Міністрів України та Верховної Ради України;
- інститути вироблення аналітичної інформації (Національний інститут стратегічних досліджень, Український центр економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова);
- мережа служб інформаційно-аналітичного забезпечення та обслуговування державних установ;
- служба інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади (підрозділ у складі Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського, започаткований у 1992 р. задля впровадження у масовий обіг різних документів установи, моніторингу й обробки великих потоків інформації, а також покращення інформаційно-аналітичного сервісу для обслуговування суспільних інституцій держави).

У складі КабМіну України також функціонують відповідні інформаційно-аналітичні служби, що займаються аналізом, прогнозуванням, моніторингом, а також підготовкою інформаційно-аналітичної та нормативно-правової документації [3].

Працівники інформаційно-аналітичної служби державних органів влади з метою провадження операцій з оброблення інформаційних даних використовують певний набір інтелектуальних засобів. Спробуємо виокремити найбільш типові з них: здійснення робіт з прогнозування (формування прогнозів і тенденцій перспективного розвитку соціально-економічної та політичної сфери); моделювання структури управління за різними критеріями та параметрами задля вибору

найбільш ефективною для надання інформації управлінським підрозділам; спостереження за станом об'єкта управління та своєчасне виконання розпоряджень керівництва; проведення облікових робіт – збирання й одночасно систематична обробка інформації про наявність і рух ресурсів, а також про умови й явища, що відбуваються в галузі державного управління; порівняння показників, що характеризують окремі процеси; підготовка звітності – формування на базі первинної інформації зведених показників шляхом застосування створених каналів зв'язку.

Слід зазначити, що за результатами опрацювання первинних документів інформаційно-аналітичні підрозділи служб органів державної влади готують такі аналітичні матеріали:

- аналітичні огляди (деталізована оповідь, де надається узагальнена характеристика конкретного питання на основі даних, отриманих з різнопланових джерел);

- аналітичні доповіді (як основу для їх підготовки передбачають чималу кількість документів, містять виклад проблемних аспектів, висновків, пропозицій, та розраховані для відтворення в усній формі);

- аналітичні записки (являють собою ретельний аналіз обраної проблеми, включно з висновками, а також за потреби практичні рекомендації) [1];

- аналітичні статті (вміщує аналіз діяльності об'єкта моніторингу на основі масштабного фактажу). Структура документа містить вступ (з обґрунтуванням теми, постановкою проблеми), основну частину й висновки [5];

- аналітичні довідки (включають результати досліджень в управлінській сфері та створюються для викладу проблеми й формулювання теоретично узагальнених висновків). За структурою містять такі частини: анотацію, зміст, вступ, основну частину, висновки, підпис, програму);

- аналітичні підсумки та прогнози (ґрунтуються на ретроспективному аналізі першоджерел і враховують результати аналізу інформації, що віддзеркалює усі особливості змін стану структури й параметрів об'єкта дослідження для встановлення основних тенденцій згідно з майбутніми перспективами);

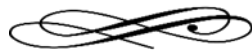
- аналітичні та інформаційні звіти (деталізований опис дослідження питання після завершення попередньо запланованого етапу). Має такі характерні елементи: титул; зміст; вступ; основна частина з аналітичною та проектною частинами; висновок; список використаних джерел; додаток [3].

Отже, на підставі розгляду функціонування інформаційно-аналітичних служб органів державної влади можемо зробити висновок, що сьогодні ці підрозділи реалізують функції з підготовки інформаційно-аналітичних і оглядових доповідей за колом соціально-гуманітарних питань; здійснюють аналітично-експертне оцінювання, написання висновків, оглядів відповідно до поданих законопроектів; узагальнення теоретико-практичного досвіду зарубіжних країн у галузі законодавства; моніторингу соціально-економічної ситуації в Україні з наступ-

ною розробкою аналітико-інформаційних та статистичних документів. Тематика аналітичних документів зумовлена тими нагальними питаннями, які вирішуються на урядовому рівні.

Список використаних джерел

1. Варенко В. М. Інформаційно-аналітична діяльність: навч. пос. Київ: Університет «Україна», 2014. 417 с.
2. Захарова І. В., Філіпова Л. Я. Основи інформаційно-аналітичної діяльності: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Центр учбової літератури, 2013. 335 с.
3. Мандзюк О. Поняття та зміст аналітичної діяльності. *Інформаційне право*. 2017. № 10. С. 171–176.
4. Сорока М. Б. Національна система реферування української наукової літератури. Київ: НБУВ, 2002. 209 с.
5. Федотова О. Інформаційні агентства України як центри надання інформаційних послуг. *Актуальні проблеми науки та освіти: Збірник матеріалів XXV підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ*. Київ: МДУ, 2023. С. 269–271.
6. Філіпова Л. Я., Захарова В. І. Аналітична складова інформаційної діяльності: уточнення сутності, ознак і процесів Харківської державної академії культури. *Вісник ХДАК*. 2009. № 28. С. 44–52.
7. Яременко О. Функції української держави в інформаційній сфері: поняття та класифікація. *Підприємництво, господарство і право*. 2005. № 6. С. 109–112.

**Шайхет С. О. канд. наук. держ. упр.,
Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського,
м. Київ**

АНАЛІЗ ПІДГОТОВКИ І ВЕДЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ ЗА СТАНДАРТАМИ НАТО

Аналіз підготовки і ведення психологічних операцій сьогодні викладений з позиції оцінювання інфраструктури операційного району. В операційному районі в інтересах психологічних операцій можуть бути застосовані різні інструменти реалізації спроможностей психологічного впливу – радіо, телебачення, типографічна продукція та інше. Причинно-наслідковий аналіз спроможностей психологічного впливу та ефектів психологічного впливу проводиться у концептуальних рамках для аналізу поведінки цільових аудиторій в контексті їх фізичного та соціального оточення.

Аналіз джерел [1, с. 10; 2, с. 15] показав, що під час підготовки психологічної операції головним завданням є проведення різних досліджень в інтересах планування психологічних акцій, які проводяться військовими частинами ПсО

згідно з напрямками зон (секторів, районів) відповідальності та у взаємодії з розвідувальними підрозділами.

Метою тез є аналіз підготовки і ведення психологічних операцій відповідно до стандартів НАТО.

Планування психологічної операції має зосереджуватися на описі та оцінці інформаційного простору з урахуванням системного контексту, включно (як мінімум) відповідними акторами, конкретними інформаційними системами та медіа (ЗМІ). Оцінку інформаційного простору не можна проводити ізольовано тільки персоналом ПсО. Під час оцінки інформаційного простору має здійснюватися координація та обмін інформацією з іншими функціональними підрозділами штабу без дублювання аналітичної інформації. Результат аналізу є підсумком колективного аналізу обстановки [1, с. 10].

Під час аналізу цільових аудиторій та акторів включають такі категорії:

- окремі особи (лідери думок: формувачі думок; редактори та видавці ЗМІ; журналісти, лідери – особи, які приймають рішення (ОПР));
- групи (населення країни, населення регіонів, етнічні групи, релігійні групи, гендерні групи, групи за віком, активністю тощо);
- організації (міжнародні організації, урядові організації та установи; регіональні та міжнародні підприємства, неурядові організації тощо).

Інформаційні системи включають такі компоненти.

1. Обладнання зв'язку та інформаційних систем, які включають методи та процедури, а також за потреби персонал, який займається обробкою та передачею інформації.

2. Системи управління, які включають обладнання, методи та процедури, зокрема й інструменти планування та прийняття рішень, а також персонал, який забезпечує управління командирам та їх штабам.

3. Характеристики та компоненти систем зв'язку, інформаційно-комунікаційних систем (ІКС) та систем управління, включно з персоналом, акторами, про яких було згадано вище.

4. Організацію управління, що стосується процесів прийняття рішень, формування та моделей комунікації, потоків інформації, а також аспектів, як-от цензура та свобода слова.

5. Технічне обладнання, методи, платформи та організаційні підходи, які використовуються, створюються та вимагаються для отримання, оброблення й передачі інформації. Це включає їх функціональність, детальні функції, ємність та рівень взаємодії, надійність.

6. Інфраструктура, яка включає державні та приватні споруди і установки, пов'язані з телекомунікаційними компаніями, мережами, поштовими та кур'єрськими службами, а також засобами масової інформації, наприклад, стаціонар-

ними та мобільними радіостанціями та платформами, разом з постачанням енергії, води, транспорту та обслуговуванням.

Статус інформаційної діяльності самої організації. Дослідження має включати аналіз наявних можливостей та методів здійснення інформаційної діяльності, зокрема їх поточний рівень готовності, участь у поточних операціях та основні обмеження. Представники військ (сил), фахівці з функціональних питань або офіцери взаємодії (LNO) мають надавати цю частину дослідження.

Статус інформаційної діяльності противника. Дослідження також має включати огляд можливостей та методів здійснення інформаційної діяльності противника, зокрема його наміри та завдання, поточний рівень готовності, участь у поточних операціях, основні обмеження та вразливості. Цю частину дослідження також надають представники J2 та військ (сил), фахівці з функціональних питань або офіцери взаємодії (LNO).

Статус інформаційної діяльності нейтральних акторів. Дослідження повинні включати огляд можливостей та методів здійснення інформаційної діяльності, зокрема їх передбачувані наміри та завдання, поточний стан готовності, участь у поточних операціях, принципові вразливості та обмеження. Цю частину дослідження мають надати представники J2 та військ (сил), офіцери взаємодії (LNO) або функціональні експерти.

Можливі ефекти в інформаційному просторі. Дослідження повинно завершитися можливими наслідками, що враховують інформаційні заходи, орієнтовані на: забезпечення і збереження вільної діяльності Альянсу у сфері інформації завжди й у будь-який час; поведінку, сприйняття та ставлення аудиторій, схвалених Північноатлантичною радою (НАС); протидію пропаганді противника, а також функціонування та здатності його систем управління.

Ефекти повинні бути висловлені в такий спосіб, щоб описували фізичний або поведінковий стан частини інформаційного простору, що є результатом однієї або кількох дій. Вони можуть бути бажаними або небажаними. Також слід враховувати можливі тенденції (події), які можуть виникнути з часом без зовнішнього впливу. Також слід враховувати можливі події, що з часом можуть виникати без чийогось втручання.

Аналіз підготовки і ведення психологічних операцій відповідно до стандартів НАТО дає змогу визначити основні етапи, якими є: визначення термінів; організація планування і видання вказівок; розгортання організаційних структур з кризового планування, зокрема формування об'єднаної групи планування; видання попередніх розпоряджень підпорядкованим військам; посилення заходів зі збору та аналізу розвідувальної інформації.

Отже, наведені етапи пришвидшать інтеграційні процеси щодо переходу до стандартів НАТО, що дасть змогу підвищити ефективність підготовки та порядок застосування ЗС України.

Список використаних джерел

1. JP 2-01.3 Joint Intelligence Preparation of the Operational Environment, 21 May 2014. Доктрина ЗС США з аналізу оперативної обстановки.
2. JP 5-0 Joint Planning, 01 December 2020. Доктрина ЗС США з об'єднаного планування.
3. NATO Operations Assessment Handbook, Version 3.0, посібник НАТО. 01 July 2015.

*Тур О. М., д-р наук із соц. ком., професор;
Шабуніна В. В., канд. філол. наук, доцент,
Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського,
м. Кременчук*

**ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ
ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ**

У ХХІ столітті суспільство активно долучається до інформаційних технологій, коли гнучка адаптація до змін стала ключовою компетенцією.

У цьому контексті освітні технології відіграють особливу роль, оскільки вони є основними елементами освітнього процесу і діяльності, що забезпечують їх цілісність та соціально-економічну значущість. Освітні технології стають інструментами, які допомагають розвивати ключові компетенції, дають змогу студентам активно залучатися до навчального процесу, використовувати інтерактивні методи та ресурси, сприяють індивідуалізації та адаптації навчання до потреб кожного здобувача. Вони також розширюють можливості доступу до знань та навчання, забезпечуючи відкритий доступ до освітніх ресурсів через онлайн-платформи, відеоконференції та інші інструменти.

Розвиток сфери інформаційних технологій справді привертає увагу багатьох практикуючих педагогів та молодих людей. ІТ-сфера надає широкі можливості для фахового й кар'єрного зростання, а також матеріального достатку, що є однією з головних цілей кожного майбутнього спеціаліста на ринку праці.

Зростання попиту на підготовку фахівців у сфері інформаційних технологій вимагає нових підходів до системи освіти й виховання молодих працездатних фахівців в Україні [1]. Освітні вимоги у цій галузі потребують від викладачів глибоких знань інженерно-технічних наук, а також спеціалізованого методичного забезпечення програм інженерно-педагогічних дисциплін.

Для успішної підготовки фахівців у сфері інформаційних технологій важливо розвивати інженерно-педагогічні компетенції викладачів. Вони повинні мати не тільки технічні знання, а й уміти передавати їх студентам ефективними методами. Методичне забезпечення повинне включати сучасні підходи до навчання

та інноваційні методики, що враховують специфіку інформаційних технологій. Такі нові підходи до освіти й виховання допоможуть підготувати компетентних фахівців у сфері інформаційних технологій, які зможуть успішно працювати в сучасному цифровому середовищі.

Підвищення рівня навчального процесу та якості знань студентів є важливим завданням у системі професійної підготовки. Окрім теоретичного навчання, значну увагу слід приділяти розвитку практичного досвіду й раціонального абстрактного мислення стосовно сучасних проблем навчання, а також фахових компетентностей, необхідних для майбутньої посади або робочого місця студента.

Основні підходи до підвищення рівня навчального процесу та якості знань можуть включати:

Практичне застосування знань. Студентам слід надавати можливість застосувати теоретичні знання на практиці шляхом проведення практичних занять, лабораторних робіт, проектів, стажувань у підприємствах тощо. Це дозволить студентам отримати практичний досвід і розвинути необхідні навички для майбутньої професійної діяльності.

Активне навчання. Замість пасивного усвідомлення матеріалу варто заохочувати студентів до активної участі в навчальному процесі. Це можна досягти за допомогою дискусій, групових проектів, практичних вправ, вирішення проблемних ситуацій, застосування новітніх технологій, таких як використання комп'ютерних симуляцій, віртуальних навчальних середовищ та інтерактивних методів навчання.

Інтеграція теорії та практики. Важливо забезпечити зв'язок між навчальними заняттями та практичною діяльністю. Це може бути досягнуто шляхом використання прикладів із реального життя.

Для ефективної підготовки студентів у сфері інформаційних технологій педагогам необхідно вирішувати низку завдань, пов'язаних з організацією творчих задумок, мотиваційних шляхів опрацювання навчального матеріалу та актуалізації їх суб'єктивного досвіду з інформаційних технологій.

Під час викладання професійно-орієнтованих дисциплін важливо використовувати методи, що забезпечують підвищення ефективності навчання і успішність засвоєння матеріалу. Це можуть бути: процесний підхід до змісту навчального матеріалу, активне застосування сучасних інформаційних технологій, використання інтерактивних методів навчання, взаємодія з використанням передового педагогічного досвіду та обмін інформацією між викладачами.

Планування занять з використанням сучасних інженерно-системних інформаційних технологій та новаторських підходів є важливим для створення ефективного навчального процесу. Основні принципи планування таких занять можуть включати:

Використання сучасних досягнень технологій. Враховуйте новітні інженерно-системні інформаційні технології, які можуть допомогти у покращенні процесу навчання. Наприклад, використання віртуальної реальності, інтерактивних симуляцій, онлайн-платформ тощо, що забезпечують студентам можливість активної участі та поглибленого засвоєння матеріалу.

Новаторські підходи до складних тем. Розробляйте та використовуйте новаторські методики для пояснення складних тем, які допоможуть студентам краще зрозуміти і засвоїти матеріал. Наприклад, використання проблемно-орієнтованого навчання, проектної діяльності, колективного вирішення завдань тощо.

Інформаційне моделювання. Застосовуйте інформаційне моделювання для планування занять. Це дасть змогу створити структуровану та логічну послідовність навчальних етапів, враховуючи особистісні особливості студентів та їхні індивідуальні потреби.

Особистісно орієнтований підхід. Забезпечуйте особистісну орієнтацію у навчанні, де студенти стають активними учасниками процесу. Створюйте можливості для взаємодії, обміну думками та досвідом між учасниками навчального процесу.

Отже, впровадження інформаційних технологій у навчальний процес дійсно має багато переваг і сприяє розвитку студентів. Основні переваги включають:

Розвиток когнітивних навичок. Використання інформаційних технологій сприяє розвитку мислення, уваги та спостережливості студентів. Інтерактивні та ігрові методи допомагають залучити їх у процес навчання, покращуючи їхню здатність до аналізу, синтезу та критичного мислення.

Формування професійних компетенцій. Використання ІКТ дає змогу студентам отримати практичні навички та знання, необхідні для виконання професійних завдань. Вони можуть навчатися в реальних або віртуальних середовищах, виконувати симуляції або взаємодіяти з віртуальними моделями, що сприяє формуванню їхньої професійної компетентності.

Розвиток комунікативних здібностей. Використання інтерактивних технологій сприяє розвитку комунікаційних навичок у студентів. Вони можуть працювати в групах, обговорювати завдання, спілкуватися за допомогою електронних інструментів, що поліпшує їхню здатність до співпраці та колективної роботи.

Розвиток експериментально-дослідницької діяльності. Використання інформаційних технологій надає можливість студентам здійснювати власні експерименти, проводити дослідження та аналізувати результати.

Список використаних джерел

1. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю., Козяр М. М. Інформаційно-комунікаційні технології в професійній освіті майбутніх фахівців: монографія. Львів: Вид-во «СПОЛОМ», 2012. 502 с.

СЕКЦІЯ 2

АРХІВНА ТА БІБЛІОТЕЧНА СПРАВА І ЗБЕРІГАННЯ ДОКУМЕНТНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ВІЙНИ

*Артеменкова О. М., аспірантка кафедри інформаційних технологій,
Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ*

АРХІВИ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКУМЕНТІВ

У сучасному інформаційному суспільстві застосування електронних інформаційних технологій поширене в більшості сфер життєдіяльності. Обсяг електронної інформації історичного, наукового, культурного, соціального та економічного значення постійно зростає, тому архіви електронних документів відіграють надзвичайно важливу роль у процесі прийняття стратегічних рішень на всіх рівнях управління та проведення досліджень, оскільки вони є надійним джерелом інформації.

У багатьох країнах функціонують спеціалізовані установи для централізованого державного зберігання інформації, представлені в електронному вигляді. До таких установ належать Національний архів цифрових баз даних Великої Британії, Центр зберігання електронних документів Національної адміністрації з архівів та діловодства США тощо. Оцифрування архівних документів та оприлюднення їх через спеціалізовані вебсайти активно здійснюється силами українських державних архівних установ. Значно прискорили роботу з цифровізації архівного фонду держави саме епідеміологічні обмеження, які були запроваджені в країні задля запобігання поширення коронавірусної інфекції COVID-19, адже читальні зали архівів на довгі місяці зачинилися для відвідувачів. У цих непростих умовах архівні установи розпочали активніше оцифровувати та викладати матеріали зі своїх фондів на власних вебсайтах. Сьогодні вже на сайті кожного обласного та центрального архіву створено розділ «Е-архів». Тут публікують переважно ті справи, які мають підвищений попит у користувачів-дослідників.

Темпи наповнення е-архівів у різних установах різні, але цей процес є надзвичайно важливим для розкриття історії України і українців. Особливої значимості справа цифровізації, а отже, збереження фондів, набула у світлі російсько-української війни, а саме з 24 лютого 2022 р., коли Російська Федерація розпочала повномасштабне вторгнення. Українські архіви опинилися і в зоні безпосередніх бойових дій, і зазнавали обстрілів та бомбардувань або перебували чи досі перебувають у російській окупації, а отже, – продовжують далі знаходитися під загрозою знищення або пограбування, що небезпечно черговими втратами нашого національного архівного фонду. З огляду на це, створення і збереження хоча б цифрових копій оригіналів документів є критично важливою справою.

Українські державні архіви продовжують невтомно працювати над розширенням власних цифрових фондів та відкривають дослідникам доступ 24/7 до нових е-копій документів і свого довідкового апарату. Вебсайти провідних архівних установ України стали важливими джерелами пошуку об'єктивної інформації для дослідників. Поступово формуються бази даних, які створюються та наповнюються зокрема й українськими ентузіастами.

Архіви електронних документів мають багато переваг перед традиційними, адже насамперед це полегшує доступ до інформації та покращує роботу всієї архівної галузі. Важливо підкреслити, що в Україні вже сформувалися передумови для архівного зберігання електронних документів. Завдання довгострокового збереження е-ресурсів пов'язано з дотриманням вимог певних правових норм, зокрема:

- дотримання авторського права;
- наявність ліцензій;
- наявність певної ресурсної бази;
- наявність обладнання та технологій;
- укладання контрактів на доступ до е-ресурсів.

Це – надзвичайно важливо в сучасних умовах для всієї архівної сфери, адже лише якісна продукція має підвищений ступінь захисту, а отже, – і безпеки задля довгострокового збереження і надання доступу до е-ресурсів. Як вказує Н. Верьовкіна, довгострокове збереження пов'язано також зі значними фінансовими видатками, які призначені на постійне оновлення як обладнання, так і придбання тих чи інших носіїв інформації [2]. Досі невирішеним залишається питання відсутності єдиної методики впровадження сучасних інформаційних технологій. Також актуальним є подальше впровадження та вдосконалення е-документообміну й цифрового підпису на підприємствах, в установах та організаціях.

У сучасних умовах розвитку інформаційного суспільства, що характеризується широким запровадженням інформаційних технологій, необхідним є створення архівних путівників нового покоління. З метою вироблення єдиних методичних засад до підготовки путівників про склад і зміст архівних фондів на замовлення Державного комітету архівів України Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства підготував спеціальний методичний посібник [1].

Інформаційно-комунікаційні технології, їх широке застосування у різних сферах життєдіяльності особистості, суспільства та держави є одним із найважливіших інструментів сталого розвитку, що сприяє підвищенню технологічного, економічного, соціального, культурного рівнів країни загалом. Саме тому впровадження інформаційних технологій в архівній галузі, де невід'ємним та надзвичайно важливим складником є оцифрування архівних фондів з метою їх удо-

ступнення широкому загалу та формування архівів електронних документів, – це складне і водночас актуальне завдання, яке потребує постійної уваги та конкретних зусиль, тому воно є пріоритетним у розвитку галузі, а пошук шляхів його вирішення триває досі.

Отже, ефективна робота з оцифрування та формування архівів електронних документів насамперед залежить від впровадження сучасних інформаційних технологій. Їх використання полегшує роботу архівістів, підвищує якість наданих послуг користувачам. Водночас в Україні є ціла низка проблем, які гальмують процеси широкомасштабного впровадження інформаційних технологій в архівну справу, насамперед це стосується недостатнього рівня фінансування архівних установ, тому в них і немає реальної можливості для широкого розгортання робіт з переведення своєї діяльності на якісно новий рівень.

Список використаних джерел

1. Артеменкова О. М. Пошук архівної інформації про родовід засобами мережі Інтернет. *Інформація, комунікація та управління знаннями в глобалізованому світі*: зб. матеріалів Другої міжнар. наук. конф., м. Київ, 16–18 травня 2019 р. Київ: Вид-во Ліра-К, 2019. С. 105–106.
2. Верьовкіна Н. М. Електронний архів як засіб зберігання та пошуку документальної інформації. URL: http://www.confcontact.com/2014-nauka-v-informatsionnom-prostranstve/sk5_veryovkina.htm

*Охріменко Г. В., канд. іст. наук, доцент,
Національний університет «Острозька академія», м. Острог*

ЦІННІСНІ АСПЕКТИ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ БІБЛІОТЕЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ СУЧАСНОЇ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ В УКРАЇНІ

Корпоративна культура – це складний комплекс узгоджень, що бездоказово приймаються всіма членами конкретної організації [2, с. 171]. Зазвичай корпоративна культура виявляється у філософії й ідеології управління, ціннісних орієнтаціях, віруваннях, очікуваннях, нормах поведінки. Водночас у теперішньому науковому дискурсі активно використовують поряд із терміном «корпоративна культура», поняття «організаційна культура». Чи є ці поняття тотожними?

Аналіз останніх наукових публікацій дослідників (О. С. Віханський, С. В. Іванова, Л. В. Карташова, Е. Д. Малінін, В. А. Співак) показує, що дані поняття чітко не розмежовуються, а використовуються як синоніми, хоча саме існування таких визначень означає розрізнення феноменології. Відповідно організаційна культу-

ра визначається як інтегральна характеристика організації, цілісне уявлення про цілі і цінності, властиві організації, специфічні принципи поведінки і способів реагування [1, с. 285].

Отже, організаційна культура має нормативно-директивне обґрунтування – режим роботи організації, виконання функціональних обов'язків визначається нормативно-організаційними актами. Корпоративна ж культура відповідає за ідейний інсайт норм, правил, ритуалів, які мають все ж рекомендаційний характер.

Наукова бібліотека університету – це структурний підрозділ, що забезпечує літературою й інформацією навчально-виховний та науковий процеси і діє на підставі законодавчих актів та організаційних документів, затверджених вищими органами управління, чітко підпорядкований вимогам організаційної культури. Однак також наукова бібліотека університету відповідає ціннісним аспектам корпоративної культури, адже є сучасним науковим, культурно-освітнім, інформаційним центром, що забезпечує реалізацію потреб користувачів в одержанні найновішої інформації, а також одночасно формує інформаційну культуру майбутніх спеціалістів, які будуть працювати в принципово нових умовах інформаційного суспільства.

Корпоративна культура наукових бібліотек в Україні перебуває на етапі становлення та трансформації – перехід від моделі 2 роду (патерналізму) до моделі 1 роду (партисипативності). Патерналістська модель корпоративної культури передбачає, що у керівництва організації є деякі уявлення про бажану для них корпоративну культуру, однак її формування ведеться нецілеспрямовано та не обумовлено документально. Основними ризиками такого типу корпоративної культури є: 1) домінантна роль першого керівника як у питаннях стратегії підприємства, так і в питаннях тактики; 2) патерналізм щодо співробітників потребує від них безумовної покірності; 3) керівник вважає необхідним забезпечувати потреби працівників, зокрема і потреби, які знаходяться за межами його трудової діяльності. Партисипативна модель корпоративної культури наукової бібліотеки вимагає від керівництва точного уявлення про вид корпоративної культури, реально наявних, а не формально задекларованих цінностей корпоративної культури.

Однак і ця модель 1 роду має низку ризиків:

1) обговорення управлінських рішень часто займає багато часу, і на обговоренні все і закінчується;

2) з певних питань підлеглі не мають достатньої компетентності для прийняття рішень, тому прийняті рішення можуть бути помилковими;

3) діяльність керівника піддається контролю групи, що також може призвести до негативних наслідків через розпорошення відповідальності [4].

Основними причинами повільного переходу від моделі 1 роду до моделі 2 роду є:

1) професійна компетентність керівників і спеціалістів служб з управління персоналом, які не розуміють змісту терміна «корпоративна культура», як слід, не розуміють необхідності в її доцільному формуванні;

2) корпоративна культура сприймається багатьма керівниками як якийсь набір гасел;

3) прями перенесення сімейних відносин у практику діяльності підприємства;

4) у певних випадках цільовим призначенням корпоративної культури є формування колективізму [3, с. 1026].

Таблиця 1 – Базова мета наукової бібліотеки Національного університету «Острозька академія»

Мета	Оцінка ТОП-менеджменту (%)	Пріоритет	Оцінка працівників бібліотеки (%)	Пріоритет
Відданість справі	47	1	33	1
Прибуток	30	3	21	2
Науково-технічних розвиток	19	4	17	3
Повага до працівника	34	2	15	4

Таблиця 2 – Стан поінформованості працівників наукової бібліотеки Національного університету «Острозька академія»

Питання інформованості	Добре інформований (% від усіх опитаних)
Чи знайомі ви з історією своєї організації та бібліотеки?	42
Чи знайомі ви зі станом справ в організації?	32
Чи знайомі ви зі структурою організації?	52
Чи знайомі ви з соціальною стратегією організації та структурою персоналу?	36
Чи знайомі ви з економічною стратегією організації?	22
Чи знайомі ви з технічною стратегією організації та розвитком нових технологій?	21

Таблиця 3 – Ціннісні орієнтації наукової бібліотеки та керівників середньої ланки Національного університету «Острозька академія» (за 10-бальною шкалою)

Найменування цінності	Працівники бібліотеки (% від усіх опитаних)	Керівники середньої ланки університету (% від усіх опитаних)
Гідна заробітна плата	8,9	9,1
Можливість працювати в гарному колективі	7,2	8,7
Моральне задоволенні від результатів роботи	6,8	8,4
Можливість професійного зростання	5,7	8,2
Реалізація власних можливостей	5,6	8,05
Престижне місце роботи	4,7	7,2

Які ж ознаки сформованої корпоративної культури? Насамперед, це розуміння персоналом організаційних цілей та залучення його до процесу прийняття рішень. Не меншу вагу має рівень інформативності працівників бібліотеки про поточний стан справ, стратегію розвитку організації, а також рівень відповідності ціннісних орієнтацій працівників цілям організації, інтеграції цінностей та норм поведінки. Додатковим бонусом є наявність корпоративних свят, ритуалів та чітка ідентифікація персоналу зі своєю установою.

Внаслідок порівняльного аналізу уявлень ТОП-менеджерів університету і персоналу наукової бібліотеки Національного університету «Острозька академія» щодо базових цілей наукової бібліотеки вдалося виявити парадоксальність ситуації, яка склалась. Парадокс полягає в тому, що працівники більш впевнено, порівняно з керівником, формулюють мету бібліотеки. 64 % працівників стверджують, що знають базову ціль наукової бібліотеки. Водночас навряд чи ці уявлення можна назвати точними. Цілі бібліотеки зазвичай не транслиують офіційними каналами. Уявлення про них формуються у працівників на основі непрямих спостережень за поведінкою керівників, особистого життєвого досвіду.

Результати дослідження:

1) розбіжності у розумінні базової мети установи свідчать про високий рівень декларованості позицій, що стосуються стану персоналу, що підтверджує думку про вторинність питань соціального порядку порівняно з економічними і технічними;

2) менеджери та персонал орієнтовані здебільшого на вирішення поточних питань, а не планування стратегій. Незначний рівень поінформованості працівників щодо стратегії своєї установи може пояснюватися не тільки закритістю цієї інформації, а й її елементарною відсутністю;

3) констатуємо недостатність ідентифікації працівників з установою, для них це є джерелом доходів. Подібний стан є наслідком недостатньо ефективної роботи з формування внутрішньофірмового іміджу серед персоналу.

Список використаних джерел

1. Гриценко Н. В. Особливості формування корпоративної культури організації. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2017. № 59. С. 284–290.
2. Потапюк І. П. Корпоративна культура як складник стратегічного управління персоналом підприємства. *Приазовський економічний вісник. Класичний приватний університет*. 2017. Вип. 5(05). С. 170–175.
3. Пушкар З. М., Панчук Д. В. Корпоративна культура в контексті діяльності організації. *Молодий вчений*. 2017. № 10(50). С. 1025–1028.
4. Стамбульська Х., Передало Х. Корпоративна культура: сутність, типи та роль у розвитку організації. *Ефективна економіка*. 2022. № 1. DOI: 10.32702/2307-2105-2022.1.204.

*Біловус Л. І., д-р іст. наук, професор;
Яблонська Н. М., канд. філол. наук,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль*

ЕЛЕКТРОННА БІБЛІОТЕКА ЯК НОВА БІБЛІОГРАФІЧНА РЕАЛЬНІСТЬ: ОКРЕМІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Духовне життя людини і суспільства дедалі більше привертає до себе увагу вчених, які представляють різні гуманітарні напрями. В загальному спектрі наук чільне місце посіли соціальні науки, які заявили про себе як про перспективну галузь наукового знання. Соціально-гуманітарні науки являють собою цикл наукових дисциплін, що вивчають суспільні явища. Вони спрямовані на вивчення людини у сфері розумової, моральної, духовної, суспільної та культурної діяльності. Німецький філософ-екзистенціаліст Карл Ясперс зазначав, що «людина завжди більша, ніж те, що вона знає про себе. Вона проривається через пасивні тотожні кола, які постійно виникають, і від її активності залежить продовження руху до невідомої мети. Немає людського буття без поділу, але людина не може зупинитися на досягнутому. Як вона долає себе, так вона проникає в себе» [3].

Особливий інтерес для соціально-гуманітарного пізнання становить дослідження електронної бібліотеки, адже її еволюція тісно пов'язана як з еволюцією суспільства, так і з життям та діяльністю окремих людей. Змінюючись разом із суспільством, бібліотеки також отримують нові вектори розвитку, виконуючи нові, зовсім інші функції. Сучасні трансформаційні тенденції передбачають зміну характеру бібліотек – як українських, так і зарубіжних. Проте в основі розвитку бібліотеки головна роль відводиться особистості – яку роль вона гратиме як у житті окремої людини, так і всього суспільства.

Об'єктом соціально-гуманітарного пізнання виступає сукупність соціальних феноменів: соціальні відносини й функціонування соціальних інститутів, соціальні дії та взаємодії людей і їх результати, представлені у пам'ятках матеріальної та духовної культури, подіях і історичних фактах. Так само, як і об'єкти інших наук, суспільство існує незалежно від волі та свідомості людей.

Роль бібліотеки у суспільстві завжди визначалася тим, що вона не лише змінювала свідомість людини, а й формувала її. Незгасаючий інтерес до бібліотеки як культурного феномену з боку не тільки бібліотекознавців, а й філософів, культурологів, істориків, та фахівців інших наукових дисциплін зумовлений тим, що бібліотека як універсальне сховище культурної пам'яті протягом багатьох століть активно супроводжує людське життя. Зберігаючи багатовікову культурну спадщину людства, вона вбирає у собі різноманітні знання та ціннісні орієнтації, що складаються століттями. У процесі суспільного розвитку в умовах бібліотеки відбувається передача від покоління до покоління цих знань та орієнтацій, вира-

жених у складноорганізованих надбіологічних програмах, що регулюють соціальне життя. Людина засвоює їх у процесі зіткнення з інформаційним ресурсом, накопиченим бібліотекою. У процесі життєдіяльності людини відбувається накопичення нових знань, які, зі свого боку, також вбирає бібліотека, і в такий спосіб здійснюється її безперервне функціонування і розвиток.

Розглядаючи електронну бібліотеку як нову бібліографічну реальність, спочатку доцільно розкрити сутність визначення реальності. В історії філософії поняття реальності відрізнялися від дійсності, оскільки переважно реальність інтерпретувалася як буття чогось істотного в цій речі, як буття її самої, водночас дійсність розумілася як наявність усього суттєвого і несуттєвого в цій речі. Відповідно під поняттям «нова бібліореальність» мають на увазі розвиток бібліотечної справи на певному етапі становлення суспільства. Отже, нова бібліографічна реальність передбачає становлення нового типу бібліотеки та є явищем української культури. Відкритий ресурс та сучасне технічне оснащення дають змогу таким установам відігравати роль потужних культурно-інформаційних центрів. У цих центрах за умов цифрової культури успішно втілюються культурні та просвітницькі проекти різного масштабу.

Нова бібліореальність також передбачає мобільність, гнучкість сучасної бібліотеки, її здатність трансформуватися, адаптуючись до різних змін та обставин. Так, наприклад, останнім часом актуалізується проблема, пов'язана з відсутністю у користувача можливості безпосереднього відвідування бібліотечної установи. Для такої людини важливим аспектом є можливість діалогу зі співробітником бібліотеки, наявність змістовного інтернет-порталу закладу, що об'єктивно відображає його діяльність. Водночас, практика роботи сучасних бібліотек показує, що користувачі все частіше звертаються до електронних документів. Відповідно, все частіше виникає питання: чи не витіснить електронний ресурс друковані носії інформації?

Нова бібліотека за своєю суттю – це культурно-освітній, науково-освітній та інформаційно-аналітичний центр, де гармонійно поєднані інноваційні і традиційні технології для комфортного та ефективного обслуговування найрізноманітнішої цільової аудиторії. Водночас бібліотечна діяльність останнім часом зазнала серйозних змін під впливом цифрових технологій, що пов'язано з використанням електронних ресурсів, представлених у вигляді цифрових копій документів. Серед останніх тенденцій у віртуальних бібліотеках виділяються багатоформатні медіа-середовища, персональні пристрої для читання, універсальні пошукові системи та багато інших. Багатоформатне медіасередовище надає можливість вибору книг і документів будь-якого типу залежно від цілісності віртуальних фондів бібліотеки.

Сучасний користувач бібліотеки має можливість попрацювати з інформацією на різних пристроях – ноутбуках, ридерах, планшетах, смартфонах та інших носіях. Універсальна система пошуку дає змогу ефективно знаходити необхідну інформацію, а завдяки вдосконаленню та оптимізації пошукової системи всередині інтернет-порталів електронних бібліотек значно розширювати пошуковий діапазон.

Модифікація способу життя людини, яка стає все більш мобільною, рух, зміна стають головними цінностями нового стану культури, що одержав назву «постмодерн». Постмодерн віддзеркалює подібні за своєю структурою явища у світовому суспільному житті й культурі другої половини ХХ століття та початку ХХІ століття. У науковій діяльності він трактується як принцип еволюціонізму, що полягає в еволюції культури від нижчих форм до вищих, від варварства до цивілізації.

У системі філософського знання постмодернізм виявляється у науці, що характеризується широким міждисциплінарним підходом та комплексним застосуванням у професійній діяльності теорії та практики, отриманої внаслідок взаємозв'язку двох і більше наукових дисциплін. Так відбувається збагачення цих дисциплін новими принципами дослідження.

Список використаних джерел

1. Хрущ С. Інноваційний медіапростір сучасної бібліотеки: аксіологічні орієнтири функціонування. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2022. № 9. С. 70–78.
2. Ярема І. Бібліотека нового покоління та її роль як соціального інституту в інформаційну добу. *Вісник Книжкової палати*. 2021. № 10. С. 26–30.
3. Ясперс К. Духовна ситуація часу. *Зарубіжна філософія ХХ століття. Книга 6*: 1993. С. 100–114.
4. Freyberg L., Wolf S. Dienstleistungen einer SmART Library – Anwendungspotentiale von Augmented Reality in Bibliotheken. *Medienproduktion – Online-Zeitschrift für Wissenschaft und Praxis*. 2016. № 9. P. 11–15.

*Бойчук Н. А., старший викладач,
Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ*

СТУДІЮВАННЯ НАУКИ ПРО ДОКУМЕНТ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ УКРАЇНСЬКОЇ ФАХОВОЇ ПЕРІОДИКИ)

Поліпарадигмальність сучасного наукового знання знаходить своє відображення і в розвитку української науки про документ. Адже «у сучасному суспільстві складно знайти елемент структури, функціонування якого б не оформлялось документально. <...> Документ розповсюджений елемент і відіграє суттєве значення у життєдіяльності суспільства <...> поява комп'ютера призвела до створення нового документу – електронного, який з одного боку має спільні риси і властивості з документом, зафіксованим на паперовому носії, а з іншого має свої специфічні риси» [3, с. 166]. Поліпарадигмальність та інтегративність характеризується розвитком суміжних наукових напрямів, які, об'єднуючи різні підходи до об'єкта і методи його дослідження, дають змогу формувати нове, більш глибоке і повне знання про його властивості. Водночас розвиток наукових дисциплін, предметом дослідження яких є документ, призводить до формування потреби у тлумаченні цього терміна [2, с. 7].

Розвиток будь-якої науки – складний процес, насичений взаємовиключними теоріями та гіпотезами. «У суспільстві знань особливого значення набувають наука та її носії – інтелектуальна еліта, здатна продукувати нове наукове знання, успішно реалізувати наукові здобутки в усіх сферах людської діяльності» [5, с. 34]. Вчені до сьогодні ведуть активну наукову дискусію щодо власне назви науки про документ. Н. Кушнарєнко, обґрунтовуючи назву «документознавство», наголошує, що «протягом багатьох десятиліть тривають дискусії щодо точного визначення назви науки, однак і понині це питання залишається не вирішеним через динамічні процеси диференціації та інтеграції наукових дисциплін, що вивчають документ» [1].

Під впливом цифровізації документознавча термінологія невпинно збагачується новими поняттями, лексемами та визначеннями, що забезпечують основні дослідні напрями апробації теорії та практики науки про документ. Г. М. Швецова-Водка запропонувала і обґрунтувала термін «документологія як комплекс наук про документ, який розглядається як засіб передачі соціальної інформації» [5].

Для розгляду означеної нами теми проаналізовано видання («Архіви України», «Бібліотечний вісник», «Студії з архівної справи та документознавства», «Вісник Книжкової палати», «Вісник Харківської державної академії культури», «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія»), публікації яких розкривають історію становлення науки про документ, методологію документознавчих досліджень, терміносистему науки, загальні проблеми документознавства, історію бібліотек, архівів та архівних установ, електронне документознавство, розвиток науки про документ за кордоном, документознавчу професіологію тощо.

Еволюцію українського документознавства як метанауку «для всіх наук документно-комунікативного циклу» [1, с. 156] у лоні гуманітаристики репрезентує сформованість науково-освітніх шкіл (харківська, київська, рівненська), значні надбання освітніх і наукових центрів вивчення документа, розвиток загального і спеціального документознавства та його інституціалізація у навчальну дисципліну.

Проаналізовані фахові періодичні видання як відкрита платформа наукового студіювання актуальних напрямів та апробації нових концепцій накопичили сьогодні значний науково-інформаційний документознавчий контент, що втілює трансформацію теоретико-методологічної моделі української науки про документ.

Важливо наголосити, що такі видання оптимально реалізують такі функції: інформаційна (інформаційне обслуговування науковців та практиків інформаційно-документознавчої сфери); пропагандистська (популяризація нових знань, пошуків та ідей у документознавстві); науково-комунікативна (задоволення потреби у найновіших та найактуальніших тенденціях, напрямках, течіях, трендах в українському та зарубіжному документознавстві); апробаційна (перша публікація результатів нових досліджень); дидактична (можливість використання опублікованих матеріалів в освітньому процесі підготовки студентів спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»).

Власне назви запропонованих журналів красномовно говорять про розпорощення фахового науково-інформаційного контенту по різних виданнях, але з чітко визначеним цільовим призначенням – науково-теоретичні чи науково-практичні. Тому вважаємо, що для оптимальної апробації теорії та практики науки про документ, її системного розвитку давно назріла необхідність започаткувати спеціалізований науково-практичний журнал (робоча назва – «Документознавство в Україні та за кордоном»). Такий часопис сприятиме апробації концепцій та генеруванню ідей, відкритості до нового, репрезентації уявлень про документ у їх історичному і сучасному контексті розвитку, його системному розгляді, висвітлення досягнень зарубіжної документаційної науки та кращого досвіду керування документацією. Також це уможливить концентрацію наукової та спеціальної первинної (статті) та вторинної інформації (рецензії, огляди тощо) вузького тематичного спрямування задля відповідного читацького призначення.

Це видання повинно бути включене до «Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть вміщуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора наук, кандидата наук та ступеня доктора філософії» та індексуватися у міжнародних і українських базах даних. Журнал повинен мати електронний аналог, і його варто поширювати через каталог видань України «Преса поштою», який формує Державне підприємство з розповсюдження періодичних видань «Преса» для охоплення зацікавленої аудиторії.

Також у цьому контексті, враховуючи виклики сьогодення, усім періодичним та неперіодичним фаховим виданням у кінці року в електронному форматі

потрібно готувати дайджест матеріалів за рік означеної тематики як додаток до журналу. У цьому найуспішніше реалізується організаторська функція періодичного видання. Тут необхідно звернути увагу, що важливий масив наукового дискурсу документознавства розпорошений по інших періодичних та неперіодичних продовжуваних виданнях [2; 3].

Нині за органічної інтеграції модернізованої науки про документ та оптимізованої практики невпинно зароджується нова наукова дисципліна – документознавча професіологія, яка ще потребує пильної уваги дослідників. Але оприлюднення матеріалів цієї тематики на сторінках фахових періодичних видань сприятиме систематизації нового знання та введенню його у науковий обіг, відкритому обговоренню проблемних питань та їх переосмисленню.

Отже, здійснений аналіз науково-інформаційного контенту фахових періодичних видань дає змогу зробити висновок про розвиток документознавства в Україні як відкритої системи із безліччю взаємопов'язаних компонентів та одного з найпродуктивніших напрямів всеукраїнського наукового знання, що прогресує у контексті світової науки і має значні перспективи, враховуючи інтелектуальний потенціал авторитетних учених, знаних педагогів та практиків української інформаційно-документознавчої сфери.

Список використаних джерел

1. Кушнарєнко Н. Н. Документоведєніє: учебник. Изд. 2-є, перераб. и доп. Київ: Т-во «Знаннє», 2000. 460 с.
2. Лукаш Г. П. Поняття докумєнта у документознавстві: поліпарадигмальний аспект. *Інформація та соціум: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції* / редкол.: О. М. Анісімова (голова), О. Є. Гомотюк та ін. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса. 2020. С. 6.
3. Піддубна Л. П. Документ та його основні характеристики: сутність поняття, властивості, атрибути. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Управління*. 2012. Вип. 1. С. 165–172. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvamu_uprav1_2012_1_24
4. Савицький В. Т. Документ як базове поняття докумєнтаційного забезпечєння управління. *Університетські наукові записки*. 2005. № 4. С. 313–318.
5. Швецова-Водка Г. Н. Структура документознавства і його місце серед суміжних наукових дисциплін. *Студії з архівної справи та документознавства*. 2004. № 12. URL: https://old.archives.gov.ua/Publicat/Studii/Studii_2004.12_08.php
6. Шейко В., Кушнарєнко Н. Концептосфера підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів у Харківській державній академії культури. *Вісник Книжкової палати*. 2020. № 7. С. 34–38. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2020_7_9

*Грінберг Л. Ф., канд. іст. наук, доцент,
Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ*

ОЦИФРУВАННЯ ДОКУМЕНТНОЇ СПАДЩИНИ АРХІВІВ І БІБЛІОТЕК ПІД ЧАС ВІЙНИ

Збройні конфлікти у світі у кожен історичний період позначаються на усіх сферах життя суспільства. Як соціально-комунікаційні інституції, бібліотеки й архіви України прийняли виклики, породжені війною. Для подолання проблем і загроз були визначені пріоритетні напрями діяльності цих установ та шляхи їх адаптування до реалій воєнного часу. У цей важкий для України період діяльність архівів і бібліотек являє собою комплекс заходів, спрямованих на розвиток інформаційної взаємодії на загальнодержавному та регіональному рівнях, забезпечуючи інформаційно-комунікаційний супровід суспільно значущих процесів і подій, що відбуваються.

Наразі важливим завданням національних і регіональних бібліотек та архівів є збирання інформації щодо пошкоджень і руйнувань культурної спадщини загалом і документної спадщини різних регіонів і місцевих громад України зокрема.

На думку академіка О. Онищенка «проблемою проблем у роботі з науковою і культурною національною спадщиною є її збереження. Переважна більшість літератури останніх трьох століть виготовлена на так званому кислотному папері, ресурс існування якого вичерпується. Вихід полягає у суцільному оцифруванні спадщини» [3, с. 3]. Саме тому вчений вважає цифровізацію стратегічним шляхом розвитку бібліотечної сфери, оскільки сама проблема архівування плинного ресурсу національного сегмента інтернету – фундаментальна і державно важлива.

Зважаючи на вимоги часу, Національна історична бібліотека України започаткувала проєкт «Міста і села України. Втрати воєнного часу». Його мета – оперативне відображення інформації про зруйновані або пошкоджені об'єкти культурної спадщини в різних регіонах України. Перелік об'єктів визначається на основі інформаційного ресурсу Міністерства культури та інформаційної політики «Зафіксовані воєнні злочини», оскільки там зазначені лише ті пам'ятки культурної спадщини, які пройшли верифікацію. Проєкт складатиметься з низки бібліографічних списків, присвячених окремому регіону. Кожен бібліографічний список міститиме бібліографічну та вебліографічну інформацію про населені пункти та об'єкти культурної спадщини на основі інформаційних ресурсів НІБУ та актуальних публікацій у мережевих ресурсах. Інформація може бути доповнена або уточнена, оскільки формується в оперативному режимі [2].

Від початку повномасштабної війни фахівцями НІБУ розпочато укладання випусків вебліографій матеріалів публікацій ЗМІ «Події війни у висвітленні ЗМІ».

З 24 лютого до липня 2022 року за хронологією дат подій, у яких містяться свідчення сучасників про пережите в умовах війни, вийшло 20 випусків [2].

У квітні 2022 року на сайті Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого з'явилася рубрика «Культурний фронт України». Оперативна інформація за інтернет-ресурсами містить щоденну підбірку інформації про те, як галузь культури України тримає свій, культурний фронт і як світ засобами культури допомагає Україні» [1].

«З часом подіям цієї війни даватимуть свою оцінку та науковий аналіз учені – правознавці, історики, політологи, психологи, культурологи, а нині, як констатують С. Сердюк і С. Герасимова, обласні універсальні наукові бібліотеки України збирають, систематизують і зберігають документальні матеріали про війну, що має особливе значення і для науковців, які вивчатимуть цей період, і для джерелознавства та формування Національної цифрової бібліотеки України [6, с. 9].

Документам Національного архівного фонду належить чільне місце як джерелу історичних фактів і пам'яті українського народу. Нині зростає увага до таких ресурсів, адже зіставлення історичних фактів минулого і сучасності дає змогу краще проаналізувати причини поразок і перемог нашої держави на шляху боротьби за незалежність.

Згідно з «Програмою оцифрування архівних інформаційних ресурсів на 2022–2025 роки», система державних архівів вперше бере зобов'язання щодо оцифрування та оприлюднення архівних інформаційних ресурсів. По суті, це програма-мінімум на майбутні 4 роки зі щоквартальним контролем виконання [5].

Державна архівна служба України на офіційному вебпорталі органу виконавчої влади інформує, що «попри відкриту збройну агресію росії на території нашої країни, українські архівісти продовжують працювати та оцифровувати документи Національного архівного фонду задля їх збереження та відкритості архівної інформації для користувачів» [4].

13 квітня 2023 року на онлайн-ресурсі «Міжархівний пошуковий портал» стали доступними документи п'яти державних архівів – ЦДАВО України, ЦДАГОУ, ЦДАМЛМ України, ЦДІАК України, Держархіву Львівської області. До раніше оприлюднених понад 3 млн сканкопій додано ще 1 млн сканкопій з фондів ЦДІАК України, а це вже понад 4 млн, зазначив очільник Укрдержархіву Анатолій Хромов. Доступ до цих документів вільний і безкоштовний для всіх відвідувачів онлайн-ресурсу. Під час війни це гарантія збереження архівної інформації в оцифрованому форматі. Війна – це величезні ризики не тільки для життя людей, а й для збереження культурної спадщини, зокрема архівів» [4].

Надзвичайний фонд спадщини ЮНЕСКО (Heritage in Emergency Fund) схвалив проєкт допомоги Міністерству культури та інформаційної політики на

\$1,5 млн для розвитку інструментів цифровізації у сфері культурної спадщини України, надаючи необхідне технічне обладнання та програмне забезпечення для розвитку серверної інфраструктури, а також міжнародних консультантів, які супроводжуватимуть усі процеси, допомагатимуть у розвитку стратегії інтеграції цифрової частини культури до європейського простору [7].

Список використаних джерел

1. Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого: вебсайт. URL: <https://elib.nlu.org.ua/uchasnyky.html?id=34> (дата звернення 01.04.2023).
2. Національна історична бібліотека України: веб-сайт. URL: <https://nibu.kyiv.ua/greenstone/cgi-bin/library.cgi> (дата звернення 01.04.2023).
3. Онищенко О. С. Цифровізація – стратегічний шлях розвитку бібліотечної сфери. *Бібліотечний вісник*. 2021. № 4. С. 3–9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2021_4_3 (дата звернення 01.02.2023).
4. Оцифрування – це можливість зберегти архівну інформацію. Державна архівна служба України: офіційний вебпортал органу виконавчої влади URL: <https://archives.gov.ua/ua/2023/04/14/%d0%be%d1%86%d0%b8%d1%84%d1%80%d1%83%d0%b2%d0%b0%d0%bd%d0%bd%d1%8f-%d1%86%d0%b5-%d0%bc%d0%be%d0%b6%d0%bb%d0%b8%d0%b2%d1%96%d1%81%d1%82%d1%8c-%d0%b7%d0%b1%d0%b5%d1%80%d0%b5%d0%b3%d1%82%d0%b8/>
5. Про затвердження Програми оцифрування архівних інформаційних ресурсів на 2022 – 2025 роки: Наказ від 29.12.2021 № 165. URL: https://srpi.archives.gov.ua/tmp/1445_2.pdf?fbclid=IwAR36HtbJf4hpa8fYuNsWxz5s6syHG5i7GeXXLvt5sG6ahZr_zX7AQMZplA (дата звернення 30.04.2023).
6. Сердюк С., Герасимова С. Бібліотеки України під час війни: адаптація до нових реалій та визначення пріоритетів. *Бібліотечний форум: історія, теорія і практика*. 2022. № 3(29). С. 9–14. URL: http://odnb.odessa.ua/img/novini_2016/645/serdyuk.pdf (дата звернення 21.04.2023).
7. ЮНЕСКО виділяє \$1,5 млн на цифровізацію культурної спадщини України. *Міністерство культури та інформаційної політики: офіційний веб-сайт*. URL: <https://mkip.gov.ua/news/9246.html> (дата звернення 31.05.2023).

**Кудлай В. О., канд. наук із соц. ком., доцент;
Андибор А. А., здобувач вищої освіти,
Маріупольський державний університет, м. Київ**

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ОПИС: ПОНЯТТЯ, СТРУКТУРА ТА МЕТОДИ ПІДГОТОВКИ

Протягом усього періоду розвитку науки і культури інформація та знання зберігаються і фіксуються в документах. Кількість документів постійно збільшується. Бібліографічний опис є невід’ємною частиною інформаційної сфери і ви-

конує важливу роль в організації, пошуку та доступі до інформаційних ресурсів. Бібліографічні описи є основою для створення бібліотечних каталогів, бібліографічних покажчиків та автоматизованих баз даних документів, які надають усі види інформації про документ.

Найважливішим питанням кінця 20-го – початку 21-го століття було розроблення єдиного міжнародного стандарту бібліографічного опису та приведення національних стандартів у відповідність до міжнародного [3, с. 4].

Основні нормативні документи, які регламентують складання бібліографічного опису документів: міждержавні стандарти, національні (державні) стандарти з бібліографічного опису. Також важливими документами, що регламентують складання бібліографічного опису, є правила, інструкції, методичні рекомендації.

Потреби в обміні бібліографічною інформацією у світовому масштабі поставили завдання зближення каталогізаційних кодексів різних країн. Потребує вирішення питання щодо перегляду правил каталогізації, яка проводиться міжнародним співтовариством, їх гармонізації та адаптації до функціонування в автоматизованому режимі. Тому постає питання забезпечення сумісності бібліографічних записів як на національному, так і на міждержавному та міжнародному рівнях [4, с. 7].

Бібліографічні описи та посилання складаються не у вільній формі, а відповідно до чинних стандартів, зокрема:

ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання.

ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання.

ДСТУ 3582:2013. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила.

Якщо говорити саме про оформлення бібліографічного опису, а не бібліографічного посилання, то сьогодні єдиним національним стандартом, що регламентує методику бібліографічного опису, є ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Бібліографічний запис, бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання». Стандарт, зокрема, надає порядок бібліографічних відомостей для складання бібліографічного опису. Наведемо приклад порядку наведення бібліографічних відомостей (з урахуванням вживання великої та малої літер) [2]:

Заголовок опису

Основна назва [Загальне позначення матеріалу] = **Паралельна назва: відомості, які відносяться до назви / відомості про Авторство чи Відповідальність; про інших Осіб. – Відомості про повторність видання / Відповідальність за видання. – Зона специфічних відомостей. – Місце видання: Вид-во, рік. – Фізична (кількісна) характеристика. – (Серія і підсерія ; №, т.). – Примітки (додаткова**

інформація від бібліографа, напр.: системні вимоги до електрон. ресурсів). – ISBN. [2, с. 7].

Методика бібліографічного опису включає в себе ряд кроків, які потрібно виконати для створення повноцінного бібліографічного запису.

Загальна методика передбачає застосування прийомів та правил бібліографічного опису документів, незалежно від їх виду. До функцій загальної методики входить розгляд видів документів з погляду бібліографічного опису; видів опису та їх елементів; загальних правил бібліографічного опису; правил, що стосуються окремих елементів опису.

Спеціальна (або часткова) методика розкриває прийоми та правила бібліографічного опису окремих видів документів, наприклад, книг, періодичних видань, аудіовізуальних документів тощо [1, с. 41–42].

Бібліографічний опис є невід’ємною частиною інформаційної сфери і в сучасному світі він має важливе значення. Висновки щодо бібліографічного опису в сучасному світі включають таке:

Стандартизація інформації. Завдяки стандартизації бібліографічного опису, як-от Міжнародний стандарт бібліографічного опису (ISBD) і Формат MARC (Machine Readable Cataloging), інформація про ресурси стає більш узгодженою та зрозумілою для користувачів у різних бібліотеках та інформаційних системах.

Електронний доступ. Завдяки розвитку технологій та електронних інформаційних ресурсів, бібліографічний опис тепер може бути швидко та легко доступним в електронному вигляді. Це дає змогу користувачам швидко знаходити та отримувати доступ до різноманітних джерел інформації.

Розширений обсяг інформації. Сучасні бібліографічні описи можуть містити більш широкий обсяг інформації про ресурси, як-от ключові слова, анотації, зображення обкладинок, відгуки користувачів тощо. Це допомагає користувачам зробити більш інформований вибір і знайти потрібні ресурси.

Інтеграція з іншими інформаційними ресурсами. Бібліографічні описи в сучасному світі можуть бути інтегровані з іншими інформаційними ресурсами, як-от електронні каталоги бібліотек, бази даних, пошукові системи тощо. Це полегшує користувачам отримання повної інформації та доступ до джерел.

Усі ці фактори сприяють покращенню доступності та зручності використання бібліографічного опису, що допомагає користувачам ефективно знаходити та використовувати необхідну інформацію в сучасному інформаційному середовищі.

Список використаних джерел

1. Горбаченко Т. Г. Аналітико-синтетична переробка документної інформації: навч. посіб. для дистанційного навчання. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: Університет «Україна», 2008. 312 с.
2. ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання. Відпов. ГОСТ 7.1-2003, IDT. Вперше (зі скасуванням ГОСТ 7.1-84,

ГОСТ 7.16-79, ГОСТ 7.18-79, ГОСТ 7.34-81) [чинний з 2007-07-01]. Офіц. вид. Київ: Держспоживстандарт України, 2007. С. 56 (Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи).

3. Конджарян Н. Г. Загальні вимоги та правила складання бібліографічного опису документа: метод. посіб. Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького, Наук. б-ка. Черкаси: ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2013. 112 с.

4. Шкіцька І. Ю. Аналітико-синтетична переробка інформації: навч.-метод. посібник. Тернопіль: ТОВ «Новий колір», 2009. С. 17–28.

*Кравець Л. О, аспірантка,
Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ*

ФУНКЦІЇ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ВІЙНИ

Бібліотека як унікальний соціальний інститут завжди була віддзеркаленням особливостей суспільно-політичного та економічного розвитку. Місія бібліотек – накопичувати і поширювати знання – залишається незмінною, але залежно від соціальних умов та викликів часу розширюються зміст і завдання їх інформаційно-комунікаційної діяльності. Ми повністю підтримуємо твердження, що опанування функцій сучасних бібліотек є одним із найскладніших тем у бібліотекознавчому дискурсі [3, с. 51].

Завдання кумуляції та трансляції знань бібліотеками в інформаційному суспільстві відбувається через успішну реалізацію традиційних та інноваційних функцій бібліотеки. Ключовою базовою функцією, яка визначає місію книгозбірні, залишається меморіальна, тобто накопичення та зберігання знань, яка в умовах цифровізації трансформується в генерування інформаційних електронних ресурсів, активізацію роботи у віртуальному середовищі. «Ефективне функціонування сучасної бібліотеки як інноваційно-інтелектуальної відкритої платформи можливе за умови органічного поєднання адаптивного характеру її інформаційно-комунікаційної діяльності та оптимальних алгоритмів цифрової інтеграції до глобального цифрового простору» [4, с. 2].

Динамічна адаптація бібліотек до швидкозмінного цифрового ландшафту позитивно вплинуло на кардинальне переосмислення основ бібліотечної справи, сприяло зростанню конкурентоспроможності бібліотек, їх популярності, зміцнило імідж бібліотек у соціумі. Сьогодні проактивні публічні бібліотеки України ефективно використовують у щоденній роботі такі соціальні мережі, як-от Facebook, Twitter, Pinterest, Instagram, котрі є їх «іміджевою візитівкою, комунікацій-

ним каналом просування інформаційних продуктів та послуг» [4, с. 7], також використовують блоги та YouTube-канали з метою постійної підтримки зацікавленості інтернет-аудиторії.

Представники української бібліотечної практики в умовах повномасштабної російсько-української війни переорієнтували свою діяльність, з одного боку, до специфіки воєнного стану, враховуючи запити громадян, а з іншого, зосереджені на стратегіях і перспективах повоєнної відбудови. «Адже функціональне навантаження вітчизняної бібліотечної сфери визначається залежно від інформаційних потреб як окремих користувачів, так і запитів суспільства в цілому» [6, с. 50].

Реінтеграція громадян – вимушених переселенців через збройну агресію Російської Федерації, їхня соціалізація у нові громади – новий виклик, який постав перед бібліотеками. На початок березня 2023 р. «вже зареєстровано майже 5 мільйонів внутрішньо переміщених осіб, а фактична кількість – 7 мільйонів» [5]. За таких умов концентрація всіх можливостей документно-інформаційної системи держави і бібліотеки як її ключового складника зосереджена на розширенні діапазону ефективних стратегій інформаційно-комунікаційної діяльності бібліотек завдяки опануванню широкого діапазону електронних сервісів та послуг.

Обслуговування усіх категорій користувачів 24/7 стало можливим саме завдяки запровадженню у щоденну бібліотечну роботу новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, які трансформували традиційні книгозбірні у сучасні хаби культури, освіти, дозвілля та допомоги Збройним Силам України. «Віртуалізація комунікаційного простору, активізація функціонування бібліотек у цифровому середовищі виступає важливим чинником визначення пріоритетних каналів подання інформації через посилення комунікаційної функції вітчизняних публічних бібліотек» [6, с. 50].

Як слушно наголошує І. Давидова, «трансформації бібліотечного соціального інституту наприкінці ХХ – поч. ХХІ ст. активно розвиваються і розгортаються в напрямках техніко-технологічних, організаційно-структурних, функціональних та управлінських змін під впливом процесів інформатизації й інтелектуалізації, поширення каналів комунікації та формування сучасного мережевого суспільства» [2, с. 79].

Тобто еволюція функцій бібліотек в умовах воєнного стану є закономірним процесом поступального розвитку бібліотек, спричиненого непинним утвердженням суспільства знань, динамічною цифровізацією та активною глобалізацією. «Зміни організаційних форм функціонування бібліотек в інформаційному суспільстві відбуваються й у напрямі створення нових організаційних форм – електронних і цифрових бібліотек, медіатек, які функціонують у глобальному розподіленому інформаційному просторі» [2, с. 80].

Наявність вебсайта та сторінок у соціальних мережах як достовірного джерела інформації про новини установи та громади є невід'ємним складником інформаційно-комунікаційної діяльності бібліотеки, що демонструє успішність комунікаційної та організаційної функцій.

В умовах російсько-української війни превалюючою стала соціальна функція. Адже «клієнторієнтованість бібліотечно-інформаційних центрів, надання ними безоплатного та необмеженого доступу до інформації, сприяння демократії та інтелектуальній свободі, активне долучення до розвитку грамотності, освіти та просвіти» є теперішніми пріоритетами української бібліотечної практики [1, с. 8].

Забезпечення соціалізуючого середовища, яке сприяє прискореному входженню внутрішньо переміщених осіб та їх ефективній роботі у межах нової громади, уможливорює збереження оптимального духовного та фізичного стану громадян, що результується загальнокультурною та компенсаторною функціями бібліотеки. У цьому контексті бібліотека стає відкритим простором для знань, які формують цінності українського суспільства, продуктивним осередком зміцнення національної ідентичності, дієвим середовищем врахування загальнолюдських пріоритетів в умовах повномасштабної агресії. Тобто інформаційна, виховна та освітня функції наповнюються новим змістом.

Отже, в умовах сучасних викликів війни бібліотеки України ефективно збагачують новим змістом традиційні функції (виховна, загальнокультурна, інформаційна, компенсаторна, комунікаційна, організаційна, освітня, релаксаційна, соціальна) та успішно реалізують інноваційні (адукаційно-адвокаційна, забезпечення вільного доступу до світового інформаційного простору, орієнтаційно-дорадча, подолання цифрової нерівності, формування стійкого інтересу до читання).

Список використаних джерел

1. Воскобойнікова-Гузева О. В. Вступне слово. *Бібліотека і книга у цифровому медіасвіті*: матеріали III Всеукр. студ. наук.-практ. конф., 29 верес. 2017 р., м. Київ / М-во освіти і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка; Укр. бібл. асоц.; редкол.: Г. В. Горбенко, О. В. Воскобойнікова-Гузева, В. Є. Сошинська, О. О. Ісаєнко. Київ, 2018. С. 7–8. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://ij.kubg.edu.ua/images/Zbirnyk_KUBG_stud2017_3.pdf
2. Давидова І. О. Управління системними трансформаціями бібліотек: до питання наукової організації управління. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2014. Вип. 45. С. 78–84.
3. Клименко О. З., Сокур О. Л. Кодифікація вивчення бібліотеки як об'єкта бібліотекознавства в системі наукових комунікацій. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. Київ, 2020. Вип. 60. С. 49–61. URL: http://np.nbu.gov.ua/cgi-bin/np/jrn.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=NP&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=AS P_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=npnbuimviv_2020_60_5
4. Маранчак М. М. Стратегії репутаційного інтернет-маркетингу публічних бібліотек України: автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій: 27.00.03. Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. 2021. 16 с.

5. Україна пододала кризовий поріг за кількістю ВПО: Верещук уточнила цифри. *УНІАН: інформаційне агентство: вебсайт*. URL: <https://www.unian.ua/society/vereshchuk-utochnila-skilki-vpo-zareyestrovano-v-ukrajini-v-berezni-12167304.html>

6. Ярема І. Цифрові комунікації як інструмент інноваційної діяльності публічних бібліотек України. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2022. № 10. С. 49–59. URL: <http://librinfosciences.knukim.edu.ua/article/view/269461/266089>

*Марчак О. І., аспірант кафедри інформаційних технологій,
Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ*

РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ФАХІВЦЯ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЇ СПРАВИ В КОНТЕКСТІ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПРОГРЕСУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Епоха комплектування, каталогізації та класифікації друкованих носіїв, як основних бібліотечних операцій залишилася в минулому. Сьогодні фахівці бібліотечно-інформаційної справи виступають у ролі навігаторів знань і фасилітаторів змін, намагаючись задовольнити спеціальні потреби своїх користувачів. Тим паче, що назріла необхідність залучати передові технологічні інструменти та методи в бібліотечних операціях [2].

Стрімкий технологічний прогрес у ХХІ ст. вплинув на роботу бібліотеки – майже усі функції її були трансформовані завдяки досягненням у галузях електроніки, комп'ютеризації та телекомунікацій. Утворилося нове інформаційне середовище, яке вимагає від бібліотечних фахівців нових навичок, пов'язаних з пошуком, обробкою та використанням інформації. Нині під тиском змін фахівці бібліотечно-інформаційної справи змушені зосереджуватися на прискоренні технологій, інноваціях, технічних складнощах, соціальних і правових питаннях, ризиках, компетентностях та ін. Ці зміни впливають на роль бібліотекарів та інформаційних фахівців, підштовхуючи їх до переосмислення стратегії конструювання власної професійної ідентичності.

Сьогодні вже ні в кого у світі та в Україні не викликає сумніву той факт, що фахівці бібліотечно-інформаційної справи потребують постійної перекваліфікації та переключення фокусу уваги з традиційних бібліотечних операцій на орієнтовані на клієнтів автоматизовані інформаційні послуги, створені за допомогою онлайн / офлайн баз даних, електронних ресурсів, електронних журналів, мереж і консорціумів тощо. Сьогодні вже достатньо бібліотек використовують комп'ютери і новітні технологічні інструменти для виконання різноманітних бібліотечних операцій: придбання, обробка, контроль серійних видань та надання різних комп'ютеризованих послуг користувачам [5].

Сучасні фахівці з інформаційних технологій вчать інтегрувати ці технології в формат сервісу та послуг не тільки для задоволення поточних потреб користувачів, але й для того, щоб підготувати їх до вимог цифрового суспільства, де інформація транслюється, обробляється та використовується з віддалених місць за допомогою нових технологій [4]. Щоб досягти цього, бібліотекарі повинні знати не тільки нові технологічні інструменти, але й набути навичок їх використання в бібліотечному обслуговуванні. Фахівці бібліотечно-інформаційної справи XXI ст. працюють з користувачами, які вважають, що вся необхідна їм інформація знаходиться в інтернеті. Щоб задовольнити потреби цих нових користувачів, вони мають ознайомитися та опанувати сучасні технології. Погоджуючись з цим, Дж. Джатто додає, що ми живемо в епоху флексибільності інформаційних ресурсів та їх використання [3], і з огляду на те, як бібліотеки все активніше перетворюються на глобальні колекції цифрового контенту, користувачі хочуть, щоб інформація була доступна їм на кінчиках пальців, а тому здатність бібліотекарів полегшувати пошук і доставку ресурсів є імперативною.

М. Триведі стверджує, що у XXI ст. користувачі більше не задоволені ресурсами традиційних бібліотек і прагнуть опцій, які зараз надає динамічна цифрова бібліотека [5]. Web вимагає від фахівців бібліотечно-інформаційної справи технологічної оснащеності та обізнаності. Від них очікується, що вони будуть активно брати участь у дослідженні та застосуванні нових технологій у своїх закладах. Впроваджуючи різноманітні цифрові вебпроекти, ініціативи та інфраструктури, вони зберігають, розширюють і полегшують доступ до інформації та знань як вагомому складнику науково-інтелектуальної та культурної спадщини людства.

До того ж бібліотечні фахівці на сучасному етапі повинні відігравати ключову роль у розробці інформаційної політики закладу, гарантуючи, що доступ до всіх інформаційних ресурсів – від внутрішніх записів до зовнішніх баз даних – надається стратегічно ефективним та економічно рентабельним способом. Вони можуть використовувати Google Drive, Google docs, Instant Messaging (IM), Skype, Twitter, Wiki тощо, а також виробляти навички роботи з соціальними мережами для обміну знаннями. Соціальні мережі сьогодні забезпечують обмін ідеями, зображеннями, публікаціями та інтересами в межах різних професійних цехів. Вони забезпечують інноваційний та ефективний спосіб підключення користувачів у всьому світі. LinkedIn, Myspace, Facebook, Blogs та ін. створюють спільноти, які дають змогу користувачам переглядати профілі своїх друзів, тобто соціальні мережі – це більше, ніж просто засіб пошуку інформації. Вони передбачають мережевий обмін інформацією чи знаннями за допомогою сучасних гаджетів, як-от смартфони чи комп'ютери, за допомогою платформи (вебсайта).

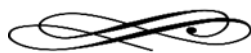
У лексиконі фахівця бібліотечно-інформаційної справи соціальні медіа є ще одним сучасним словом для позначення «обміну ресурсами», «обміну знання-

ми», «консорціуму», «мережі», «бібліотечної співпраці», «сервісу відкритого доступу», Web 2.0, 3.0, 4.0 та «Бібліотечного альянсу». Вони надають бібліотечним працівникам додаткові можливості для промоцій бібліотечних послуг серед молоді аудиторії, замість того, щоб чекати, коли вона звернеться сама [1].

Отже, приголомшливий розвиток інтернету, поширення електронних комунікацій та носіїв інформації загалом змінили структуру професійної ідентичності фахівця бібліотечно-інформаційної справи у XXI ст. Перевантаження інформацією стає все більшою проблемою, і бібліотечні працівники виявляються потрібними як ніколи, щоб фільтрувати та надавати якісну інформацію своїм користувачам. Для цього вони повинні реструктурувати професійну ідентичність, набути необхідних навичок, а головне – продовжувати вчитися і оновлювати свої знання. Регулярне навчання та відвідування конференцій і семінарів, де представлені найкращі та передові світові практики, забезпечить високий рівень бібліотечного сервісу в еру цифрових технологій.

Список використаних джерел

1. Соціальні медіа для бібліотек: середовище, ресурс, сервіс: матеріали круглого столу, Харків, 31 жовтня 2017 року / редкол.: І. В. Киричок, Т. Б. Павленко, Н. Д. Гаєва; Харківський національний медичний університет. Харків: ХНМУ, 2017. 100 с.
2. Bashorun D. M., Isah V. V. Digitization skills for librarians' needs. *Research Quarterly*. 2011. № 4(2). P. 27–41.
3. Jatto J. C. Managing people in organization. *Journal of Management and Planning*. 2018. № 2(4). P. 31–46.
4. Johnson M. P. Connecting teacher librarians for technology integration leadership. *School Libraries World Wide*. 2012. Vol. 18(1). P. 18–33.
5. Trivedi M. Digital libraries: Functionality, usability and accessibility. *Library Philosophy and Practice*. 2010. URL: <http://www.unlib.unledu/lpp/trived-diglibttm>

**Федотова О. О., д-р іст. наук;
Павловська В. С., здобувач вищої освіти,
Маріупольський державний університет, м. Київ**

ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТ ТА ЙОГО ВЛАСТИВОСТІ

Сучасне суспільство все більш орієнтоване на комунікацію за допомогою електронних засобів, уміння оперативної передачі інформації, її накопичення, вихід у світові електронні мережі та застосування новітніх розробок у поточній діяльності. Прискорений розвиток інформаційних технологій та світової мережі

Інтернет викликали необхідність дослідження феномену електронного документа на предмет його схожості й характерних відмінностей від носія у паперовій формі. Існує думка стосовно відмінності електронного документа своєю інформацією, що зумовлює його соціальне розуміння.

Відомий вітчизняний дослідник С. Кулешов надав визначення терміна «електронний документ» як запису інформації в комп'ютерній системі, що співвідноситься з його певними жанровими чи номінальними особливостями [3].

Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» [7] містить таке формулювання поняття «електронний документ». Це власне документ, який включає обов'язкові реквізити, а також відомості в якому наведені у формі електронних даних. Склад та порядок розміщення реквізитів регламентується законодавством. Електронний документ може зазнавати певних змін під час його підготовки, приймання, оброблення, передавання, збереження і перетворення завдяки застосуванню електронних засобів. Отже, він може бути наданий у візуальній формі. Тобто йдеться про представлення даних, що містить документ у паперовому варіанті, саме в електронній формі, оптимальній для сприйняття його змістового наповнення людиною чи електронними засобами [8].

Електронний документ повинен відповідати таким вимогам:

- створюватися, опрацьовуватися, зберігатися, передаватися і прийматися апаратно-програмними засобами;
- містити обов'язкові для електронного документа реквізити, що забезпечують його цілісність та якість;
- бути відображеним у формі, зрозумілій для сприйняття [7].

Необхідно зазначити, що сучасні електронні документи є документами, які функціонують лише в цифровому форматі. Це інформаційні продукти сучасних інформаційних технологій, зокрема інтернет-технологій, www-технологій, мультимедійних засобів. Електронному документу властива наявність логічної структури, складові елементи якої пов'язані між собою (різноманітні таблиці, зображення, заголовки), та у сукупності складають документ. Ця особливість відрізняє документ від інших типів даних. Електронний документ у наш час характеризується мультимедійними параметрами. Саме це дає змогу у зручному форматі сприймати необхідну інформацію у будь-якій формі. Отже, сьогоденні електронні документи – це інтеграція в єдиний документ: вербальної інформації, фото-, відеофрагментів, звуку, анімації, графіки. Таке об'єднання декількох видів інформації (текст, зображення, графіка тощо) визначає багатосередовищність, тобто буквально розуміння поняття мультимедіа. Мультимедійні продукти представляють користувачу інформацію різного характеру, поєднуючи її в єдине тематичне ціле з урахуванням поставленої мети. Інтерактивна мультимедійна система застосовує поєднання цих складників, знаходячись під наглядом користувача, й формує між ними відповідний діалог.

Як вважає відомий вітчизняний вчений Ю. Палеха, електронний документ виступає найбільш характерним прикладом технотронного документа [6]. Він створюється у двійковому виді й функціонує весь життєвий цикл, опрацьовуючись тільки за допомогою технічних засобів. Водночас у цифровій формі можуть бути зафіксовані всі різновиди інформаційних повідомлень (текстові, графічні, звукові та ін.). Отже, електронні документи, незалежно від тієї знакової системи, за допомогою якої безпосередньо відтворюються, характеризуються наявністю однозначової матричної основи.

Наочною формою представлення електронного документа є надання інформації, яку він містить, шляхом застосування відповідних технічних засобів (апаратно-технічне обладнання, програмна продукція тощо) або у паперовому вигляді (через переведення в друковану форму, використовуючи у цьому процесі відповідні технічні пристрої). Інформація подається користувачеві у формі, оптимально придатній для сприйняття ним змістового наповнення документа [5].

Оскільки електронні документи зараховують до розряду технотронних, вони мають такі загальні властивості: неможливість відтворення без застосування технічних пристроїв; використання одного спільного носія для документів, що формують певну групу; потреба кодування інформаційних даних для їх фіксації та зворотного процесу декодування з метою відтворення змісту; можливість реалізації численного перезапису різних текстів на одному носії.

Слід назвати специфічні ознаки електронного документа, а саме:

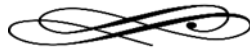
- відносна незалежність інформаційного наповнення від самого матеріального носія інформаційних даних;
- використання однакової системи кодування з двоїтим кодом для фіксування відомостей;
- неможливість вилучення певних електронних документів із загальних інформаційних масивів;
- відсутність індивідуального носія для кожного з файлів, розташованих на окремому комп'ютері або сервері;
- пряме чи опосередковане втручання споживача інформації в текстове наповнення і побудову документа, так звана інтерактивність, яка являє собою перекладовку або вставлення матеріалу [2].

Отже, внаслідок отриманих результатів можна говорити про те, що значення терміна «електронний документ» офіційно надане в Законі України про «Про електронні документи та електронний документообіг». Як ми з'ясували, він має низку характеристик, що відрізняють його від традиційного паперового документа. Основними елементами в його конструкції виступають змістовне наповнення, реквізити та носій інформації. Також електронному документу властива наявність логічної структури, складові елементи якої пов'язані між собою. Наочною

формою представлення є надання інформації, яку містить електронний документ, шляхом застосування відповідних технічних засобів. Він виступає найбільш типовим прикладом технотронних документів. Отже, електронний документ – феномен, що має низку унікальних видових особливостей.

Список використаних джерел

1. Асеев Г. Г. Методологія автоматизації діловодства: документи. Вісник Книжкової палати. 2004. № 11. С. 23–26.
2. Карпенко М. Ю. Електронний документообіг у професійній діяльності: конспект лекцій. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. 67 с.
3. Кулешов С. Г. Електронний документ у системі сучасного діловодства. *Архіви України*. Київ, 2004. № 4/6. С. 50–53.
4. Лаба О. В. Історіографія розвитку електронного діловодства в Україні. *Молодий вчений*. 2019. № 5. С. 46–50.
5. Матвієнко О., Цивін М. Основи організації електронного документообігу: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 112 с.
6. Палеха Ю. І., Леміш Н. О. Загальне документознавство: навч. посіб. Київ: Ліра-К, 2009. 434 с.
7. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>
8. Цивін М. Н. Термінологічні проблеми вивчення дисципліни «Електронний документообіг». *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія: науковий журнал*. Київ, 2010. № 1. С. 7–11.

*Побережна Т. І., аспірантка,
Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ*

ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕК ВІННИЧЧИНИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Українське суспільство ХХІ ст., позитивно зорієнтоване на європейський вектор розвитку, активно реформує усі галузі життя соціуму. Відповідно бібліотечна справа також не стоїть осторонь таких змін і активно розвивається, модернізуючи та оптимізуючи усі напрями діяльності. «На різних історичних етапах суспільного розвитку бібліотека розвивається, змінюється і трансформується відповідно до історичного часу та відповідних соціокультурних змін» [3, с. 39]. Визначальний вплив на зміст перетворень усієї бібліотечно-інформаційної сфери держави як важливого форпосту інформаційної безпеки мають суспільно-полі-

тичні події, становлення інформаційного суспільства в Україні, цифровізація та глобалізація.

Тема трансформації системи публічних бібліотек Вінниччини в умовах децентралізації, визначення їх ролі в розвитку регіону, вивчення тенденцій та трендів діяльності як соціально-культурних центрів є надзвичайно актуальною з огляду на обмеженість та фрагментарність публікацій з означеної тематики. Варто наголосити, що питання функціонування публічних бібліотек в Україні є предметом активного наукового інтересу з боку українських знаних бібліотекознавців та авторитетних практиків, серед яких – Ю. Амельченко, Т. Вилегжаніна, В. Завгородня, В. Загуменна, С. Іванова, О. Кісельова, О. Кузьменко, Ю. Новальська, Н. Паянок, Л. Прокопенко, Н. Спаріхіна, О. Шевченко та багато інших. Сукупність обраних ними методів залежить від мети дослідження. Натомість методологічна основа є однією з найпроблематичніших складників наукового студіювання. Тому ми орієнтувалися на публікації, у яких висвітлено теоретико-методологічні засади бібліотечної науки і практики, Ю. Артемова, О. Бруй, О. Воскобойнікової-Гузевої, І. Давидової, О. Клименко, Н. Кунанець, М. Слободяника, О. Сокур, Г. Швецової-Водки.

Прогрес сучасного українського бібліотекознавчого дискурсу можливий лише за умови застосування сукупності взаємодоповнюючих та взаємозбагачуючих сучасних принципів, підходів та методів наукового пізнання у контексті сучасних парадигм та концепцій гуманітарного знання. «Генезі бібліотекознавства як наукової дисципліни документно-комунікаційного циклу притаманний прогрес як загальнотеоретичного, так і теоретико-прикладного рівнів, що зумовлено зміною парадигми до вивчення його об'єкта» [2, с. 50], яким власне і є бібліотека.

Для комплексного дослідження трансформації системи публічних бібліотек Вінниччини в умовах децентралізації застосовано такі філософські *підходи*: діалектичний, системний, соціокомунікаційний, інноваційний, діяльнісний та людиноцентричний, які віддзеркалюють значущість бібліотечно-інформаційної сфери в умовах становлення інформаційного суспільства побудови суспільства знань в Україні. Загальнонаукові *принципи* наукового пізнання (єдності історичного та логічного, усебічності дослідження, об'єктивності, міждисциплінарності) дали змогу багатоаспектно дослідити сучасний стан бібліотечної галузі України та її вплив на громадянське суспільство у нерозривній єдності бібліотекарів і користувачів крізь призму організації діяльності публічних бібліотек Вінниччини. Вичерпне вивчення особливостей здійснення усіх напрямів діяльності публічних бібліотек Вінниччини в умовах децентралізації в Україні та її ефективності, виокремлення чільних стратегій та їх перспективних планів уможливлено через комплекс *методів* (аналізу і синтезу, порівняння, структурно-функціональний, узагальнення, моделювання, термінологічний, джерелознавчого пошуку, інфор-

маційний) як світоглядний базис сучасного пізнання. Домінантними у нашому пошуку стали соціокомунікаційний (далі СКП) і системний (СП) підходи та структурно-функціональний метод (СФМ).

Як справедливо аргументує Н. Кунанець, соціокомунікаційний підхід «постійно використовувався бібліотекознавцями при дослідженні діяльності як окремих бібліотек, так і бібліотек певних типів чи регіонів» [4, с. 17]. Саме завдяки застосуванню СКП нами досліджено публічні бібліотеки Вінниччини як розгалужена соціально-комунікаційна інфраструктура, яка зосереджена на накопиченні, зберіганні, поширенні і продукуванні суспільно важливих знань та необхідної громаді інформації для їхнього успішного розвитку та прогресу. Досліджена мережа публічних бібліотек Вінниччини є важливим складником суспільно-політичних, соціально-економічних, комунікаційних та культурних процесів регіону.

«Системний підхід дає змогу виокремити найбільш загальні та стійкі елементи у взаємодії бібліотек, ґрунтується на виборі найраціональнішого шляху вивчення складних явищ через послідовне розчленування їх до тієї межі, за якою вони втрачають свою якість» [2, с. 51]. Власне використання СП сприяло вивченню трансформації системи публічних бібліотек Вінниччини в умовах децентралізації у часі і просторі, з одного боку, як системи відкритого типу, а з іншого, як підсистеми всієї бібліотечної галузі держави. Як система відкритого типу публічні бібліотеки активно формують та репрезентують конкурентоспроможні інформаційні ресурси як бібліотечні продукти, якими збагачують український та світовий культурно-освітній простір. Як підсистема всієї української бібліотечної галузі діяльність публічних бібліотек Вінниччини базується на чинній нормативно-правовій базі України і зорієнтована на послідовне дотримання і неухильне виконання завдань та рішень Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого як координуючого науково-методичного центру мережі публічних бібліотек держави.

Структурно-функціональний метод дав змогу дослідити функціонування публічних бібліотек Вінниччини в умовах децентралізації, результативну реалізацію покладених на них завдань, збагачення їх ролі на документно-інформаційному рівні як унікального соціального інституту, місія якого упродовж усього періоду існування фактично залишається незмінною. «Бібліотека під впливом ринкових реформ інтегрує в нову інформаційну й економічну реальність і як контрагент інформаційного ринку позиціонує себе виробником інформаційних продуктів і послуг, споживачем і посередником, котрий, на відміну від діяльності інших установ, що є нейтральною до моралі і соціальних цінностей, виступає гарантом гуманістичних традицій суспільного розвитку та засобом підтримки суспільного гомеостазу» [1, с. 47]. Тобто СФМ дав змогу виявити, що в умовах цифровізації публічні бібліотеки Вінниччини активно запроваджують нові електрон-

ні сервіси та послуги задля якісного обслуговування усіх категорій користувачів в електронному середовищі, серед яких виокремлюємо створення електронної бібліотеки, наповнення сторінок у соціальних мережах Facebook, Twitter, Instagram та каналів у YouTube.

Отже, обрана найдоцільніша теоретико-методологічна основа дослідження трансформації системи публічних бібліотек Вінниччини в умовах децентралізації уможливила всебічний аналіз проблеми та охопила багатокomпонентний конгломерат філософських підходів, принципів і взаємопов'язаних загальнонаукових та спеціальних методів наукового дослідження. Це сприяло отриманню достовірних результатів і правомірних висновків, які базуються на широкому фактологічному матеріалі, про те, що сьгоднішні воєнні реалії виразно засвідчили здатність мережі публічних бібліотек Вінниччини, яка перебуває в стані складного перевтілення, адекватно реагувати на виклики воєнного часу, оперативно відповідати на інформаційні, освітні, культурні, дозвілєві потреби користувачів, задоволення яких у режимі 24/7 можливе завдяки постійному впровадженню в щоденну практику сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Список використаних джерел

1. Давидова І. О. Інноваційна політика бібліотек України: зміст та стратегії розвитку в інформаційному суспільстві: автореф. дис. ... д-ра наук з соціальних комунікацій: 27.00.03 / Харк. держ. акад. культури. Харків, 2008. 51 с.
2. Клименко О. З., Сокур О. Л. Кодифікація вивчення бібліотеки як об'єкта бібліотекознавства в системі наукових комунікацій. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. Київ, 2020. Вип. 60. С. 49–61. URL: http://np.nbu.gov.ua/cgi-bin/np/jrn.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=NP&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASR_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=npnbuimviv_2020_60_5
3. Кузьменко О. І., Загуменна В. В. Трансформація та розширення функцій бібліотек у сучасному цифровому просторі. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2021. № 3. С. 38–44.
4. Кунанець Н. Е. Соціокомунікаційний підхід у бібліотекознавстві: інновація чи відновлення традицій. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2014. № 3. С. 11–18. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bdi_2014_3_4

*Кудлай В. О., канд. наук із соц. ком., доцент;
Савік К. О., здобувач вищої освіти,
Маріупольський державний університет, м. Київ*

ІНФОРМАЦІЙНО-ПОШУКОВІ СИСТЕМИ В БІБЛІОТЕЦІ

Широке поширення персональних комп'ютерів та швидкий розвиток телекомунікаційних мереж призвели до інтенсивного зростання електронних бібліотек. Сьогодні багато статей і книг публікуються безпосередньо в електронному форматі, а паперові джерела інформації активно оцифровуються. Однією з найактуальніших потреб, що виникають під час роботи з великою кількістю електронних джерел, очевидно, є швидкий пошук із наданням релевантних і точних результатів, тобто необхідно знайти сам документ і конкретну сторінку чи абзац у цьому документі. Особливу цінність являє собою контекстний пошук, який враховує тематику тексту під час видачі результатів на пошуковий запит. Це важливо в основному у пошуку наукової літератури, оскільки багато термінів мають різне значення у різних науках, і релевантність результатів істотно залежить від визначення контексту, у якому необхідно знайти інформацію. Збирання даних може здійснюватися або людиною, або за допомогою технічних засобів і систем – апаратно [1, с. 28–29]. Система збирання електронних даних може являти собою складний програмно-апаратний комплекс. Зазвичай, сучасні системи збирання електронних даних не тільки забезпечують кодування інформації і її введення в комп'ютер, а й виконують попередню (первинну) обробку цих даних. Збирання електронних даних – це процес отримання відомостей із зовнішнього світу і приведення їх до вигляду, стандартного для прикладної інформаційної системи. Обмін даними між системою, що їх сприймає, і навколишнім середовищем здійснюється за допомогою сигналів [1, с. 28–30]. Інформація являє собою не всяке відображення, не всяке знання, а те знання, що виражене в повідомленні. Інформація виступає як невід'ємна сторона відображення, а саме як його змістовна сторона, як підсумок, результат, зміст процесу відображення. Інформація розглядається як сукупність даних, зафіксованих на матеріальному носії, збережених і поширених у часі і просторі та усвідомлених відомостей про навколишній світ, які є об'єктом зберігання, перетворення, передачі і використання [4, с. 7].

Повідомлення несуть інформацію. Відповідність між повідомленням і інформацією не є взаємно однозначною. Одну і ту саму інформацію можуть нести різні повідомлення. Одне і те саме повідомлення, по-різному інтерпретоване, може нести різну інформацію. Якість інформації можна визначити як сукупність властивостей, що обумовлюють можливість її використання для задоволення визначених відповідно до її призначення потреб. На практиці використовують характеристики інформації з погляду оцінки її споживачем (користувачем) на основі низки показників якості інформації [1, с. 9–13].

Потреба пристосувати особливості сучасних технологій ускладнює розуміння основних понять і функціональних можливостей електронної бібліотеки, створюючи перешкоди й високу вартість впровадження нових систем електронної бібліотеки [4, с. 19–20]. Проєктувальниками таких систем зазвичай виступає технічний штат бібліотеки з недостатнім досвідом у розробці такого роду програмного забезпечення або програмісти, яким бракує знань з області організації, функціонування та побудови електронної бібліотеки з використанням вебтехнологій [4, с. 19–20]. Отже, системи електронної бібліотеки часто створюються «з нуля», використовуючи наявну архітектуру ПЗ, що не враховує переваги електронної бібліотеки і наявний досвід побудови таких систем. До того ж, часто не враховується той факт, що сьогодні з'явилося багато доступних інструментів для побудови електронної бібліотеки або систем електронних бібліотек. Як наслідок, це призводить до нездатності до взаємодії, ізоляції й неминучих витрат у майбутньому. У процесі роботи з електронними ресурсами кожна організація стикається з низкою проблем щодо одержання доступу до інформаційних ресурсів інших організацій і виробництва власної електронної інформації та її поширення [5, с. 42–43]. Людина, щоб відібрати з масиву документів потрібні, має прочитати чи переглянути їх вміст. Для прискорення та спрощення цієї процедури виникли різні форми скороченого запису змісту документів – інструкції, реферати, каталоги [2; 4]. Але у всіх цих випадках під час відбору документів за їх скороченими описами використовується природна мова [1; 4]. Це перешкоджає використанню природної мови для фіксації та ототожнення понятійної інформації. Тому формальні системи, призначені зберігання документальної інформації для подальшого пошуку, вимагали створення спеціальних інформаційних мов. Для пошуку серед безлічі електронних документів зараз найбільш ефективною і поширеною є схема із застосуванням індексу документів. Це означає, що перед здійсненням пошуку необхідно провести індексацію документів. Засоби навігації дають змогу користувачу здійснювати управління процесом пошуку. Водночас «дружність» інтерфейсу характеризується не тільки ергономічністю і зрозумілістю, а й варіантністю вибору операційних об'єктів [5; 3]. Процес пошуку інформації являє послідовність кроків, що призводять за посередництва системи до деякого результату, і дають змогу оцінити його повноту. Оскільки користувач зазвичай не має вичерпних знань про інформаційний зміст ресурсу, в якому проводить пошук, то оцінити адекватність виразу запиту, так само, як і повноту одержуваного результату, він може, ґрунтуючись лише на зовнішніх оцінках або на проміжних результатах і узагальненнях, зіставляючи їх, наприклад, з попередніми [5, с. 22].

У загальному випадку процес пошуку інформації складається з таких етапів: формулювання запиту природною мовою, вибір пошукових систем і сервісів, формалізація запиту на відповідній ПІМ – проведення пошуку в одній або декількох

пошукових системах; огляд отриманих результатів (посилань); попередня обробка отриманих результатів: перегляд змісту посилань, вилучення та збереження релевантних і пертинентних даних; за необхідності – модифікація запиту і проведення повторного (уточнюючого) пошуку з подальшою обробкою отриманих результатів. Інформаційний пошук має на увазі використання певних стратегій, методів, механізмів і засобів [5, с. 20, 24]. З допомогою програм текстових редакторів (процесорів) та видавничих систем. Програми обробки текстів призначені для підготовки всіх видів текстової документації – статей, листів, технічних описів. Практично будь-який документ, що звичайно готувався на друкарській машинці, може бути створений за допомогою комп'ютера і спеціального програмного забезпечення. Водночас з'являється можливість багаторазово виправляти окремі фрагменти, не вводючи наново весь текст, змінювати шрифти, вставляти малюнки, підготовлені на комп'ютері, і, нарешті, друкувати на принтері потрібну кількість примірників документа. Можна автоматично скласти змісти документів, перевіряти правильність написання слів [1, с. 46–49]. Отже, обробка текстових матеріалів на комп'ютері не тільки виконується швидше і ефективніше, ніж на друкарській машинці, але і надає нові, недоступні раніше можливості. Сучасні програмні продукти для обробки текстових документів значно відрізняються один від одного своїми характеристиками, можливостями введення і редагування тексту, його форматування і виведення на друк, складністю в освоєнні і користуванні [1, с. 46–49].

Список використаних джерел

1. Бонч-Бруєвич Г. Ф., Носенко Т. І. Організація та обробка електронної інформації: навчальний посібник. Київ, 2013. 92 с.
2. Онїстрат Н. Електронні та карткові інформаційно-пошукові системи бібліотеки: питання взаємодії. *Бібліотечний форум України*. 2007. С. 14–16. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/187221801.pdf>
3. Резниченко В. А. Інтеграція наукових електронних бібліотек на основі протоколу. *ОАІ-РМН Проблеми програмування*. 2007. С. 97–112.
4. Спірін О. М., Яцишин А. В., Іванова С. М., Кільченко А. В. Використання електронних систем відкритого доступу для інформаційно-аналітичної підтримки педагогічних досліджень. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2016. 174 с.
5. Сухий О. Л. Алгоритми пошуку. *Алгоритми пошуку в інформаційних системах: методичні рекомендації*. Київ. 2015. 70 с.

*Тимофєєва К. О., д-р філософії,
старший викладач кафедри інформаційних технологій,
Київський національний університет культури і мистецтв*

НАЦІОНАЛЬНІ АРХІВНІ ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ (НАІР): ПРОБЛЕМИ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сьогодні, в умовах прискореного розвитку цифрових технологій, постає актуальним питання про розширений доступ до інформації, важливого значення набувають інформаційні ресурси. Особливо науковий інтерес становлять саме архівні інформаційні ресурси, адже використання архівних інформаційних ресурсів Національного архівного фонду невіддільно пов'язане зі збереженням національної архівної спадщини України.

Після розпаду радянського союзу українська архівна система потребувала реформування. Національні архівні інформаційні ресурси (НАІР) є відносно новим і до кінця неокресленим терміном, йому передували більш загальноживаний термін Національний архівний фонд (НАФ).

Ще в 90-х рр. ХХ ст. Г. Боряк, Л. Дубровіна, Т. Захарченко, К. Новохатько, І. Антоненко, В. Ляхоцький у збірнику наукових праць «Національна архівна інформаційна система “Архівна та рукописна Україніка” і комп'ютеризація архівної справи в Україні» сконцентрували свою увагу на визначенні методологічних та науково-методичних підходів до організації та використання архівної інформації, що зберігається в архівах та рукописних відділах бібліотек і музеїв для створення Національної архівної інформаційної системи (НАІС). Зокрема, у розвідці «НАІС і проблеми доступу до архівної інформації в документальних архівних та інформаційних системах» Г. Боряк наголошував на необхідності запровадження чіткої класифікації архівних документів, їх опису, а також визначення їх інформаційної цінності, водночас варто врахувати темпи зростання інформатизації суспільства. Знаний науковець головним завданням вбачав розробку «уніфікованої архівної та бібліотечної термінології, створення відповідних науково-методичних документів, єдиних для архівної, музейної та бібліотечної систем, і, насамперед, методик опису документів на рівні окремого документа, на рівні справи, фонду, установи» [1, 38]. Л. Дубровіна у контексті формування «Архівної та рукописної Україніка» також вказала на потребу в створенні уніфікованої системи архівних описів. Дослідниця зацентрувала увагу на тому, що найскладніше описувати ті фонди, які були об'єднані, тобто організовані штучно. Науковиця зазначила, що «в нашій країні був період, коли нові надходження розподілялися за трьома великими напрямками: літературні матеріали, історичні матеріали, листування [3, 53].

За своєю суттю НАІР є сукупністю архівних інформаційних ресурсів держави та нації, про це зазначав О. Довгань, додаючи, що національні інформаційні ресурси є здобутком нації, на них має поширюватися юрисдикція України [2, 88].

Незважаючи на попередні студіювання, що були зазначені, К. Климова наголошує на необхідності теоретичного обґрунтування сутності НАІР, їх структури та меж і закріплення поняття в архівному законодавстві [5, 28]. На переконання дослідниці, впроваджуючи у правове поле нове поняття «НАІР», не варто відмовлятися від поняття «Національний архівний фонд», який на законодавчому рівні визнаний частиною інформаційних ресурсів суспільства [5, 28]. Саме документи НАФ на всіх носіях, різних способів фіксації інформації є найціннішою, найрепрезентативнішою частиною у структурі НАІР, на основі яких формуються інші складники НАІР. Невід’ємними складниками у структурі НАІР є довідковий апарат до документів НАФ (усіх типів, видів, включно з базами і банками даних), фонд оцифрованих документів НАФ та довідковий апарат до цих документів, інтернет-ресурси архівних установ. Цифровізація сприяє формуванню потужного сегмента у сучасній структурі НАІР – електронні документи (дані на електронних носіях з обов’язковими реквізитами) та оцифровані документи (створені шляхом цифрової трансмісії даних) [5, 28]. Також про невирішення зазначеної проблеми свідчать наукові доповіді та матеріали громадського обговорення проєкту Закону України «Про Національні архівні інформаційні ресурси, управління документацією та архівами» [4].

Як зауважують Л. Левченко, Л. Попова та А. Хромов, уже понад двадцять років у законодавчих актах України жодного разу не згадувалося про те, що Національний архівний фонд України є сукупністю національних архівних інформаційних ресурсів українського народу [6, 254].

Когорта вищезгаданих науковців висловила думку про те, що архівні фонди мають прирівнюватися до архівних інформаційних ресурсів. Вирішення вказаних питань передбачає впровадження нового підходу до архівних фондів як до архівних інформаційних ресурсів (далі – ІР). Через це постає необхідність заміни абстрактного поняття НАФ на більш актуальне до викликів часу поняття (НАІР), що передбачає законодавче закріплення запропонованих понять та правове регулювання діяльності новостворених НАІР [6, 250]. Дослідники пропонують розробити принципово новий законопроект з умовною назвою «Про Національні архівні інформаційні ресурси, управління документацією та архівами» з фактичним конституюванням у правовому полі понять «архівний інформаційний ресурс», «Національні архівні інформаційні ресурси» замість «архівні фонди», «Національний архівний фонд». Ключовим, системним поняттям нового архівного закону пропонується нова правова дефініція НАІР [6, 255].

Автори запропонованого архівного законодавчого проєкту вказують на основні визначення цього поняття і його структуру. По-перше, подають думку про те, що НАІР можуть бути визначені як сукупність архівних ІР, які містять інформацію про різні сфери діяльності людини, суспільства та держави, зафіксовані на

паперових, аналогових, електронних та інших матеріальних носіях або у віртуальному інформаційному просторі, та внаслідок експертизи цінності визнані такими, що мають історичну, адміністративну, культурну, наукову, юридичну, інформаційну та практичну цінність для народу України. По-друге, зазначають про те, що НАІР мають бути оголошені суспільним надбанням, складовою частиною вітчизняної і світової культурної спадщини, глобальних ІР людства. У проєкті закону слід визначити, що НАІР створювалися, збиралися, архівувалися в процесі діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб незалежно від форм власності, громадян та їхніх об'єднань, а також суб'єктів міжнародного права, що діяли на території України, та зберігаються з метою передавання національної пам'яті українського народу наступним поколінням і для задоволення інформаційних потреб сучасного суспільства і держави, реалізації прав і законних інтересів кожної людини. Нова архівна термінологія дасть змогу краще адмініструвати наявну архівну спадщину та розширити поле комплектування архівів ретроспективною інформацією. По-третє, складниками НАІР пропонується визначити: архівні фонди, зібрання, колекції, інші систематизовані масиви (комплекси) документів, а також окремі документи, на паперових та аналогових носіях інформації; науково-технічна, науково-дослідна та проєктно-конструкторська документація; електронні документи, масиви електронних документів, метадані; інформаційні продукти засобів масової інформації, відеограми та фонограми; бази та банки даних і знань, дані; реєстри, кадастри, класифікатори, інформаційні системи та програмні продукти, які забезпечують їх функціонування; інформація у матеріальній формі та віртуальному просторі, соціальних мережах, телекомунікаційних системах; системні і прикладні програмні засоби з технічною документацією до них; вебсайти, вебсторінки, вебсервіси, ІР інших видів [6, 256].

Отже, на цей час ще не прийнято закон про НАІР, немає чітко сформованого понятійного апарату, але це питання є актуальним і важливим для сьогодення українського суспільства: збереження національних здобутків на рівні закону.

Список використаних джерел

1. Боряк Г. НАІС і проблеми доступу до архівної інформації в документальних архівних та інформаційних системах. *Національна архівна інформаційна система «Архівна та рукописна Україніка». Випуск 1. Інформатизація архівної справи в Україні: сучасний стан та перспективи*. Зб. наук. праць. Київ, 1996. С. 19–40.
2. Довгань О. Інформаційні ресурси: національні та державні, зміст, поняття. *Інформація і право*. 2015. № 3(15). С. 85–91.
3. Дубровіна Л. «Архівна та рукописна Україніка»: до проблеми об'єкта археографічного та інформаційного опису в системі НАІС. *Національна архівна інформаційна система «Архівна та рукописна Україніка» і комп'ютеризація архівної справи в Україні. Вип. 1: Інформа-*

тизація архівної справи в Україні: сучасний стан та перспективи: Збірник наукових праць. Київ. 1996. С. 41–62.

4. Громадське обговорення проєкту Закону України «Про Національні архівні інформаційні ресурси, управління документацією та архівами»: доповідь голови Державної архівної служби України А. Хромова. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=PZqa45e0ROY> (перегляд 30.10.2021 р.).

5. Климова К. Національні архівні інформаційні ресурси: закріплення поняття в архівному законодавстві. *Інформація та соціум: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції*, м. Вінниця, 04 червня 2021 р. Вінниця. 2021. С. 28–30.

6. Левченко Л., Попова Л., Хромов А. Національні архівні інформаційні ресурси: правові засади реформування архівної справи. *Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка*. 2021. Вип. 1(93). С. 249–263.

**Ярема І. І., аспірант кафедри інформаційних технологій,
Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ**

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКИМИ БІБЛІОТЕКАМИ

Одним з найактуальніших понять у цифровому світі є поняття «цифрової культури», яке є надзвичайно широким. Наразі у науковому дискурсі можна знайти багато різних його тлумачень. На наш погляд, найприйнятнішим є таке: *цифрова культура* – це система правил поведінки користувача, яких він дотримується під час використання інформаційно-комунікаційних технологій.

До компонентів цифрової культури фахівці відносять:

- ✓ раціональне споживання інформації;
- ✓ критичне мислення;
- ✓ цифрова грамотність;
- ✓ ІТ-волонтерство;
- ✓ відповідальне ставлення до використання інформаційних технологій [1].

Отже, *цифрова культура* – це принципи і цінності у корпоративній культурі, що характеризують використання технологій для взаємодії з користувачами і вирішення завдань з їх ефективного обслуговування. Цифрова культура також передбачає підвищення рівня цифрових навичок працівників, цифрової грамотності та умінь використовувати програмне забезпечення з урахуванням усіх можливостей, які надає інформаційний прогрес.

Універсальної формули з формування цифрової культури в українських бібліотеках досі не вироблено. Має значення безліч чинників – від розмірів книгозбірні та ступеня її підпорядкованості до галузевої приналежності. Але можна

виділити 10 принципів щодо формування цифрової культури українськими бібліотеками:

1. *Клієнтоорієнтованість* – коли у центрі уваги користувач, а бібліотекарі під час створення нового продукту або сервісу, впровадження послуги ставлять себе на місце користувача. Цифрова трансформація, коли впроваджуються технології заради самих технологій, приречена на провал.

2. *Ціннісний підхід* – пріоритет у розробці нових продуктів і рішень на основі цінностей, які сповідує бібліотека.

3. *Робота на основі даних* – у цифровій культурі забезпечена якість даних та інформації, всі технологічні рішення приймаються на основі data.

4. *Відкритість до радикальних змін* (англ. *disruption*) – бібліотекарі відкриті для рішень, які докорінно змінюють звичну модель діяльності.

5. *TL-підхід* (англ. *test and learn* – тестувати та вчитися) – заохочується ризичність, а не обережність. У цифровій культурі бібліотекарям пропонується ризикувати, аналізувати невдачі, вчитися на помилках і розвиватися.

6. *Динаміка прийняття рішень* – бібліотекарі діють і реагують на зміни швидко, акцентуючись на діях, а не на плануванні. Зауважимо, що у швидко мінливому цифровому світі планування і прийняття рішень повинно переходити від довгострокового до короткострокового.

7. *Для підвищення динаміки* потрібно розширити права і можливості працівників бібліотек, вони мають отримати автономію у прийнятті власних рішень.

8. *Відкритість* – комунікації між різними рівнями – прямі і чесні. Трансформація «вертикальної» комунікації (зверху вниз) на «горизонтальну», контроль на делегування.

9. *Колаборація* – робота в команді, співпраця цінується вище, ніж індивідуальні зусилля. Успіх у цифровій культурі відбувається завдяки командній роботі та обміну інформацією між бібліотеками, архівами і музеями.

10. *Формування екосистеми* – бібліотеки розвиваються спільно зі своїми користувачами, партнерами й усім інформаційним простором.

Культурна трансформація не відбувається швидко, але формувати її потрібно поступово і невідворотно, і українським бібліотекам треба бути готовими, що це тривалий процес.

Список використаних джерел

1. Кириченко М. О. Цифрова культура як результат розвитку культури інформаційного суспільства. *Гілея: науковий вісник. Філософські науки: зб. наук. праць*. 2017. Вип. 124. С. 179–182.

СЕКЦІЯ 3

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ І СИСТЕМ

*Анісімова О. М., д-р екон. наук, професор,
завідувач кафедри інформаційних систем управління,
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця*

ІНФОРМАЦІЙНА ПІДТРИМКА СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Стратегічне управління в галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи в сучасних умовах забезпечує адаптацію та впорядкування діяльності цих організацій відповідно до стратегічних цілей та завдань, зокрема в контексті забезпечення доступності інформації, збереження культурної спадщини та підтримки досліджень і навчання.

Метою є розгляд інформаційної підтримки як важливого фактору для успішного стратегічного управління в сучасному бізнесі та підприємствах. Завдання: проаналізувати ролі та інструменти інформаційної підтримки і виявити її вплив на прийняття стратегічних рішень та досягнення стратегічних цілей організацій.

Стратегічне управління використовується в різних галузях, але саме галузь інформаційної, бібліотечної та архівної справи формує певні виклики. Це можна визначити у таких відносно нових напрямках: цифрова трансформація і диджиталізація, збільшення доступності та публічної служби, управління знаннями, безпека та конфіденційність даних. Усе більша кількість інформації ставить виклики перед бібліотеками, архівами та інформаційними організаціями. Стратегічне управління дає змогу переосмислити та адаптувати діяльність до сучасних вимог цифрової ери. Оптимізація інформаційної сфери відіграє важливу роль у забезпеченні доступу до знань та культурної спадщини. Стратегічне управління спрямоване на забезпечення більшої доступності та підвищення якості послуг для громадськості. Бібліотеки та інформаційні організації є центрами збору та поширення знань. Стратегічне управління допомагає забезпечити оптимальну організацію знань та їх зберігання, забезпечуючи довгострокову стійкість та доступність. Інформація стає більш вразливою до загроз та кібератак, тому стратегічне управління в цій галузі дає змогу забезпечити безпеку та конфіденційність даних.

Інформаційна підтримка є необхідною для ефективного стратегічного управління та досягнення стратегічних цілей організації. Вона охоплює весь процес від збору та аналізу інформації до комунікації результатів інформаційного аналізу внутрішнім структурам та зовнішнім зацікавленим сторонам. Інформаційна підтримка в стратегічному управлінні дуже важлива. По-перше, інформація є цінним ресурсом для розвитку будь-якої організації. У контексті стратегічного управління інформаційна підтримка відіграє важливу роль у процесі прийняття

рішень та визначенні стратегічних напрямків розвитку. Інформаційна підтримка сприяє комунікації в організації та забезпечує обмін інформацією між відділами та рівнями управління. По-друге, це збір та аналіз даних. Для успішного стратегічного управління необхідно збирати, аналізувати та інтерпретувати велику кількість даних. Інформаційна підтримка дає змогу зробити це ефективно, надаючи керівникам необхідну інформацію для прийняття обґрунтованих рішень. І як результат – створення інформаційної стратегії. Інформаційна підтримка сприяє розробці інформаційної стратегії, яка відповідає стратегічним цілям організації. Ця стратегія визначає, як і де збирати, зберігати і поширювати інформацію.

Також інформаційна підтримка допомагає досягати базових стратегічних цілей. Інформаційна підтримка забезпечує ефективну комунікацію всередині організації. Вона допомагає внутрішнім структурам та керівництву зрозуміти стратегічні цілі та завдання, дає змогу оцінювати результати стратегічних ініціатив та вносити корективи за необхідності. Важливо постійно відслідковувати інформацію, щоб бути гнучкими в реагуванні на зміни. Забезпечення безпеки та конфіденційності інформації є важливим складником інформаційної підтримки. Інформаційні системи повинні бути надійними, щоб запобігти можливим загрозам. Інформаційна підтримка допомагає організації ідентифікувати нові можливості та технології, що можуть сприяти досягненню стратегічних цілей. Вона підтримує інноваційний підхід до управління.

Для здійснення інформаційної підтримки використовуються різноманітні інструменти та методи (табл. 1).

Таблиця 1 – Інструменти та методи, які використовуються для здійснення інформаційної підтримки

Інструменти та методи	Стисле пояснення використання в розрізі інформаційної підтримки
Інформаційні системи	Великі організації використовують інтегровані інформаційні системи, як-от ERP (Enterprise Resource Planning) та CRM (Customer Relationship Management), для автоматизації процесів збору та аналізу даних
Бази даних	Створення та підтримка баз даних дає змогу збирати, зберігати і організувати великі обсяги даних. Системи управління базами даних (наприклад, MySQL, Oracle, Microsoft SQL Server) допомагають ефективно обробляти інформацію.
Аналітичні інструменти	Інструменти для аналізу даних, як-от Tableau, Microsoft Power BI, Python з бібліотеками для обробки даних, допомагають витягти цінну інформацію з великих наборів даних
Дашборди та звіти	Створення інтерактивних дашбордів та звітів дає змогу візуалізувати дані та надавати керівництву швидкий доступ до ключової інформації
Системи для збору даних	Системи збору даних (наприклад, системи опитувань та анкетування) використовуються для отримання відгуків та даних від споживачів, клієнтів та інших зацікавлених сторін

Інструменти та методи	Стисле пояснення використання в розрізі інформаційної підтримки
Моніторинг та аналіз соціальних мереж	Інструменти для моніторингу соціальних мереж допомагають відслідковувати публічну думку, відгуки клієнтів та конкурентну інформацію
Системи зберігання інформації	Хмарні сервіси та системи зберігання, як-от Dropbox, Google Drive або SharePoint, дають змогу зручно зберігати та ділитися документами та інформацією
Електронна пошта та спільні робочі платформи	Використання інструментів для електронної пошти (наприклад, Outlook або Gmail) та спільних робочих платформ (наприклад, Microsoft Teams або Slack) допомагає внутрішнім комунікаціям та обміну інформацією
Системи безпеки інформації	Для забезпечення захисту конфіденційної інформації використовуються системи шифрування та ідентифікації користувачів
Електронні бібліотеки і архіви	Для зберігання та пошуку документів та інформації використовуються електронні бібліотеки та архівні системи

Ці інструменти допомагають організаціям ефективно забезпечувати інформаційну підтримку стратегічного управління, сприяючи прийняттю обґрунтованих рішень та досягненню стратегічних цілей.

Висновки. Інформаційна підтримка стратегічного управління включає в себе різні процеси та інструменти для забезпечення збору, обробки, аналізу та поширення інформації, необхідної для прийняття рішень та виконання стратегічних завдань. Інструменти, як-от інформаційні системи, бази даних, аналітичні інструменти та дашборди, допомагають організаціям створювати ефективну інформаційну інфраструктуру. Збір та аналіз інформації дає змогу оцінювати результати стратегічних ініціатив та вносити корективи у стратегію на основі даних.

Інформаційна підтримка є необхідною для ефективного стратегічного управління та досягнення стратегічних цілей організацій. Вона створює фундамент для прийняття обґрунтованих рішень та сприяє конкурентоспроможності організації в сучасному світі.

Список використаних джерел

1. Гранчак Т. Бібліотечно-інформаційна підтримка підприємницької діяльності: досвід Британської бібліотеки і перспективи для України. *Бібліотечний вісник*. 2022. № 1. С. 81–98. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2022_1_9 (дата звернення: 16.05.2023).
2. Зеліско І. М., Носов Д. Ю. Інформаційна підтримка інноваційної діяльності підприємств. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2020. № 4. С. 27–30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/estebi_2020_4_8 (дата звернення: 16.05.2023).
3. Овдій О. В., Меляницька М. А. Інформаційна підтримка процесу прийняття управлінських рішень. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 43. С. 234–238. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ifrctr_2020_43_44 (дата звернення: 16.05.2023).

*Василенко В. Ю., канд. наук із соц. ком.,
ст. викл. кафедри інформаційних систем управління;*

Флуд Д. В., здобувач вищої освіти,

Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

ТИПИ ТОПОЛОГІЙ КОМП'ЮТЕРНИХ МЕРЕЖ, ЇХ ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ У ВИКОРИСТАННІ

Комп'ютерні мережі – це складна технічна система, яка поєднує комп'ютери та інші пристрої з метою обміну даними. Важливо вибрати правильний тип топології мережі, щоб забезпечити найефективнішу роботу мережі та зменшити витрати на обладнання та його підтримку, тому ми детально розглянемо різні типи топологій комп'ютерних мереж та їхні переваги і недоліки у використанні [1].

Топологія мережі є одним з основних аспектів під час створення комп'ютерної мережі. Топологія визначає спосіб, яким комп'ютери та інші пристрої підключені до мережі та як вони обмінюються даними.

Типи топологій мережі:

1. Лінійна топологія

Лінійна топологія мережі передбачає підключення комп'ютерів один до одного у лінію. Кожен комп'ютер підключений до двох інших комп'ютерів, крім перших та останніх в ланцюгу. Для забезпечення зв'язку між комп'ютерами використовується кабель.

Переваги: простота в установці та налагодженні; ефективність в використанні на відстані до 100 метрів; не потребує додаткових пристроїв, таких як концентратор.

Недоліки: у разі збою одного комп'ютера можуть виникнути проблеми в усій мережі; немає можливості розширювати мережу без значних затрат; обмежена швидкість передачі даних.

2. Спільна шина

Спільна шина є топологією мережі, де всі комп'ютери підключені до однієї шини, яка забезпечує зв'язок між ними. Кожен комп'ютер може відправляти повідомлення на шину, і інші комп'ютери можуть отримати його.

Переваги: простота в установці та налагодженні; не потребує додаткових пристроїв, як-от концентратор; невеликі затрати на обладнання.

Недоліки: низька швидкість передачі даних; у разі збою одного пристрою можуть виникнути проблеми в усій мережі; обмежена довжина мережі через велику загубленість сигналу; складно забезпечити конфіденційність даних.

3. Топологія «Зірка»

Топологія «Зірка» передбачає підключення кожного комп'ютера до центрального пристрою, як-от комутатор або концентратор. Цей пристрій керує переда-

чею даних між комп'ютерами. У такій топології, у разі збою одного комп'ютера інші комп'ютери все ще можуть працювати. Це робить топологію «Зірка» більш надійною, ніж топологія «Лінійна». Однак, якщо центральний пристрій не працює, то мережа не працює.

Переваги: надійність у роботі, оскільки у разі збоїв одного комп'ютера інші можуть продовжувати працювати; простота установки та налагодження; забезпечує високу швидкість передачі даних на великі відстані.

Недоліки: залежність мережі від центрального пристрою; у разі великої кількості підключених комп'ютерів центральний пристрій може стати обмежуючим фактором; збільшення витрат на обладнання.

4. Топологія «Дерево»

Топологія «Дерево» є комбінацією топологій «Зірка» та «Шина». Кожен комутатор підключений до іншого комутатора в ієрархічному порядку. У цій топології можна підключити значну кількість комп'ютерів.

Переваги: підтримка великої кількості комп'ютерів; більша надійність порівняно з топологією «Зірка»; розширюваність мережі.

Недоліки: складне налагодження і установка; залежність мережі від центральних комутаторів; підвищення витрат на обладнання через необхідність купувати комутатори великої потужності [2].

5. Топологія «Кільце»

Топологія «Кільце» – це мережа, в якій кожен комп'ютер підключений до двох сусідніх комп'ютерів, утворюючи кільце. Ця топологія була популярною в 70–80-х роках, але сьогодні є менш вживаною.

Переваги: у топології «Кільце» у разі збоїв, мережа продовжує працювати, оскільки дані передаються в двох напрямках; краща швидкість передачі даних, порівняно з топологією «Зірка»; надійність мережі, оскільки вона має декілька шляхів для передачі даних; не вимагає багато кабелю. У топології «Кільце» потрібно лише один кабель, що робить її дешевою в установці.

Недоліки: складність установки та налагодження; установка мережі в топології «Кільце» є досить складною і вимагає високої кваліфікації спеціалістів; залежність мережі від одного комп'ютера; якщо один з комп'ютерів в кільці вийде з ладу, то мережа також зупиниться; проблеми з розширенням. У топології «Кільце» важко розширювати мережу, оскільки потрібно прокладати новий кабель через всю мережу [3].

Таблиця 1 – Узагальнення переваг та недоліків топологій

Тип топології	Переваги	Недоліки
Лінійна	простота в установці та налагодженні; невеликі затрати на обладнання	низька швидкість передачі даних; при збої одного комп'ютера можуть виникнути проблеми у всій мережі

Тип топології	Переваги	Недоліки
Шина	дає змогу передавати дані між будь-якими комп'ютерами; можливість підключення великої кількості комп'ютерів; є надійнішою та більш масштабованою, ніж топології «зірка» та «шина»	вимагає багато кабелів та мережевого обладнання; складність установки та налагодження; вразливість мережі при збоях або неполадках одного комп'ютера
Зірка	підтримка великої кількості комп'ютерів; розширюваність мережі	складна налагодження і установка; залежність мережі від центральних комутаторів; підвищення витрат на обладнання
Дерево-подібна	легка налагоджуваність мережі; широкі можливості розширення мережі	недостатня надійність мережі у разі збоїв на рівні вузлів
Кільцева	висока швидкість передачі даних; компактність мережі	у разі збою одного комп'ютера можуть виникнути проблеми у всій мережі; обмежена кількість комп'ютерів у мережі

Отже, вибір топології мережі залежить від багатьох факторів, як-от кількість комп'ютерів, вимоги до швидкості передачі даних, надійність та доступність обладнання. Важливо збалансувати переваги та недоліки кожної топології, щоб забезпечити ефективну та безперебійну роботу мережі.

Відповідно до досліджень, найбільш популярною топологією зараз є «Зірка», оскільки вона дає змогу легко додавати нові комп'ютери, має високу швидкість передачі даних та високу надійність. Однак вибір топології мережі залежить від конкретних потреб та обставин кожної організації чи підприємства.

Список використаних джерел

1. Бобков В. Б., Сагун А. В. Операційні системи та комп'ютерні мережі: навчальний посібник. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 164 с.
2. Шмалій В. О. Аналітичний огляд архітектур сучасних локальних комп'ютерних мереж. *Вісник студентського наукового товариства «ВАТРА» Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ*. 2021. Вип. 102. С. 170–176.
3. Пелих Р. К., Тищенко К. В. Принципи організації MESH-мереж: топології та протоколи. *Матеріали Міжнародної науково-технічної конференції студентів та молодих вчених «Фізика, електроніка, електротехніка ФЕЕ-2023»*. Суми: СумДУ, 2023. 56 с.

*Крупа О. П., викл. кафедри фешн і шоу-бізнесу,
Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ*

МЕДІАСИМБІОЗИ В КУЛЬТУРНО-РОЗВАЖАЛЬНИХ ІВЕНТ-ЗАХОДАХ: НА ПРИКЛАДІ ТРЕЙЛЕРІВ І ПРОМОФІЛЬМІВ

Одним з актуальних питань сьогодення є формування симбіотичних семантичних й естетичних взаємозв'язків між новітніми «відкритими творами», яке пов'язує із розвитком технологій, – цифрових, інтернет-технологій, мережевих, мобільних комунікацій, – що так чи інакше зачіпає й івент-індустрію. Цифровізація стирає межі між автором і аудиторією, по суті, спричиняючи демократизацію творчого процесу. Конвергенція індустрії розваг і маркетингу зумовлюють формування більш складних багаторівневих медіасистем, інфільтрація ігрових елементів у наратив забезпечує подальшу «гейміфікацію» та медіагібридизацію, а інтеграція аматорської естетики в телебачення і кінематограф посилює складні взаємини між фактичною, вигаданою та документальною реальностями. Як наслідок, виникають медіасимбіози та медіагібриди, а також системи взаємозв'язків між ними, де аудиторія дробиться на безліч «фрагментованих “Я”», залишаючись все ж певною спільнотою, хоч і в якості масиву даних і сукупності одиниць інформації.

Медіасимбіози – результат інтеграційних процесів у медіасфері та конвергентних процесів у сфері технологій, коли відбувається «проникнення» елементів одного медіавиду в інший, під час якого обидва зберігають свою початкову цілісність і автентичність за умови домінації одного з них. Приклади «брендових» і вже традиційних медіасимбіозів: симбіози телепрограм і мобільних додатків («Орел і решка»), або телесеріалу та присвяченої йому спільноти у соціальній мережі, wiki-спільноти та wiki-енциклопедії, вебсайта та wiki-енциклопедії («Гра престолів»). Можливі й такі симбіози, які формуються не тільки завдяки загальному «бренду», а більш схожі на складні поєднання елементів медіаканалів і платформ, що утворюються навколо центрального «багатошарового» образу. Для прикладу – кінотеатральний показ вистави «Гамлет: Камбербетч» (2015), що є синтезом кіно, телебачення та спектаклю. Інші варіації поєднання аудіовізуальних мистецтв і комплексів інтегрованих маркетингових комунікацій також можуть розглядатися в якості медіасимбіозів, де рекламний, маркетинговий або PR-складник, не як домінуючий, ніколи не «розчиняється» повністю в інформаційній чи художньо-естетичній компоненті. Цікаво, що нові формати на точках перетину маркетингу та аудіовізуальних мистецтв нерідко будуються навколо рекламного образу, наділеного характеристиками художнього образу, або навпаки, що можна помітити і на прикладі івент-індустрії.

Американський медіадослідник Дж. Грей визначає подібні симбіози як «паратексти», коли описує тріумвірат Тексту, Аудиторії та Індустрії у вигляді «ве-

ликої трійки» медіа-практики, водночас, на його думку, паратексти заповнюють простір між ними, створюючи умови для траєкторій, які розрізають медіа-простір й у різний спосіб узгоджують взаємодію між членами цього «тріумвірату» [1]. У цьому ключі варто згадати трейлери і тизери, «промо-ролики» кінофільмів і навіть літературних творів, які завдяки власній гнучкій, лаконічній та адаптивній формі чудово асимілювалися в інтернет-просторі. Український досвід виробництва трейлерів доводить, що на індустріальному рівні кіновиробництва, принаймні у секторі комерційного кіно, успішні художні прийоми частіше за все запозичуються із зарубіжної (переважно західної) аудіовізуальної індустрії. Є підстави говорити про подвійне запозичення: аматорське та професійне. Рекламна стилістика трейлера проникла і в аматорське відео, тому не випадково в аматорських програмах відеомонтажу існують набори шаблонів, які будь-який відеоматеріал оформляють і структурують автоматично за допомогою комп'ютерного алгоритму як стандартний кіотрейлер [2].

Ще одним варіантом медіасимбіозу маркетингу та кінематографа, який застосовується в культурно-розважальних івент-заходах, є такий популярний у першому десятилітті ХХІ ст. художній короткометражний промо-фільм (англ. *branded film*), виконаний за технологією так званого «брендованого контенту». Це технологія інтеграції бренду та художнього, розважального чи інформаційного продукту, використання якої не відтісняє на задній план маркетинговий чи рекламний складник, натомість він превалює над іншими функціями твору. Звідси, короткометражний промо-фільм не є рекламою «у чистому вигляді», оскільки продукт, що просувається, інтегрується в сюжетну канву фільму на етапі створення сценарію і виступає повноправним складником кінофільму, завдання якого – «не нав'язати» глядачу, зашкодивши сюжету та іншим персонажам, не змусити придбати товар, а сформувати образ продукту, який просувається.

Як і повнометражний фільм, трейлери мають весь набір інструментів для зйомки та монтажу, до якого входять різні стилі кадрів, тривалість, стиль скорочень, звукові доріжки, порядок / зіставлення сцен, голос за кадром, текст на екрані тощо. Вони використовуються для створення тону та відповідності жанровим очікуванням аудиторії, де задіюються різні стилі та техніки редагування. Як і будь-яка яскрава стисла візуальна форма, описаний рекламно-художній формат непогано вписується, як у сучасний інтернет-простір, так і у логіку культурно-розважального івент-заходу, формуючи художні прийоми та норми кіно- і відеомови для професійної та аматорської аудиторії. У медіасередовищі, яким, приміром, є кінозала, показ трейлерів перед основним показом фільму, який, звісно ж, є різновидом культурно-розважального івенту, виявляється цікавою практикою застосування медіасимбіозів, яка збагачує та розвиває цей сегмент івент-індустрії в епоху нових медіа.

Список використаних джерел

1. Gray J. Show sold separately: promos, spoilers, and other media paratexts. New York: New York University Press, 2010.
2. Leigh M. The art of the trailer: Genre tropes. Pop Verse, August 18, 2017. URL: <http://pop-verse.com/2017/08/18/the-art-of-the-trailer-genre-tropes/>

Куліш Ю. О.,

*завідувачка сектору бібліометрії та наукометрії Наукової бібліотеки,
Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ*

СТВОРЕННЯ SMART-БІБЛІОТЕК ЗА ДОПОМОГОЮ ІНТЕРНЕТУ РЕЧЕЙ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА УНІВЕРСИТЕТУ

Як відомо, Індустріальна революція 4.0 (4IR) ґрунтована на 3 основних факторах – штучний інтелект (AI), Інтернет речей (IoT) та великі дані (Big Data), основою яких є застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Ці фактори впливають майже на всі галузі і бібліотечно-інформаційна індустрія не є виключенням. Ядро бібліотеки 4.0 є результатом застосування ІКТ, що об'єднують різні джерела з багатьох частин світу для обслуговування користувачів у різний час і в будь-якому місці. А ще – це комбінація даних користувача, пошукових даних та інших ресурсів для створення повного набору даних (Big Data), щоб задовольнити різноманітні потреби відвідувачів [1].

З огляду на це хотілося б звернути увагу на роль IoT у створенні університетських smart-бібліотек, здатних задовольнити потреби та очікування користувачів, особливо враховуючи зміни у навчанні та дослідницькому цеху, спричинені пандемією COVID-19 та війною, якщо брати до уваги український контекст. Оскільки smart-бібліотеки стають все більш важливими каналами, їх роль не слід недооцінювати [2]. Вони пропонують користувачам безперебійні послуги завдяки застосуванню різноманітних технологій персоналізованим та інноваційним способом. Як частина 4IR, IoT є однією з технологій, яка пропонує бібліотекам закладів вищої освіти широкі можливості, пов'язані з наданням інформаційних ресурсів студентам, викладачам і дослідникам.

Й. Шопфель пропонує визначати академічні smart-бібліотеки як бібліотеки, що добре працюють у якості інформаційних центрів, метою яких є надання доступу до інформації, щоб люди могли досліджувати та знаходити інтелектуальні рішення для покращення результатів академічного навчання та навчання впродовж життя [6]. Це вимагає реалізації повного обміну даними через інтегровану

комбінацію чотирьох вимірів: smart-технологій, розумних людей, smart-послуг і smart-управління. Саме подібна комбінація здатна забезпечити продуктивність викладання, навчання та дослідження в університеті, враховуючи швидкоплинні зміни.

Стосовно smart-технологій сучасні дослідники зазначають, що вони є основним компонентом smart-бібліотеки. Технологічні інструменти повинні забезпечувати доступ до інтернету, персоналізацію бібліотечного середовища, розумний пошук природною мовою (те, що користувачі мають на увазі, а не те, що промовляють) та виявлення знань за допомогою журнальних показників та імпаکت-впливу. Передова технологія, ґрунтована на розширених функціях інтернету, технології інтелектуальної обробки, хмарних обчисленнях і віртуальних універсальних технологіях, пов'язаних з IoT, закладає фундамент трансформації бібліотек на університетські smart-бібліотеки [5].

Як приклад, вчені пропонують використовувати технологію VluuBeam, яка надсилає інформацію про місцезнаходження на мобільні пристрої, щоб допомогти користувачам під час пошуку ресурсів та розширити їхні інтереси за допомогою контекстних підказок. Технологія VluuBeam пропонує університетським smart-бібліотекам широкі можливості для створення структур, в межах яких користувачі будуть активніше працювати з інформаційними ресурсами. Сумісний з RFID, VluuBeam дає змогу окремим особам і організаціям створювати, залучати та ділитися новим або наявним контентом.

Так само і соціальні медіа можна використовувати для подальшого розширення взаємодії з ресурсами smart-бібліотеки. За допомогою Facebook і Twitter користувачі перетворюються на «креаторів» інформаційного контенту, що важливо у контексті IoT, щоб розширити зв'язок між об'єктами, людьми, а також людьми та об'єктами [4]. Інформацію в соціальних медіа також можна використовувати для побудови зв'язків з академічними спільнотами, шляхом обміну інформацією, яка стосується майбутніх навчальних заходів та нових ресурсів.

До того ж інноваційні технології можуть створити широкий спектр нових послуг. Як-от передбачають використання BookBot (роботизованої системи доставки книг) або симуляції віртуальної бібліотеки, яка допомагає користувачеві віртуально переміщатися бібліотекою за допомогою свого мобільного пристрою. Використання технологій AI допоможе розширити можливості, пов'язані з керуванням користувачами мережею та комунікацією [3], моніторингом якості матеріалів, доступних у колекції університетської smart-бібліотеки. Можна згадати бібліотечного робота Map Treasure, який використовується для інформування читачів про точне розташування книжки на полиці, що оновлюється в режимі реального часу. Це не лише ефективно з матеріального погляду, але й економить людські та матеріальні ресурси.

Smart-бібліотеки використовуються і для отримання актуальної інформації про інтереси читача, що може бути використана для створення профілю кожного читача. Інноваційною технологією вважаються накладні датчики з підтримкою технології Wi-Fi для запису руху користувачів у певних проходах або пристрої бездротової сенсорної мережі, які можуть відстежувати пересування користувачів бібліотекою. Знання про профіль користувачів також можна використовувати для надання їм миттєвих сповіщень про оновлення інформаційних продуктів і послуг. Пов'язані з IoT смартфони використовуються для надання користувачам миттєвих сповіщень про нові надходження, резервування матеріалів і розташування ресурсів на полицях.

Отже, вищі навчальні заклади та університетські бібліотеки потребують ефективних стратегій планування для впровадження технологій IoT, щоб розвинути smart-бібліотеки, які надають інтерактивні та інноваційні послуги. Важлива роль університетських smart-бібліотек полягає в поширенні інформації та посередництві під час доступу до неї. Щоб полегшити цю роль, IoT здатна спростити вдосконалені та інноваційні бібліотечні послуги, пов'язані з доступом до інформації, обміном інформацією, обігом, безпекою та самообслуговуванням. IoT містить необмежений потенціал для бібліотек, але потребує належного планування та ефективного впровадження технологій, щоб бути насправді цінним для освітньо-наукового середовища університету.

Список використаних джерел

1. Cao M. K. Several trends of new technology affecting library information operation. 17th Conference of Vietnam Library Consortium on e-Resources, Phu Yen, Vietnam. 2019.
2. IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions). 2020. Covid-19 and the global library field. IFLA. 13 October 2020. URL: <https://www.ifla.org/covid-19-and-libraries#services>
3. Gul S., Bano S. Smart libraries: An emerging and innovative technological habit of the 21st century. *The Electronic Library*. 2019. Vol. 37(5). P. 764–779.
4. Makori E. O., Mauti N. O. Digital technology acceptance in transformation of university libraries and higher education institutions in Kenya. *Library Philosophy and Practice (e-journal)*. 2016. URL: <https://www.semanticscholar.org/paper/Digital-Technology-Acceptance-in-Transformation-of-MakoriMauti/221089a7f4f34f53d2dff5e442fee1b0f7c82d1e>
5. Mohammadi M. IoT: Applied new technology in academic libraries. Conference paper. 2019. URL: https://www.researchgate.net/publication/333634140_IOT_Applied_New_Technology_in_Academic_Libraries
6. Schöpfel J. Smart libraries. *Infrastructures*. 2018. № 3(43). P. 1–11.

*Марчак В. І., аспірант кафедри інформаційних технологій,
Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ*

MAKERSPACES У БІБЛІОТЕЧНИХ ЕКОСИСТЕМАХ ДЕРЖАВНИХ КОЛЕДЖІВ І УНІВЕРСИТЕТІВ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ

Makerspaces – низько- та високотехнологічні колективні навчальні середовища, в межах яких учасники або актори щось створюють і винаходять за допомогою виробничих й цифрових інструментів. Ці простори, зазвичай, призначені для «поглиблення та аплікації наукових і інженерних знань і практики» [1, р. 763].

Як зазначають сучасні дослідники, перші makerspaces здебільшого розміщувалися на інженерних факультетах університетів і були розроблені, щоб допомогти студентам отримати досвід практичного апробування їхніх теоретичних студій [6]. Університетські бібліотеки створювали подібні простори, узгоджуючи їх зі своїми місіями, для підтримки стипендій та навчання в кампусі. Вони також проєктували makerspaces, щоб сформувати стандарти нової грамотності й надати відкритий доступ до нових технологій задля культивування етосу співпраці та сприйняття бібліотеки «як лідера технологічних інновацій».

Навчання в академічних makerspaces, особливо в бібліотеках, проходить у форматі очних семінарів і консультацій, а також онлайн-уроків, які пропонуються на LibGuides та подібних платформах. С. Річ та інші дослідники виявили, що увага в основному фокусується на навчанні того, як використовувати обладнання, на відміну від більш абстрактних концепцій (як-от етика виготовлення та створення), або конкретних знань, сфокусованих на контенті (зокрема, як використовувати простір для роботи в межах академічної дисципліни) [5].

Makerspaces надають користувачам можливість займатися різними видами діяльності, враховуючи курсову роботу, особисті проєкти, спільні заходи та підприєємницькі ініціативи. Якщо до деяких makerspaces мають доступ лише студенти, викладачі та персонал певного факультету, то більшість відкриті для усієї університетської спільноти. Кілька makerspaces у державних університетах, як-от Виробнича лабораторія DCP (Коледж дизайну, будівництва і планування) в Університеті Флориди в Гейнсвіллі та Центр GEAR (аспірантура та прикладні дослідження) в Університеті Південної Дакоти в Су-Фоллз приймають членів спільноти навіть за межами кампусу. Makerspaces розміщуються в бібліотеках чи будівлях факультетів, або ж можуть бути мобільними й переміщуватися у різні частини кампусу. Деякі університети, на думку Е. Вонг і Г. Партрідж, апробують формат «pop-up makerspace», перш ніж знайти постійне місце [7].

Makerspaces пропонують різне обладнання, але найбільш поширеними є інструменти швидкого цифрового виготовлення, як-от 3D-принтери та лазерні різакі. Дж. Берк виявив, що порівняно з публічними чи шкільними makerspaces, ака-

демічні більше зосереджуються на цифровому виробництві. Вони надають обладнання для редагування фотографій, веброзробки, редагування відео, сканування, 3D-моделювання, запису музики та програмування, анімації, а також для дизайну та розробки програм чи ігор [2].

З-поміж основних критеріїв ідентифікації makerspaces в університетських бібліотеках слід визначити такі: 1) основна аудиторія включає студентів університетів або коледжів, співробітників або викладачів чи комбінацію цих груп; 2) простір відкритий для користувачів будь-якої спеціальності чи дисципліни; 3) використання простору не обмежується виконанням курсових завдань; 4) користувачі отримують прямий доступ до обладнання (як-от окрема служба 3D-друку не вважається makerspace); 5) простір включає традиційні інструменти та виробничі технології в колективному та спільному середовищі [3].

Згідно з переписом та опитуванням з вересня 2018 р. до квітня 2019 р. з 784 закладів в США 214, або 27,3 %, мали принаймні один makerspace. Загалом у цих 214 освітніх закладах було 284 активних makerspaces. Університет Вірджинії в Шарлоттсвіллі звітував про власні makerspaces, 7 з яких на території кампусу. До 214 університетів не увійшли коледжі та університети, які планували запустити makerspaces у наступному році. На момент проведення перепису на стадії планування перебували 35 makerspaces. Для 31-го освітнього закладу такий простір буде першим подібним об'єктом (табл. 1).

Таблиця 1 – Makerspaces в університетських бібліотеках

Назва	Кількість
Активні makerspaces	284
Заклади з активними makerspaces	214
Заклад із найактивнішими makerspaces	Університет Вірджинії в Шарлоттсвіллі (7)
Заплановані makerspaces	36
Заклади із запланованими makerspaces	35
Запланований makerspace, що буде першим у закладі	31
Кількість державних університетів і коледжів	784
Відсоток закладів із активними або запланованими makerspaces	31 %

У 2019 р. дослідники зібрали дані, які формують уявлення про ситуацію з makerspaces у Сполучених Штатах до пандемії COVID-19. Вищенаведені дані пропонують фахівцям базову лінію для вимірювання кількості робочих makerspaces до, під час і після пандемії, оскільки COVID-19 серйозно вплинув на їх діяльність. Значення подібних обрахунків й аналітики лише зростає, враховуючи нову постпандемійну реальність університетського життя в США. Серед можливих практичних апікацій результатів такої аналітики вчені виділяють такі: планування, колаборація (співпраця), ідентифікація операціональних makerspaces, редизайн makerspaces та очікування постпандемійних реалій [4].

Список використаних джерел

1. Barton C. A., Tan E. A Longitudinal Study of Equity-Oriented STEM Rich Making among Youth from Historically Marginalized Communities. *American Educational Research Journal*. 2018. Vol. 55(4). P. 761–800.
2. Making Sense of Teaching in Difficult Times. Burke P., Shay S. (ed.). 1st Edition. Taylor and Francis, 2016. 140 p.
3. Melo M., Tham J. Makerspace. In Keywords in Design Thinking ed. Jason Tham (Fort Collins, CO: WAC [writing across the curriculum] Clearinghouse, 2020).
4. Melo M., Hirsh K., March L. Makerspaces in Libraries at U.S. Public Colleges and Universities: A Census. *Libraries and the Academy*. 2023. Vol. 23(1). P. 35–43.
5. Rich S. A Survey of Makerspaces in Academic Libraries. master's thesis, University of North Carolina Chapel Hill, 2014. URL: <https://cdr.lib.unc.edu/record/uuid:b8da8527-b84f-4d47-bc79014c67942e9f>
6. Wilczynski V. Academic Maker Spaces and Engineering Design. American Society for Engineering Education Annual Conference & Exposition Proceedings (June 14–17, 2015). URL: <https://www.studocu.com/en-gb/document/heriot-watt-university/mechanical-science-3/academic-maker-spaces-and-engineering-design/44585711>
7. Wong A., Partridge H. Making as Learning: Makerspaces in Universities. *Australian Academic & Research Libraries*. 2016. Vol. 47(3). P. 143–159.

***Печеранський І. П., д-р філос. наук,
професор кафедри філософії та педагогіки,
Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ***

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ АУДІОВІЗУАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА ТА ВИРОБНИЦТВА: СПРОБА УЗАГАЛЬНЕННЯ

Розвиток аудіовізуального мистецтва супроводжували щонайменше два процеси: по-перше, «зовнішні розширення людини» в найкращих традиціях М. Маклюєна (коли оптика дала змогу фіксувати недоступне людському окові, а зміна швидкості плівки уможливила ущільнення або навпаки «розтягування» часу, точніше процесу в межах певного часового відрізка тощо), і по-друге, скорочення дистанції між можливостями людського сприйняття та потенціалом знімальної техніки (удосконалення запису та відтворення звуку, збільшення чутливості кіноплівок й електронних систем, покращення передачі кольорової гами).

Впровадження комп'ютерних технологій в аудіовізуальне виробництво дало змогу по-новому організовувати екранний простір, поєднати реальне з віртуальним, створювати на екрані фантастичні образи тощо. Мультимедійні проекти

синтезували всі способи сприйняття візуальної та аудіальної інформації – малюнки, відеозображення, текст, фотографії, голос, музику, шуми плюс інтерактивне спілкування з екраном. Віртуальна реальність ще більше посилила інтерактивний складник та актуалізацію усіх почуттів.

Процес впровадження цифрових (нелінійних) технологій, що замінили аналогову (лінійну) систему фіксації та відтворення звуку й зображення, розпочався наприкінці 70-х рр. ХХ ст., і сьогодні, як стверджують деякі дослідники, входить у свою завершальну фазу, тому все частіше пишуть про постцифрове мистецтво та естетику [1; 2]. Сучасна кіно- і відеозйомка є більш маневреною, швидкою, економною, позаяк процес поступово стає все затратнішим, тривалішим й більш трудомістким. Це стосується і подальшої обробки зображення (постпродакшн). Більшість сучасних кінофільмів не минають етапу ID (Intermediate Digital).

Нові технології привчають глядача до іншої технічної якості. Сучасну телеаудиторію вже навряд чи влаштують кольорові телевізори першого покоління з напіврізким зображенням та недосконалою корекцією кольору, або кінотеатри без системи Dolby. Сучасне аудіовізуальне виробництво підпорядковується загальним законам ринку, коли виробник прагне насамперед створити найбільш привабливу упаковку. Сьогодні будь-яка дизайн-група, що працює на телебаченні, оперує потужним арсеналом комп'ютерної техніки, яка дає змогу проводити різні операції зі створенням заставок та ілюстративним матеріалом, текстурою, підсвічуванням, фонами тощо. Крім комп'ютерної графіки, є ще телетекст, відеотекст, телефаксиміле та інші системи титрового телебачення.

На жаль, як це нерідко трапляється, не обходиться без надмірностей та не смаку. Деякі телережисери, дизайнери та монтажери, не знаючи міри, щедро використовують усю палітру нових технологічних можливостей, не дбаючи про можливість та закономірності людського сприйняття. Часто екран, крім основного зображення, одночасно заповнюється іншою візуальною інформацією (логотипом, часом, температурою тощо), водночас у нижню частину кадру вводиться інколи текст, який не стосується теми основного повідомлення. Як наслідок, художня інформація абсолютно різного характеру спричиняє зоровий дискомфорт і розсіює увагу глядача. Такою інформаційною перенасиченістю особливо грішать регіональні телеканали.

Цифрові технології, як можна бачити, внесли істотні зміни і в естетику кінематографу: жанрова палітра, корекція кольорового зображення, радикальна зміна звучання фонограми та ін. Вони значною мірою вплинули не лише на технологію виробництва, але й на естетику анімаційного фільму, де особливо проявила себе компанія Волта Діснея, яка всередині 1980-х рр. розробила спеціалізовану систему комп'ютерного анімаційного виробництва (GAPS) і почала випускати мультфільми, повністю виготовлені за допомогою відео та комп'ютерної техні-

ки. Згодом комп'ютерний метод виробництва мультфільмів пережив реальний бум, а нині щорічно випускаються вже сотні анімаційних картин, зроблених у технології 3D та 4D. Вдосконалення технічної якості зображення та звуку, а також оптимізація (що означає і прискорення) технології виробництва стали сьогодні головним напрямом у розвитку кіно- та відеотехніки: щороку удосконалюються та модифікуються цифрові відеокамери, призначені для різних видів зйомки – від космічної до глибоководної. Так, у гарячих точках, де постійно гинуть журналісти та оператори, на допомогу репортерам приходять телероботи. Живлення камери здійснюється від двох сонячних батарей, що дає змогу телероботу досить довго існувати в автономному режимі.

Впровадження цифрових технологій в аудіовізуальне мистецтво ознаменувало черговий, четвертий (після появи кіно, впровадження в нього звуку та кольору, а також експериментів із форматами екрана) етап атракційності, коли публіка захопилася новими технічними засобами та інноваціями, а п'ятий етап атракційності візуальних мистецтв, ознаки якого вже можна спостерігати, пов'язаний з появою нових комп'ютерних систем, які дають змогу бачити віртуальний світ більш наглядно та об'ємно, і навіть відчувати його тактильно, вестибулярно відчувати запахи, що відповідають зображенню. Якщо 3D-кінотеатри давали лише стереозображення, то в межах нової розважальної кіноіндустрії інженерами створені спеціальні симуляційні системи, тобто спецефекти, що у самому кінозалі породжують доволі переконливі ефекти дощу, диму, блискавки, мильних бульбашок, що літають. Деякі епізоди відзначаються синхронізацією зображень і запахів. Внаслідок цього виходить те, що називають 4D- та 5D-кінотеатром. У віртуальних системах, де треба надягати спеціальні окуляри, глядач потрапляє до майже реального тривимірного простору, і ці технології, що неважко передбачити, з часом знайдуть також широке застосування в комп'ютерних іграх і програмах, ще більше віртуалізуючи життя людини.

Цікаво, що попри зміну багатьох критеріїв та оцінки творчої потуги й професіоналізму, зі старого покоління режисерів сьогодні найпопулярнішим залишається Альфред Хічкок. І все через те, що у своїй практиці він застосовував ті методи роботи, яких нагально потребують сучасні аудіовізуальні мистецтва. Йому одному з перших вдалося за допомогою екранних інструментів розповісти цікаво і виразно небанальні історії, ретельно готуючись до реалізації задуму та приділяючи увагу деталям, основним компонентам фільму – створенню ілюзії просторово-часового континууму, драматургії, темпоритму, тональному та кольоровому рішенню, грі акторів. Він не лише ретельно вивіряв всі компоненти екранного продукту, так званий технологічний складник, але й звертав увагу на психологічні особливості сприйняття зображення та звуку. Для Хічкока техніка зйомки завжди була в пріоритеті, адже він розумів, що від руху камери та ство-

рюваного оператором світлового малюнку залежить посилення або руйнація ілюзії достовірності подій на екрані.

Отже, можна стверджувати, що з появою цифрових технологій екранна творчість перейшла до радикально нової своєї фази, де основний акцент зроблено на комп'ютерній обробці віртуального зображення, а це, у свою чергу, сприяло народженню нової естетики в аудіовізуальному мистецтві.

Список використаних джерел

1. Печеранський І. П. Постцифрова естетика і культура аудіовізуального виробництва. *Культура та інформаційне суспільство XXI століття*: матеріали міжнар. наук.-теорет. конф. молодих учених, 20–21 квітня 2023 р. У 2 ч. Ч. 2 / за ред. Н. Рябухи та ін. Харків: ХДАК, 2023. С. 91–93.

2. Ferreira P., Ribas L. Post-Digital Aesthetics in Contemporary Audiovisual Art. *Computation, Communication, Aesthetics & X*. 2020. URL: <https://2020.xcoax.org/pdf/xCoAx2020-Ferreira.pdf>

Прігунов О. В., канд. екон. наук;

Флуд Д. В., здобувач вищої освіти,

Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

ПОЛІПШЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОЧОГО ПРОЦЕСУ ПРАЦІВНИКІВ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ І СИСТЕМ

Вступ. Останні два десятиліття технології здійснили суттєвий стрибок і стали відігравати важливу роль у нашому житті, зокрема у способах комунікації, розвагах, освіті та роботі. Технології стали необхідністю в нашому повсякденному житті, і майже кожен має доступ до комп'ютера, телефона або планшета [1]. І хоча це має не тільки свої плюси, але й мінуси, люди продовжують використовувати технології, щоб отримувати швидкий та легкий доступ до інформації. Довготривала робота за комп'ютером може призвести до напруги м'язів, болю у шиї та спині, проблем із зором та головного болю. Постійне відстеження електронної пошти, соціальних мереж та інших ресурсів може викликати психологічний стрес, втому та негативно впливати на ефективність діяльності працівників [2]. Для запобігання втоми та стресу на робочому місці рекомендується використовувати ергономічні робочі станції та монітори, переривати роботу кожні кілька годин для виконання фізичних вправ та розтяжок, а також встановлювати обмеження на час використання соціальних мереж та електронної пошти [3].

Отже, актуальною є проблема зниження ефективності діяльності працівників, яка потребує пошуку рішень щодо поліпшення організації робочого процесу.

Метою роботи є визначення можливостей поліпшення організації робочого процесу шляхом впровадження у діяльність підприємств, установ і організацій спеціалізованого застосунку «RocketPapers».

Викладення основного матеріалу. RocketPaper – це спеціалізоване програмне забезпечення, що використовує методики психології та нейробиології, щоб допомогти працівникам зберігати позитивний психологічний стан, який підвищує їхню концентрацію та продуктивність під час виконання робочих завдань. Застосунок отримує від користувача перелік факторів, що впливають на його психологічний стан, обирає методику і підтримує проведення обраного психологічного тренінгу (рис. 1).

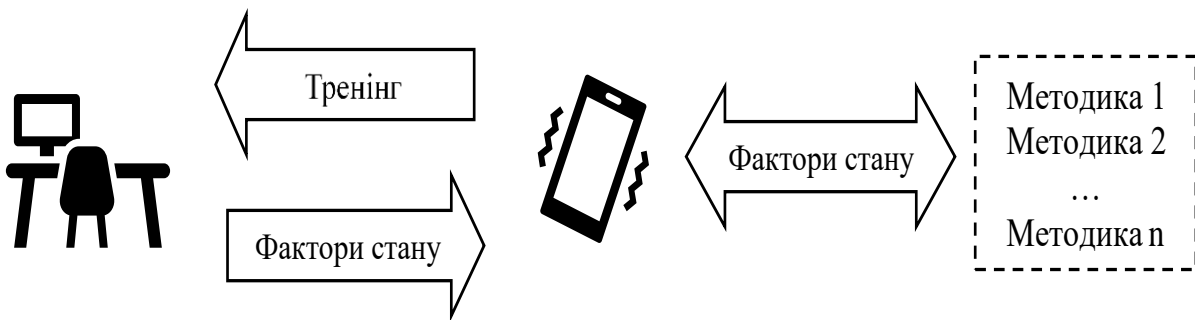

Рисунок 1 – Схема роботи застосунку «RocketPaper»

Застосунок «RocketPaper» використовує різноманітні методики для поліпшення психологічного стану користувачів та забезпечення їхньої більш високої концентрації під час виконання робочих завдань. До найефективніших методик можна віднести такі:

1. Медитація: ця практика сприяє зосередженості та зменшенню стресу, що покращує фокусування та увагу.

2. Когнітивно-поведінкова терапія: цей метод допомагає змінити негативні думки та погляди на життя, що покращує психологічний стан та ефективність роботи.

3. Техніки дихання: правильне дихання може підвищити фокусування та концентрацію. Додаток пропонує спеціальні техніки дихання для оптимізації робочого процесу.

4. Вправи для мозку: головоломки та складні завдання можуть поліпшити рівень уваги та зосередженості, що допоможе покращити ефективність роботи.

5. Оптимізація режиму сну: оптимізація режиму сну може покращити фокусування та підвищити продуктивність роботи, оскільки недосипання часто призводить до стресу та перенавантаження.

6. Використання нейротехнологій: додаток використовує сучасні технології, як-от EEG, для вимірювання рівня уваги та зосередженості, а також надає фідбек, що допомагає виявляти проблемні моменти та покращувати робочий процес.

Унікальною цінністю цього програмного продукту, на нашу думку, стануть:

1. Вбудовані інструменти для вимірювання продуктивності користувача та поліпшення робочих навичок. Наприклад, програма може забезпечити статистику використання різних функцій та завдань, щоб користувач міг оцінити свою продуктивність та поліпшувати свої робочі навички.

2. Безпечне зберігання даних користувачів, зокрема особистої інформації та даних про робочі завдання. Захист даних може забезпечити конфіденційність користувачів та запобігти можливим витокам даних.

На рисунку 2 наведено фрагмент моделі розробки бізнес-планів Lean Canvas, чотири з дев'яти ключових елементів: канали, цільова аудиторія, структуру вартості і прибутковість.

Канали просування:

- реклама в соціальних мережах та на поштових сервісах;
- співпраця з блогерами та відомими інфлюенсерами;
- пряма реклама на ринку додатків (App Store, Google Play)

Перші користувачі:

- продуктивні та ефективні люди, які постійно вдосконалюють свій робочий процес і прагнуть досягти максимальних результатів;
- студенти та молоді спеціалісти, які шукають інструменти для оптимізації навчання і роботи

Структура витрат:

- розробка та тестування додатку;
- рекламні кампанії та співпраця з блогерами та інфлюенсерами;
- технічна підтримка та оновлення додатку

Прибуток:

- прибуток генерується через підписку на преміум-версію додатку, яка містить додаткові функції та інструменти для ще більшої ефективності роботи;
- також можливі доходи від рекламних партнерств з компаніями, що пропонують товари та послуги для продуктивних користувачів

Рисунок 2 – Фрагмент моделі розробки бізнес-планів Lean Canvas

Висновок. Застосунок «RocketPaper» рекомендується для впровадження у діяльність підприємств, оскільки він допоможе вирішувати багато проблем, пов'язаних з організацією робочого процесу, забезпечить швидкий доступ до необхідної інформації та допоможе забезпечити підвищення продуктивності та ефективності роботи. Застосунок «RocketPapers» не є універсальним рішенням для всіх проблем, пов'язаних із робочим процесом та психологічними факторами роботи, тому може стати корисним доповненням до інших методів та стратегій підвищення продуктивності працівників на робочих місцях, покращення їх здоров'я та самопочуття, поліпшити якість результатів роботи, зменшити рівень стресу та підвищити рівень концентрації.

Отже, застосунок «RocketPaper» може бути корисним інструментом для підприємств, що прагнуть покращити умови організації робочого процесу та забезпечити більш ефективну роботу своїх працівників.

Список використаних джерел

1. Трансформаційні процеси у суспільній та соціокультурній сферах України: монографія / відпов. за вип. Т. М. Яворська. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2021. 176 с. URL: <https://r.donnu.edu.ua/handle/123456789/1745>
2. Холод К. С. Вплив комп'ютерних технологій на здоров'я людини. Полтава: ПНПУ ім. В. Г. Короленка. 2020. С. 498–499. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua>
3. Кумир Ю. В. Збережи здоров'я, працюючи за комп'ютером. Полтава: ПНПУ ім. В. Г. Короленка. 2020. 214 с. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua>
4. Пушкар І. В. Техногенна навколишня середовище як чинник ризику для здоров'я дітей та підлітків залежно від рівня комп'ютерної грамотності. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Медицина*. 2018. Т. 50. С. 137–141.
5. Гудкова І. М. Вплив комп'ютерних ігор на психічний стан людини. *Медицина невідкладних станів*. 2017. № 77. С. 112–117.
6. А. В. Шевченко, Н. М. Грекова, С. М. Данчук, О. С. Калінчук, В. А. Светличний. Визначення впливу монітора ПК на зір очей молодих людей. *Науковий вісник Львівського національного університету імені Івана Франка. Серія: Біологічна*. 2015. Вип. 68. С. 236–241.
7. Чернуха Л. О. Ризики електронної залежності у школярів, які користуються комп'ютером вдома. *Молодий вчений*. 2018. № 1(49). С. 321–324.

**Прізунов О. В., канд. екон. наук;
Шафранова Д. Д., здобувач вищої освіти,
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця**

УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ОСББ

Вступ. ОСББ (Об'єднання співвласників багатоквартирного будинку) – це організація, створена для забезпечення ефективного управління майном, яке належить співвласникам. Сучасна влада активно сприяє розвитку ОСББ як актуальної форми управління майном. Управління ОСББ залежить від активної участі мешканців та правильних рішень, які приймаються з урахуванням законодавчих вимог. Неправильно оформлена документація може призвести до проблем з управлінням майном, зокрема до порушення законодавства, втрати правомочності документів, суперечливості інформації щодо прийнятих рішень, незрозумілості процедур та загрози безпеці мешканців та майна. Тому ведення правильного документообігу є ключовим фактором успішного функціонування ОСББ.

Документи, що не відповідають вимогам законодавства, можуть стати причиною конфліктів з контролюючими органами та нарахування штрафів; збільшують ймовірність втрати їх правомочності, що може призвести до проблем з управлінням та контролем за майном; призвести до незрозумілості ділових процедур та порушення правил управління майном, що також негативно вплине на якість життя мешканців; можуть призвести до загрози безпеці мешканців та майна, оскільки правильні процедури не будуть виконуватися та не будуть вживатися необхідні заходи для гарантування безпеки. Неграмотно оформлені протоколи роботи керівних органів можуть стати причиною суперечок щодо інтерпретації прийнятих щодо управління майном рішень і призвести до помилок та конфліктів.

Отже, формування документаційного забезпечення управління ОСББ є важливою актуальною задачею, що вимагає уваги та професійного підходу від керівництва ОСББ та фахівців, які здатні забезпечити правильність оформлення документів та їх відповідність законодавству.

Аналіз останніх досліджень. Серед відомих науковців в Україні, які зробили вагомий внесок у розвиток теорії та практики документаційного забезпечення управління діяльністю в різних сферах, є такі: О. О. Голубчиков, О. Ю. Логвінова, О. Ю. Перерва, Л. О. Шаталова, С. В. Лисенко.

Метою роботи є розробка бізнес-моделі застосунку для формування якісного документаційного забезпечення управління діяльністю ОСББ.

Викладення основного матеріалу. У доповіді була запропонована бізнес-модель застосунку «Наше майбутнє», яка спрямована на розв'язання проблеми формування грамотного документаційного забезпечення ОСББ. Цей застосунок дає змогу коректно оформлювати документи і брати участь в управлінні майном на відстані.

Оскільки наша країна останніми роками зіткнулась із пандемією та війною, багато людей виїхали в інші міста та країни, з'явилась потреба у дистанційному керуванні та прийнятті рішень. Застосунок «Наше майбутнє» дасть змогу працювати на відстані і не залежати від місця перебування власника приміщення. Наявні у застосунку шаблони управлінських документів (протоколи, заяви, оголошення) спрощують і пришвидшують оформлення прийняття управлінських рішень. Запропонована можливість перегляду власниками будинку вже прийнятих рішень формує зворотний зв'язок між керівництвом ОСББ і мешканцями будинку та забезпечує прозорість діяльності об'єднання.

У світі екологічні проблеми стають дедалі актуальнішими. Активісти виступають проти вирубування дерев та лісів заради паперу. Застосунок «Наше майбутнє» допомагає вирішувати цю проблему, зменшуючи фінансові витрати мешканців на різні оголошення.

Конкуренти застосунку «Наше майбутнє»: Дах, proDOM. Дах – ідеальний асистент, який завжди з тобою. Зручність та функціональність дає змогу управ-

ляти, спілкуватися, взаємодіяти з мешканцями, змінювати все на краще без зайвих зусиль [2]. А застосунок proDOM – спрощує взаємодію керівника і мешканців будинку. Все необхідне – у телефоні та завжди під рукою [3]. Але у двох цих застосунках відсутня функція оформлення документів.

Неринкова перевага: залучення мешканців до вирішення проблем їх дому, створювати самостійно свій комфорт у власному домі, можливість прогресувати з часом.

Сегменти користувачів: люди різних категорій, починаючи з 18 років. Мешканці будинків, де створено ОСББ (рис. 1).

Канали просування застосунку: реклама у різних соціальних мережах, банери по місту, листівки. Реклама допоможе просувати застосунок та розвивати його. Правильно побудована реклама завжди приваблює користувачів до використання і покупки продукту.

Структура витрат: розробка застосунку, просування та реклама, обслуговування, кадрове забезпечення (рис. 2). Прибуток: від перегляду реклами, партнерство з клініговими компаніями та комунальними.

Рисунок 1 – Структура учасників у застосунку «Наше майбутнє»

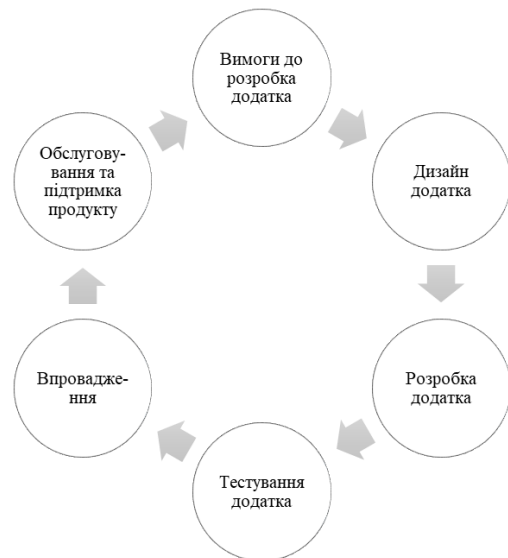

Рисунок 2 – Життєвий цикл застосунку «Наше майбутнє»

Згодом можна ще більше розвинути Застосунок «Наше майбутнє», наприклад, надати мешканцям звітність та прозорість до документів. Наприклад, із десяти мешканців у одного виникне питання, щодо фінансових витрат на будинок. А у застосунку буде змога подивитись усі документи та звіти щодо фінансів за місяці та роки, але таку звітність мають вести адміністратори майбутнього застосунку – це керівники ОСББ, де також будуть окремі шаблони для заповнення інформації.

Висновок. Застосунок «Наше майбутнє» має унікальні переваги, які роблять його кращим, порівняно з конкурентами. Зокрема, наявність шаблонів для

різних документів дає змогу економити час та ресурси, а можливість прийняття рішень на відстані допомагає уникнути затримок та забезпечує зручність користування. До того ж, мешканці можуть подавати свої ідеї та пропозиції щодо покращення свого будинку та території в будь-який зручний для них момент, що забезпечує більш активну участь у житті ОСББ. Звичайно, є деякі недоліки, наприклад, можливість перебоїв з електропостачанням та інтернетом, які можуть впливати на роботу застосунку. Однак загалом цей застосунок вважається важливим кроком у напрямі покращення документаційної діяльності та забезпечення більш ефективного управління ОСББ.

Список використаних джерел

1. Що таке ОСББ? Сайт «Офіційний портал Києва». URL: https://kyivcity.gov.ua/budynok_ta_komunalni_posluhy/osbb/ItemText_893/
2. Сайт «Дах». URL: <https://dah-online.com/>
3. Сайт «ProDom». URL: <https://pdom.com.ua/uk>

*Сивицька І. Г., канд. екон. наук, доцент,
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця*

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІНСЬКОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ

Управлінське консультування стає життєвою необхідністю для функціонування та якісного поліпшення діяльності соціально-економічних суб'єктів на мікро- і макрорівні, та розглядається сьогодні як провідний інфраструктурний інститут економіки. Інформаційний складник є одним із найважливіших у забезпеченні якості та ефективності консалтингових послуг. Це викликає потребу у ретельному аналізі і вдосконаленні підходів та методів, що лежать в основі використання інформаційних ресурсів у процесі управлінського консультування. Урахування сучасних тенденцій у розвитку інформаційних технологій та управлінської практики є невід'ємною умовою формування системи інформаційної підтримки пропонованих клієнту рішень з метою підвищення їх якості та, як наслідок, стійкого функціонування консалтингової організації.

Проблемам забезпечення ефективності консалтингової діяльності присвятили свої роботи вітчизняні науковці М. Ф. Безкровний, В. А. Верба, Л. Є. Довгань, С. В. Князь, Е. А. Кузнецов, О. О. Охріменко, Т. І. Решетняк, І. В. Спільник, Б. Г. Шелегеда та інші. Однак дослідження інформаційної складової прий-

няття якісних рішень у процесі надання консалтингових послуг дотепер не знайшло відповідного відображення.

Метою роботи є обґрунтування сутності та визначення складників інформаційного забезпечення процесу управлінського консультування.

Поняття «інформаційне забезпечення» у вітчизняній науці довгий час використовувалося з акцентом на автоматизацію соціально-економічних процесів та комп'ютерну обробку інформації. Сьогодні цей термін пов'язують насамперед з ефективністю процесів прийняття рішень, отже тлумачать набагато ширше. Водночас сутність цієї категорії в управлінському консультуванні науковцями майже не розкрита.

Дослідження сучасних підходів до визначення понять «інформація», «забезпечення», а також аналіз визначень терміна «інформаційне забезпечення» у різних предметних областях дало змогу дійти висновку, що під інформаційним забезпеченням управлінського консультування слід розуміти організаційно-технологічну систему генерації та обробки зовнішніх і внутрішніх даних, що використовуються в процесі надання консалтингових послуг, яка забезпечує інформаційні зв'язки елементів процесу (його учасників та етапів) з метою задоволення їх інформаційних потреб та вирішення поставлених під час консультування завдань.

Особливістю процесу управлінського консультування є вирішення задач і здійснення змін в організації замовника внаслідок спільної діяльності консультанта і клієнта. Інформаційне забезпечення цього процесу визначається його основними фазами (рис. 1), передбачає інформаційний і аналітичний складник, базується на використанні зовнішньої та внутрішньої інформації, здійснюється через збір і обробку даних із застосуванням відповідних інформаційних технологій.

Кожна фаза консультаційного процесу передбачає використання певних інформаційних ресурсів та перетворення їх у вихідну інформацію, яка застосовується на наступних фазах. Так, на підготовчому етапі первинного аналізу проблеми консультант працює з фінансово-економічними, статистичними, виробничими оглядами, рекламними матеріалами, внутрішньою документацією клієнта, задокументованими результатами опитувань та спостережень тощо. Виходом цього процесу буде узгоджене сторонами технічне завдання, консультаційна пропозиція консультанта, структура і план робіт, які в свою чергу стануть входом етапу діагностики.

З одного боку, кожен з документів, що утворюється та потім використовується в процесі надання послуги з управлінського консультування, може бути охарактеризований з погляду структури, змісту, особливостей його розробки та оформлення. З іншого боку, слід підкреслити, що єдиної, стандартної форми та універсальних вимог до оформлення цих документів не існує – це визначається

характером розв’язуваної проблеми й особливостями та масштабом діяльності організації-замовника.

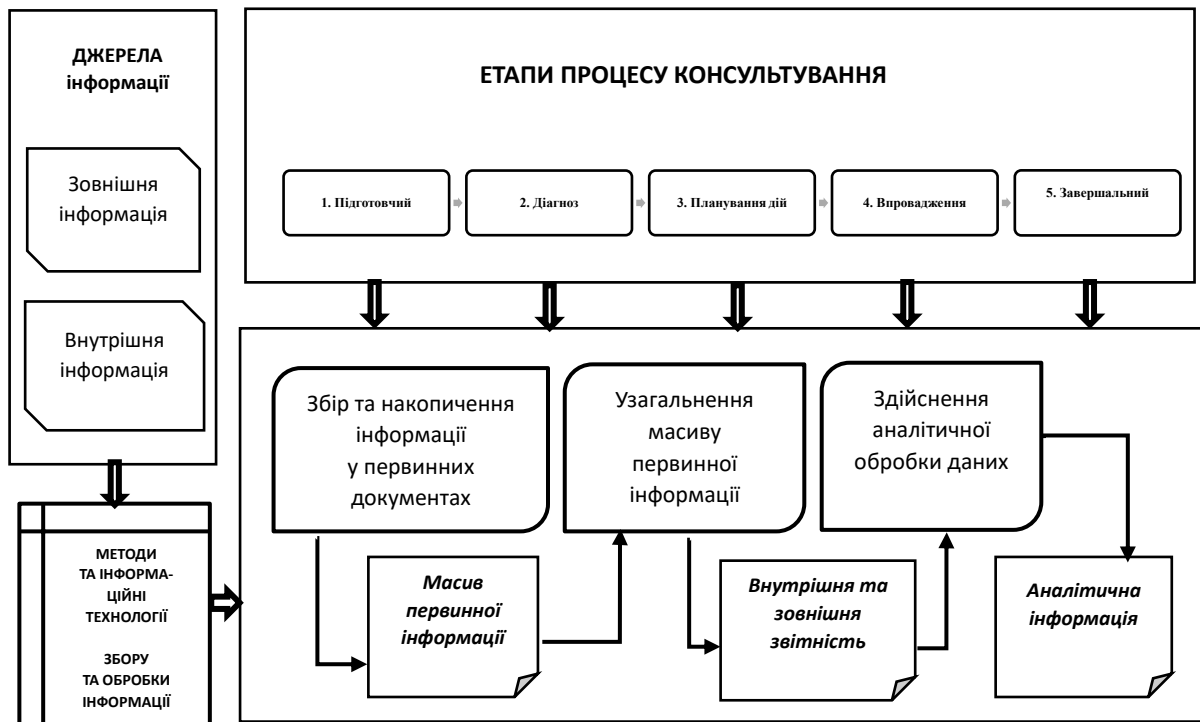

Рисунок 1 – Структура інформаційного забезпечення процесу управлінського консультування

Водночас можна говорити про наявність усталених вимог до якості інформаційних ресурсів, що використовуються в процесі управлінського консультування, зокрема, критеріїв повноти, актуальності, своєчасності, об’єктивності, достовірності репрезентативності, змістовності тощо, від яких залежить не тільки якість аналітичних звітів консультанта, але й ефективність впроваджених за результатами консультування змін. Одним з найбільш важливих документів, що одержує клієнт на різних етапах під час надання консалтингової послуги, є звіт: з пропозицією завдання (за результатами попереднього діагностичного дослідження), з пропозиціями модифікацій визначення проблеми і планів здійснення завдання; про хід консультування тощо. Особливого значення набуває завершальний звіт, який повинен містити всі факти, що мають істотне значення з погляду виконання завдання, огляд виконаної роботи, опис переваг, отриманих внаслідок впровадження запропонованих змін, рекомендації про те, що потрібно робити або уникати в майбутньому тощо.

Напрямом подальших досліджень є формалізація процесу управлінського консультування з використанням нотацій графічного моделювання.

Список використаних джерел

1. Верба В. А. Управлінське консультування: концепція, організація, розвиток: Монографія. К.: КНЕУ, 2011. 327 с.
2. Подуфала Ю., Рябець І. Інформаційне забезпечення комплектування документно-інформаційними ресурсами бібліотеки ВНЗ. *Вісник Книжкової палати*. 2016. № 2. С. 26–28.
3. Трут О. А. Управлінське консультування як складова частина професійної, наукової та технічної діяльності в Україні. *Вісник ХДУ. Серія «Економічні науки»*. 2021. № 44. С. 30–35.

Спектор А. Ю.,

Software Engineer at Onseo, м. Вінниця;

Анісімова О. М., д-р екон. наук, професор,

завідувач кафедри інформаційних систем управління,

Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

АНАЛІЗ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ РОЗРОБКИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ГЕНЕАЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Генеалогічні дослідження стали надзвичайно актуальними в наш час в усьому світі, зокрема і в Україні з огляду на їх внесок у дослідження та реконструкцію історичних біографій, історії родин, їх статусу і внеску в розбудову державності та націєтворення. Письмові архівні документи вважаються нині найголовнішими джерелами під час генеалогічних досліджень, порівняно з речовими чи усними джерелами. Особлива увага прикута до документальних зібрань – архівних джерел, що стосуються як історій окремих родин, так і цілих населених пунктів і містяться в таких архівних документах, як-от метричні книги, ревізькі казки, сповідні відомості, клірові відомості тощо, заповіти, документи із сімейних архівів, церковні описи та різноманітні приватні документи. Важливе значення мають і наративні (описові) архівні джерела – літописи, хроніки, мемуари, некрологи, панегірики, щоденники, публіцистика тощо. Саме тому пошук документів в архівах та їх дослідження мають важливе значення для вивчення генеалогії та формування генеалогічного дерева [1].

Проблемою є те, що майже всі записи в архівах України розосереджені по різних базах, мають різну структуру і набір атрибутів. Також існує велика кількість документів, які ще не оцифровані. Наявні сервіси світового рівня, як-от: MyHeritage, Ancestry, Familysearch та інші, мають достатньо широке охоплення, але для користувача воно є недостатнім. Проблемою є те, що вони дорогі для рядових користувачів або мають велику кількість функціональних обмежень у безкоштовних версіях.

Метою дослідження є аналіз технологій для побудови архітектури системи генеалогічних досліджень, а саме: серверної частини, вебсервісу та мобільного застосунку в єдиній екосистемі.

Технологічним стеком для серверної частини було обрано такі технології: Spring, MongoDB, Firebase Cloud Messaging, для клієнтської частини: React, React-Native, Redux-Saga. Обмін даними між клієнтом та сервером буде здійснюватися за допомогою RESTful API та push нотифікацій.

Spring – це потужний фреймворк для реалізації серверних Java-додатків. Завдяки асинхронній неблокуючій архітектурі та використанню мікросервісів Spring забезпечує високий рівень швидкодії. Потужна структура автентифікації та контролю доступу забезпечує високий рівень захищеності, наявність великого набору бібліотек для інтеграції з БД та іншими компонентами системи, а також інтеграцію з будь-якими сховищами даних [2].

MongoDB – це документоорієнтована, розподілена база даних зі своїм ядром, яка має високу доступність, горизонтальне масштабування та проста у використанні. Головною особливістю є структура даних в документах, які мають JSON-подібну структуру, що дає змогу легко та швидко писати й модифікувати запити прямо в коді програми, на відміну від SQL-баз, де є велика залежність від збережених процедур [3]. Використання MongoDB для системи генеалогічних досліджень дасть змогу зробити гнучкий пошук за записами та уніфікувати їх атрибути, а JSON-подібна структура дасть змогу швидко інтегруватися з клієнтом та передавати лише ті поля та записи, які доступні для тієї чи іншої ролі.

Firebase Cloud Messaging – це міжплатформне рішення для обміну повідомленнями, яке дає змогу надійно надсилати повідомлення безкоштовно. За допомогою цього продукту можна повідомити клієнтську частину про подію або нагадати користувачу про подію. Також FCM можна використовувати для обміну миттєвими повідомленнями, де корисне навантаження кожного повідомлення може бути до 4 000 байт до клієнта [4].

Для написання вебсервісу буде використовуватись JavaScript-фреймворк React. React використовує декларативний підхід написання, що дає змогу описувати різні стани частин інтерфейсу та оновлювати лише потрібні частини інтерфейсу тільки тоді, коли дані змінюються. Використання компонентного підходу дає змогу створювати інкапсульовані компоненти, за допомогою яких можна будувати складні інтерфейси [5].

Для створення кросплатформеного додатку буде використовуватись React-Native; він поєднує нативну розробку з React, що дає змогу написати один код на JavaScript для Android та iOS, який викликає нативні API через декларативний інтерфейс відповідних платформ [6]. За допомогою React-Native можливо створювати швидко кросплатформені, адаптивні додатки з дуже потужним функціоналом.

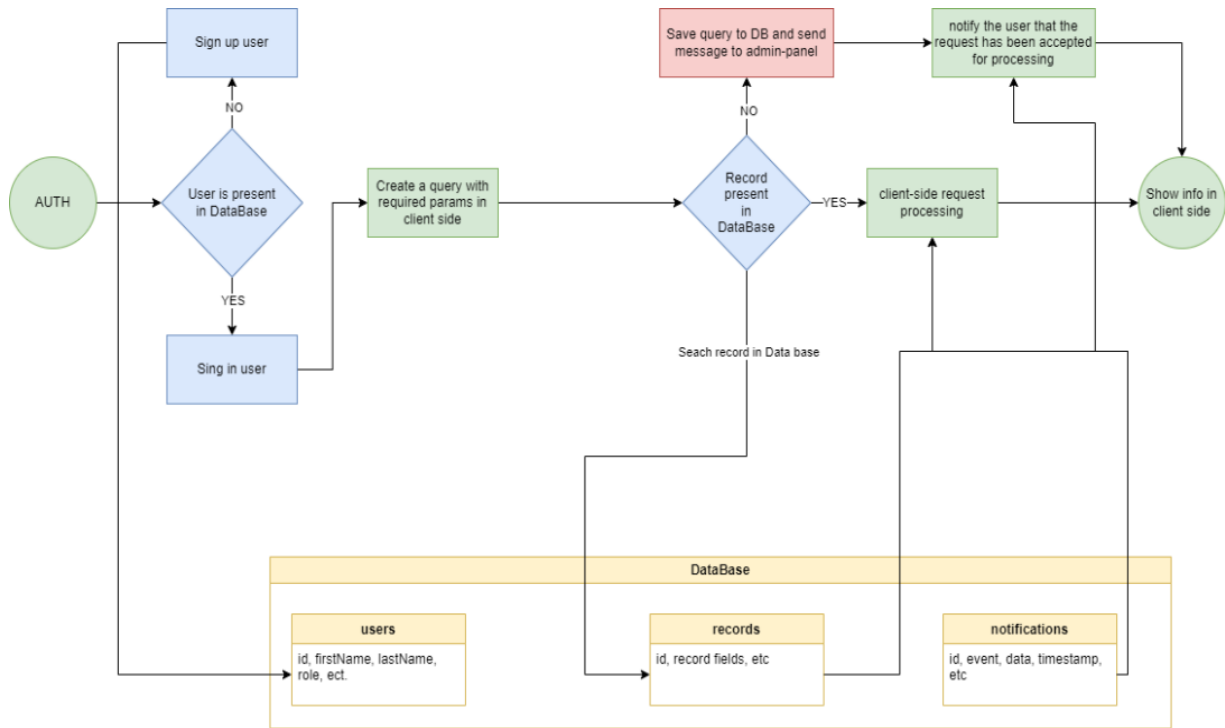

Рисунок 1 – Приклад простої послідовності дій у системі

Оскільки інформаційна система генеалогічних досліджень передбачає наявність великої кількості функціоналу, є необхідність у чіткому і структурованому підході до керування потоками в коді та роботі з асинхронним кодом. Для цього буде використовуватись менеджер побічних ефектів Redux-Saga, за допомогою якого можна керувати паралельним виконанням запуску, роботи та відміни завдань [7].

RESTful API – це інтерфейс, який використовують дві системи для безпечного обміну інформацією через Інтернет. Цей інтерфейс буде використовуватись для обміну даними між сервером та клієнтом. Використання інтерфейсу надає переваги – масштабованість, гнучкість та незалежність [8].

Приклад простої послідовності дії зображено на рис. 1, де користувач після аутентифікації в системі робить запит до бази, а після обробки запиту отримує або інформацію, або повідомлення про те, що його запис буде далі оброблятися.

Спираючись на описані технології, можна побудувати розгалужену інформаційну систему з великим функціоналом та розгалуженими мікросервісами, яка матиме можливість до масштабування та гнучкість. Єдина база даних дасть змогу охопити більшу кількість реєстрів та сховищ і уніфікувати їх за допомогою написаних механізмів, що є дуже важливим у генеалогічних дослідженнях. Завдяки такому стеку технологій можна швидко охопити велику кількість розгалужених баз та швидко нарощувати функціонал на стороні як сервера, так і клієнта.

Список використаних джерел

1. Бачинська Н., Артеменкова О. Особливості практичного використання архівних документів у процесі проведення генеалогічних досліджень в Україні. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2020. № 4. С. 48–54. URL: <http://journals.uran.ua/bdi/article/view/227087>. (дата звернення: 30.05.2023).
2. Why Spring? URL: <https://spring.io/why-spring> (дата звернення: 30.05.2023).
3. What Is MongoDB? URL: <https://www.mongodb.com/what-is-mongodb> (дата звернення: 30.05.2023).
4. Firebase Cloud Messaging. URL: <https://firebase.google.com/docs/cloud-messaging> (дата звернення: 30.05.2023).
5. React. URL: <https://react.dev/> (дата звернення: 30.05.2023).
6. React-Native. URL: <https://reactnative.dev/> (дата звернення: 30.05.2023).
7. Redux-Saga. URL: <https://redux-saga.js.org/> (дата звернення: 30.05.2023).
8. What Is A RESTful API? URL: https://aws.amazon.com/what-is/restful-api/?nc1=h_ls (дата звернення: 30.05.2023).

СЕКЦІЯ 4

ЛІНГВІСТИЧНІ ПАРАМЕТРИ ІНФОРМАЦІЇ ТА СОЦІУМУ

*Лукаш Г. П., д-р філол. наук, професор,
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця*

ОБРАЗ-СХЕМНЕ МОДЕЛЮВАННЯ КОНСТРУКТА «ДОКУМЕНТ» У СУЧАСНОМУ ДІЛОВОМУ ДИСКУРСІ

Сучасний діловий світ важко собі уявити без потужних потоків інформації, що циркулюють різними напрямками й найчастіше оформлені документально. Тому міркування на тему, що є документом, безумовно, стають все актуальнішими. Через широке використання поняття «документ» у багатьох сферах суспільної діяльності воно розуміється по-різному у різних галузях знань. Результати досліджень стосовно поняття «документ» можна сформулювати так (табл. 1):

Таблиця 1 – Визначення поняття «документ»

Сфера використання	Визначення
За Полем Отле:	Документ – це будь-яке джерело інформації, передання людської думки, знань незалежно від того, чи втілене воно в матеріально фіксованій формі або є провідником (передавачем) інформації в часі
У культурології:	Документом вважається все, що створює людина у процесі життєдіяльності, це «самоцінний і цілісний феномен культури» (С. Шмідт)
У когнітивістиці:	Документ – «інтелектуальний продукт», результат мисленнєвої діяльності людства
У документознавстві:	Документ – інформація, зафіксована на матеріальному носії, основною функцією якого є зберігати та передавати її в часі та просторі (ДСТУ 2732:2004)
В архівознавстві:	Документ – цінний матеріальний носій інформації, що зберігається або підлягає збереженню через його значущості для суспільства або власника
В інформаційній сфері:	Документ – будь-яка інформація, зафіксована на будь-якому носії будь-яким способом. Документ – матеріальний об'єкт, що слугує носієм інформації у вигляді структурованих повідомлень, які накладають цільові установки його автора, технічними можливостями, правилами, нормами і традиціями місця, часу та обставин створення матеріального об'єкта та його інформації. Електронний документ – документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включно з обов'язковими реквізитами документа [1]
У законодавстві:	Документ – передбачена законом матеріальна форма одержання, зберігання, використання та поширення інформації шляхом фіксування її на папері, магнітній, кіно-, відео-, фотоплівці чи на іншому носії. Офіційний документ – документ, складений, виданий, засвідчений з дотриманням визначених законодавством норм уповноваженою особою, якій законодавством надано право у зв'язку з її професійною чи службовою діяльністю складати, видавати, засвідчувати певні види документів, що підтверджує чи посвідчує певні події, явища або факти і який містить передбачені законодавством реквізити та відомості

Сфера використання	Визначення
У кримінальному процесі:	Предмет матеріального світу, на якому письмовим, фотографічним або іншим способом зафіксовано відомості про факти, що мають значення для кримінальної справи [2]
Словникове значення:	Діловий папір, що посвідчує певний юридичний факт, підтверджує право на що-небудь, слугує доказом будь-чого. Письмове свідцтво, що офіційно підтверджує особу. Письмовий твір, грамота, рахунок і т. ін. як свідчення про щось історичне, важливе. Спеціальне значення – форматований паперовий носій даних, що його заповнюють автоматично або вручну [1]
Визначення на міжнародному рівні:	Документ – це записана інформація, яка може бути використана як одиниця в документаційному процесі (Міжнародна організація зі стандартизації (ISO))

Отже, призначення документа в загальному розумінні зводиться до зафіксованих у письмовому вигляді відомостей, необхідних для здійснення різноманітних дій. В усіх дефініціях інформаційна природа документа безсумнівна, але саме поняття «документ» визначають по-різному, оскільки за базові визначення поняття беруть різні критерії, зокрема, мету створення документа, його зміст, форму, спосіб відтворення інформації, сферу побутування документа тощо. Однак яким би не було ставлення до наявного різноманіття визначень, воно, на наш погляд, закономірне, оскільки предмет і завдання кожної дисципліни, що вивчає документи, має свою специфіку. Кожна наукова дисципліна у визначенні документа виділяє, як правило, якийсь один, специфічний для себе, аспект.

Мета нашої розвідки – створити образ-схемну модель конструкта «документ», спираючись на іконічний підхід в аспекті когнітивно-семіотичного напрямку. Завдання запропонованої праці полягають у розгляді іконічних властивостей ментального конструкта «документ» у діловому дискурсі, а також його когнітивно-прагматичного потенціалу у формуванні суспільних уявлень. Теоретичним підґрунтям цієї статті є концепція іконізму дискурсивних явищ, що набуває популярності у царині семіотики та когнітивної лінгвістики [4].

Саме поняття образ-схеми нині не має єдиного розуміння. Існує кілька способів номінації цього явища: схема, топологічна схема, образна схема, образ-схема, образно-схематична модель, *image-schema*. Нам видається найбільш зручним термін «образ-схема». Авторами терміна вважають американських лінгвістів Дж. Лакоффа та М. Джонсона [5; 6]. Загальні властивості образ-схеми: просторовість, візуальність, узагальненість, висока здатність до смислотворення, великий смисловий потенціал, комбінаторність та здатність до репрезентації.

З'ясовуючи смислову систему дефініцій образного конструкта поняття *документ*, передусім виділяємо константні елементи: *інформація, матеріальний* (у визначеннях: *носій, об'єкт, матеріальна форма, предмет матеріального світу*). Маємо включити їх у ядро образ-схемної моделі, що відбиває просторовість

образ-схеми і вектори «центр – периферія». Але на сьогодні відсутній єдиний підхід до розуміння поняття «носії інформації».

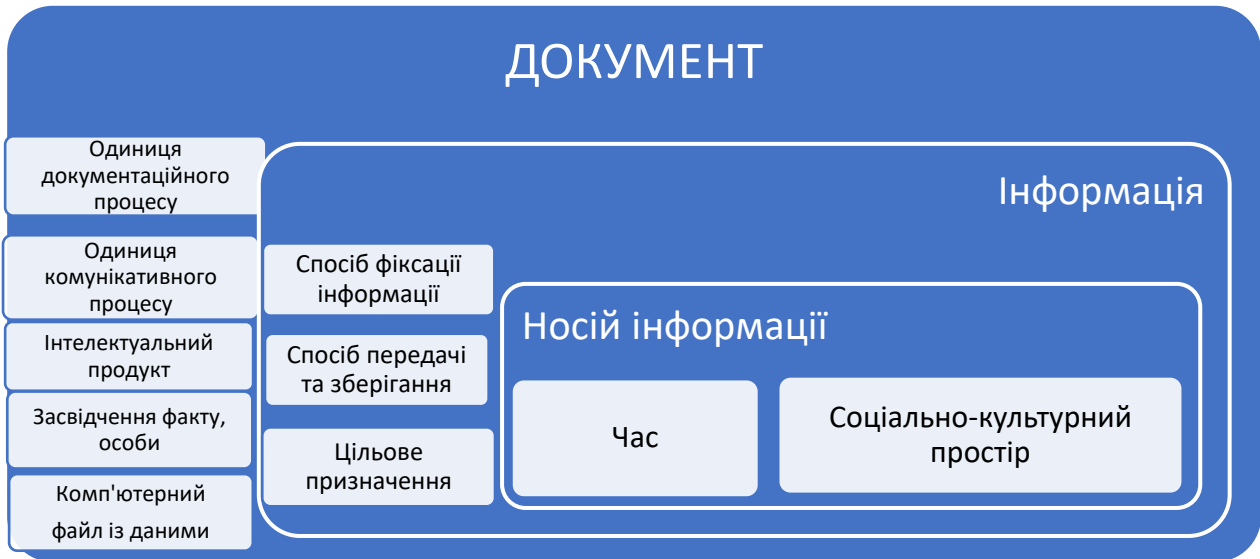

Рисунок 1 – Блок-схема поняття «документ»

У національних нормативно-правових актах містяться різні формулювання, а саме: носій інформації, матеріальний носій, магнітний носій, електронний носій. Водночас поняття «носії інформації» розкривається як «фізичне тіло, яке використовується під час запису для збереження в ньому або на його поверхні сигналів інформації» [3]. Перераховуються й основні типи носіїв інформації: паперовий, механічний; магнітний (магнітна стрічка, магнітний диск, магнітний домен), фототермічний, твердотільний накопичувачі. Отже, у розумінні носія уже закладено спосіб фіксації інформації. Зважаючи на дві основні функції носія інформації, під електронними носіями, на нашу думку, слід розуміти як носії інформації фізичні поля, призначені для запису, зберігання та передачі інформації в електронній формі. З огляду на все зазначене, у схемі фіксуємо просто «носії інформації».

Головна відмінність електронного документообігу від паперового переважно полягає у способі передачі та зберігання документів. Тому одночасно вносимо до ядра схеми ще одну констанцу – основну функцію – час і простір. Оскільки документ пов'язаний із соціальною інформацією, простір визначаємо як соціально-культурний.

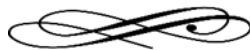
Для побудови моделі необхідно виявити фактори, які стосуються поняття *документ*, і описати його характеристики, виділити водночас змінні величини, що здійснюють основний вплив на результат. У нашому випадку це відповідно до різних дефініцій репрезентація документа як одиниці документаційного та комунікативного процесу; як інтелектуального продукту, комп'ютерного файла, засвідчення особи та ін. До того ж, у діловому дискурсі документосфери, тобто зони соціально-культурного простору, в якій створюються, зберігаються в депо-

зитаріях (музеях, архівах, бібліотеках) і функціонують документи, документом є видання взагалі і книги зокрема. Джерелом багатого семантичного потенціалу образ-схеми стає зміщення фокусу уваги у сприйнятті поняття документа, зміна ракурсу його бачення, що розкриває в найпростішій схемі різноманітні аспекти. Це і буде широким когнітивним варіюванням образ-схеми. За всього різноманіття кожен окремий зміст виявляється не випадковим, а заданим тим чи іншим ракурсом осмислення документа і вписується в струнку структуру цього образу.

Зрештою, образ-схема – це певний логічно узагальнений малюнок, оскільки поняття-концепт-уявлення спирається на зорове сприйняття – іконічний образ [4]. Сучасний образ документа все далі відходить від паперового втілення і частіше асоціюється з універсальністю двійкового коду для фіксації інформації довільного способу фіксації та відображення (буквенно-числовий, піктографічний, картографічний, фото- та відеографічний, аудіальний, голографічний, віртуальний).

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Буцел. Київ: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002. С. 236.
2. Іщенко В. Поняття документа як джерела доказів у кримінальному судочинстві. *Право України*. 2017. № 2. С. 42–44.
3. Про затвердження Порядку збирання та практичного використання інформації бортових систем реєстрації на підприємствах цивільної авіації України: Наказ Державної служби України з нагляду за забезпеченням безпеки авіації від 14.11.2005 р. № 850. *Бібліотека баз даних і знань у галузі держави і права: ІПС «Законодавство» / НДЦПІ АПрН України*. Київ, 2008.
4. Потапенко Ю. Поняття «образ-схема» у сучасних дослідженнях з когнітивної лінгвістики. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/3689/1/05psidla.pdf> (дата звернення: 03.06.2023).
5. Fischer O., Nanny M. Introduction: Iconicity as a Creative Force in Language Use. *Form Miming Meaning: Iconicity in Language and Literature* / ed. by M. Nanny, O. Fischer. Amsterdam: John Benjamins, 2019. P. XV–XXXVI.
6. Forceville Ch. Expanding Cognitive Linguistics to Pictures: Pictorial Metaphor in Advertising / Ch. Forceville. URL: <http://www.semioticon.com/people/forceville.htm#Abstracts>

*Іванюха Т. В., канд. філол. наук, доцент;
Кашевська А. В., здобувач вищої освіти,
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя*

ПРОМОВИ Ш. ДЕ ГОЛЛЯ ЯК ПРИКЛАД АНТИВОЄННОГО ОРАТОРСЬКОГО МИСТЕЦТВА

Промови видатних політичних діячів є важливими історичними артефактами, адже вони містять не тільки велику кількість спеціальних засобів вербального впливу на аудиторію, а й конкретні історичні факти, які стають основою для побудови аргументів для виступу. Вони також є підґрунтям для унікального розуміння риторичної історії воєн і зовнішньої політики держав.

Упродовж дев'ятнадцятого та двадцятого століть досить мало антивоєнних промов було антологізовано [1, с. 4]. Одним із найвідоміших ораторів періоду Другої світової війни був Шарль Андре Жозеф Марі де Голль – французький державний, військовий і політичний діяч, перший президент П'ятої французької республіки у 1958–1969.

Промови та діяльність де Голля вивчали такі українські вчені: К. М. Пітик, О. Лозовицький, П. Гай-Нижник, Б. Сипко, а також науковці з інших країн: Ж.-Б. Дюрозель, Г. Киссинджер, Ж.-М. Адам, Т. Герман та інші, однак антивоєнні промови політичного діяча залишаються малодослідженими, що зумовлює актуальність нашого дослідження. Мета статті – розглянути стилістичні та ідейно-тематичні особливості антивоєнних промов Ш. де Голля.

Дослідник Ф. Тетарт писав про де Голля так: «Оратор де Голль ніде більше не був кращим, ніж на трибуні – чи то в Парижі, Алжирі, Мехіко, Квебеку або у Камбоджі. Його почуття ритму живить дискурс жестами, де дії зливаються з дієсловом. Він утворює унікальний синтаксис. Слова йдуть одне за одним, перемешуючись із твердими інтонаціями та жестовими пунктуаціями, емоційними формулами, відбірною лексикою, провокаціями та настороженнями, історичними нагадуваннями та пророчими імпульсами» [2].

Також де Голль відомий своєю критикою США щодо В'єтнаму. Він порівняв мир та процвітання Франції з Південно-Східною Азією, де «вирує війна». Він сказав про В'єнам: «Це несправедлива війна, тому що насправді вона є результатом збройного втручання Сполучених Штатів на територію В'єтнаму. Огидна війна, тому що вона змушує велику націю спустошувати маленьку». Він вважав за необхідне, щоб Сполучені Штати поклали кінець випробуванню, повернувши свої сили на свою землю [3].

Варто більш детально розглянути промову Шарля де Голля під час німецької окупації Франції в Другій світовій війні у 1940 році «Звернення генерала де Голля до французів», адже вона є визначною у діяльності оратора [4]. Основ-

ною темою статті є заклик генерала Шарля де Голля до нації з приводу падіння Парижа та капітуляції уряду перед нацистськими окупантами. Головною проблемою, яку ставить перед собою автор, є питання майбутнього Франції та її народу. Автор промови використовує образ Франції як великої, могутньої держави зі славною історією. Однак на противагу цьому стоїть образ зради й підлості з боку політичного класу, що призвело до катастрофічного стану країни. Головна ідея промови полягає у заклику до нації взяти відповідальність за своє майбутнє та боротися за відродження Франції.

Промова складається зі вступу, основної частини та заключної. У вступі автор зазначає трагічні наслідки катастрофи, яка сталася з країною, та закликає французів до дії. В основній частині де Голль аналізує причини поразки Франції та пропонує свої варіанти виходу зі складної ситуації. У заключній частині він закликає французів до вступу у повстання та звільнення країни. Автор використовує багато риторичних засобів, як-от повторення, метафори, антитези, апеляції до почуттів та національної гордості [5, с. 105]. Він часто застосовує діалектичний метод, заперечуючи думки тих, хто не погоджується з його позицією. Загальний тон статті є емоційним та дуже полемічним, що допомагає автору досягти більшого впливу на читача та викликати у нього сильні емоції.

Промова «Звернення генерала де Голля до французів» належить до жанру політичної прози. Однак, автор використовує також риси мемуарів, що дає йому змогу наділити свою позицію більшою авторитетністю.

Промова була опублікована в період, коли Франція зазнала поразки від Німеччини та перебувала під окупацією. Саме тому вона стала важливим документом в історії Франції, який відображає думки та погляди тогочасного політичного лідера на складну ситуацію країни. Цей виступ відіграв важливу роль в історії Франції та став одним із кращих прикладів риторичної майстерності, що зумовило його популярність не тільки всередині країни, але й у всьому світі. Де Голль ніколи нічого не залишав напризволяще. У 1952 році він склав детальну інструкцію щодо його похорону, де наказав поховати його в Коломбі без публічної церемонії: «Моєю гробницею буде та, де вже лежить моя донька і де одного дня буде лежати моя дружина». Напис: «Шарль де Голль, 1890–...». Більше нічого». Він наполягав на тому, щоб публічної церемонії не було: жодних промов... [6, с. 765].

Отже, Шарль де Голль перш ніж став обличчям, був голосом. Він увійшов в історію завдяки короткій трансляції ВВС з Лондона ввечері 18 червня 1940 року. Сильне почуття історії поєднувалося з любов'ю до французької мови, і його висока ораторська майстерність згодом допомогла молодшому генералу стати політичним лідером, який вирішував долю своєї країни за допомогою геніальних промов.

Список використаних джерел

1. Stellato J. Introduction. In not in our name: American antiwar speeches, 1846 to the present. *Penn State University press*. 2012. P. 1–14.
2. Tétart Ph. Le discours de Phnom Penh. *Lumni: website*. 2023. URL: <https://enseignants.lumni.fr/fiche-media/00000000099/le-discours-de-phnompenh.html>
3. 50 років тому: Де Голль атакує американську війну у В'єтнамі. *BCBC: вебсайт*. 2017. URL: <https://www.wsws.org/fr/articles/2017/01/viet-j03.html>
4. 18 juin 1940: l'appel du général de Gaulleaux Français. *Blog du prof d'histoire – géoquietaussicoordo. ULIS: website*. 2020. URL: <https://pierrickauger.wordpress.com/a-propos/>
5. Сипко Б. «Європа Європейська» у візії Шарля де Голля (за матеріалами фонограм офіційних виступів). *Видавництво Українського Католицького Університету*. 2010. С. 103–117.
6. Jackson J. «Myth, Legacy and Achievement» In De Gaulle. *Harvard University Press*. 2018. P. 762–778.

*Литвинська С. В., канд. філол. наук, доцент;
Приходько О. Ю., канд. пед. наук, доцент,
Національний авіаційний університет, м. Київ*

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК ОBOB'ЯЗКОВОЇ СКЛАДОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Професійне мовлення є важливою складовою професіоналізму фахівця в будь-якій галузі, тим необхідним інструментом, що забезпечує комунікацію у виробничому процесі. Головним показником вважається уміння створювати грамотні усні й писемні тексти, оперативно інформувати, використовувати професійні терміни тощо. Саме професійне мовлення відображає специфіку тієї галузі, у якій працює фахівець, зокрема документознавець.

Вивченням питання професійно-мовленнєвої компетентності займається багато провідних науковців, а саме Л. Барановська, Л. Березовська, Є. Бондаренко, О. Власенко, Т. Іванчікова, Г. Калмиков, Н. Колодій, В. Лапіна, Н. Скибун, І. Туровська та інші. Про ділові документи та особливості їхнього створення написано у дослідженнях М. Брус, І. Гайдаєнко, Т. Єщенко, М. Комової, В. Кубко, Ю. Палехи, М. Пентиліук, С. Шевчук тощо.

На важливості уміння створювати професійне повідомлення наголошує О. Власенко [1], який під час дослідження виявив багато прогалин у підготовці сучасних менеджерів. Науковець вважає за необхідне у діловій комунікації використовувати «доречні професійні терміни», «продувати правильно структуровані тексти повідомлень», «використовувати всі вербальні засоби» [1, с. 109].

До проблеми визначення значення поняття «професійно-мовленнєва компетентність» звернулася у своїх публікаціях І. Туровська [6]. Дослідниця пропонує розглядати професійно-мовленнєву компетентність як «складову комунікативної компетентності фахівця» [6, с. 42]. Так, професійно-мовленнєва компетентність фахівця формується на основі відомих загальних компетентностей, як-от здатність до навчання, оволодіння уміннями та навичками, здатність до відтворення знань, екзистенційна компетентність. До того ж, досліджуване поняття пов'язане з комунікаційною компетентністю. І. Туровська [6] називає професійно-мовленнєву компетентність однією з базових універсальних компонент комунікативної компетентності, оскільки використовується мовна система й уміння комунікувати на різних рівнях і за різних обставин.

Щоб сформувати професійно-мовленнєву компетентність сучасного фахівця-документознавця, необхідно навчити студента нормам української літературної мови, сформувати у нього навички сприйняття / чіткого усвідомлення / продукування інформації, виробити чіткі правила здійснення комунікативної активності, уміння використовувати вербальні й невербальні інструменти комунікації, уникати або долати комунікативні бар'єри. Тому вивчення студентами – майбутніми документознавцями дисципліни «Лінгвістичні основи документознавства» є головним кроком до формування професійно-мовленнєвої компетентності фахівця в галузі документознавства та інформаційної діяльності.

На лекційних і практичних заняттях з дисципліни «Лінгвістичні основи документознавства» студенти отримують теоретико-практичні знання про організацію текстів службових документів різних жанрів та уміння з ними працювати відповідно до конкретної комунікативної ситуації [3, с. 4]. Важливо, що вони працюють з українськомовними текстами офіційно-ділового стилю, вчать виконувати стилістичний аналіз тексту, використовувати усталені в адміністративно-канцелярському підстилі мовні звороти, оформлювати документи різних видів.

Вважаємо, що «у жанрах офіційно-ділового стилю основною особливістю мовної організації тексту є стандартизованість – заданість архітекtonіки, синтаксичних конструкцій і мовних формул. Вона не допускає в текст проникнення суб'єктивності, особистих авторських оцінок і спрямовує мовне оформлення за певною схемою, яку задає структура тільки цього жанру» [3, с. 39]. На думку Л. Мацько, «жанр рішення задає схему: констатаційна – постанова – постановча частина; жанр наказу потребує імперативності, вираженої інфінітивом; договір задає схему представлення двох сторін; листи й заяви потребують прямої адресації» [5].

Майбутній фахівець-документознавець повинен навчитися говорити і писати грамотно, правильно звертатися, лаконічно й професійно ставити запитання, відповідати, за потреби – пояснювати або спростовувати. А також уміти допов-

нювати усне мовлення невербальними засобами спілкування. Зауважимо, що «термінологічна грамотність молодого спеціаліста-документознавця формується ще у процесі навчання, коли студентів прищеплюється свідоме ставлення до оперування термінолексемами» [4, с. 116].

Отже, професійно-мовленнєва компетентність є обов'язковою складовою не лише комунікаційної компетентності, а й професійної компетентності фахівця-документознавця. Оволодіння професійно-мовленнєвою компетентністю сприяє його успішній професійній діяльності.

Список використаних джерел

1. Власенко О. О. Оцінка рівня обізнаності структурного показника професійного повідомлення з позицій аналізу професійно-мовленнєвої компетентності майбутніх менеджерів. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Психологія*. 2023. Том 34(73). № 1. С. 105–110.
2. Лапіна В. О. Питання мовленнєвої компетентності в науковій літературі. *Педагогіка вищої та середньої школи*. Кривий Ріг: КДПУ, 2011. Вип. 33. С. 123–129.
3. Литвинська С. В. Лінгвістичні основи документознавства. Київ: Талком, 2020. 128 с.
4. Литвинська С. В. Роль термінології у фаховому мовленні документознавця. *Термінологія документознавства та суміжних галузей знань: зб. наук. пр.* / Київський нац. ун-т культури і мистецтв; ф-т культурології; за заг. ред. В. В. Бездрабко. Київ, 2017. Вип. 10. С. 116–120.
5. Мацько Л. І. та ін. Стилїстика української мови: підручник. Київ: Вища шк., 2003. 462 с.
6. Туровська І. Професійно-мовленнєва компетентність як складова професійної компетентності фахівця медичного профілю. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2022. Вип. 4. С. 39–44.

Лукаш Г. П., д-р. філол. наук, професор;

Боровець С. С., здобувач вищої освіти,

Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

ТЕХНІКИ ПЕРЕДАЧІ НЕГАТИВНИХ ПОВІДОМЛЕНЬ У ДІЛОВОМУ СПІЛКУВАННІ

Ділове спілкування є відносно новою галуззю сучасного гуманітарного знання, яке сформувалось під впливом багатьох наук: філософії, етики, соціології, психології, культурології тощо. Вважають, що виникла ця галузь наукового знання у середині ХХ ст. і включає три предметні зони: 1) психологічну, що пов'язана з проблемами соціально-психологічних механізмів міжособистісних відносин ділових партнерів і психологічних характеристик самих цих партнерів; 2) ціннісну, що пов'язана з етичними принципами та ціннісними орієнтаціями ді-

лових партнерів; 3) організаційно-технічну, що пов'язана з прийомами, техніками, технологіями ділового спілкування [1]. Ділове спілкування передбачає володіння культурою мови і є незамінним у сучасному світі бізнесу та підприємництва. Адже переважну частину робочого процесу займають бесіди, розмови, наради, переговори. У деяких сферах діяльності кар'єрне зростання безпосередньо залежить від культури мови та досконалого знання етикету ділового спілкування. Передання повідомлень із негативною діловою інформацією обов'язково вимагає знань мовленнєвої культури. Фахівці з психології, комунікології дають чіткі рекомендації, як реагувати на ті чи інші конкретні зауваження (табл. 1).

Таблиця 1 – Поради фахівців щодо реагування на негативну інформацію [3]

Зауваження	Реакція
Невисловлені зауваження (співрозмовник не встиг чи не бажає висловлювати зауваження)	Зменшити багатослівність, перейти до діалогу, активізувати його за допомогою відкритих запитань: «Що ви думаєте про це?»
Упередження (співрозмовник бачить вас негативно, песимістично, агресивно налаштованим)	З'ясувати мотиви, позицію співрозмовника, «навести мости»
Іронічні зауваження (у співрозмовника поганий настрій, він хоче перевірити вашу витримку)	Влучна відповідь або ніякої реакції
Прагнення отримати інформацію	Спокійна ділова відповідь: «Обміркуймо разом»
Бажання проявити себе (в ситуації, коли відчуває сильну аргументацію)	Дати можливість співрозмовнику проявити себе: «Що підказує вам ваш досвід?», «Які ще факти слід взяти до уваги?»
Зауваження суб'єктивного характеру: «Все це прекрасно, але мене не цікавить»	Посилити «Ви-підхід». Показати користь, вигоду для співрозмовника: «можливо, ви зацікавлені в тому...»
Об'єктивні зауваження по суті справи	Діловий підхід: «Ми розуміємо ваш підхід до справи, тому вирішили разом з вами обговорити тему і знайти спільне рішення»
«Остання спроба» (у вашого співрозмовника виникло неприємне відчуття кінця розмови)	Відповісти на зауваження непрямо. Навести ще один аргумент і перейти до етапу прийняття рішення

І критику, й зауваження, зроблені під час ділової комунікації, не слід розглядати як перешкоди на шляху до взаємодії. Необхідно опанувати техніку нейтралізації зауважень під час захисту своїх думок і переконань. Так, по-перше, спочатку краще зазначити те позитивне, з чим можна погодитись, а потім висловлювати своє зауваження, ставити уточнювальні запитання або ж висловити сумнів щодо доцільності дій. По-друге, зауваження мають базуватися на раціональних аргументах і конкретних фактах, а не на образливих фразах [2].

Основним способом повідомлення негативних новин є використання непрямого плану, що передбачає підготовку одержувача повідомлення на початку його написання до негативної інформації. Непрямий план – це і є підготовка одержувача повідомлення на початку його написання до негативної інформації [1]. По-

відомлення про негативні / погані новини зазвичай надсилають листами, що є підтвердженням його отримання. Різновиди листів, що містять негативні / погані новини, розрізняють як такі: ділові (формальні та неформальні); особисті (приватні); рекомендаційні; прямої поштової реклами (рис. 1).

Рисунок 1 – Різновиди листів, що містять негативні / погані новини [1]

Ділові повідомлення з використанням стандартного формату – це документи, які мають однакову форму і які заповнюють у певній послідовності й за суворо визначеними правилами (типові листи, типові інструкції, типові положення). Під час їх складання використовують стандартні фрази, конструкції, стандартний формат паперу, реквізити тощо.

Повідомлення про негативні / погані новини призначено для інформування людини, установи, організації, підприємства про негативні ділові повідомлення у прямий чи непрямий спосіб. Під час написання непрямого повідомлення з негативними / поганими новинами слід враховувати психологічні особливості адресата листа; передбачити реакцію читача на лист і повідомити негативну інформацію так, щоб це не виглядало образливим. Слова мають велику силу. Ними можна як допомогти людині, так і зруйнувати її. Тому потрібно бути дуже обережними й ніколи не принижувати та не ображати іншу людину. Нагадуючи колегам про ту чи ту справу, певний захід, уживають вислови на зразок: *дозвольте / змушений вам нагадати, що...; користуючись нагодою, хочу нагадати вам про...; маю надію, що ви пам'ятаєте про...* Навіть якщо співрозмовники зловживають терпінням, а нагадувати доводиться неодноразово, не треба забувати про коректність.

Підготовка до повідомлення поганих новин з урахуванням людських особливостей для адресата містить практичну користь. Як зазначив Т. Кумбс, американський фахівець із кризових комунікацій, безпосереднє дослідження комунікацій під час кризи починається не стільки з виведення теоретичних постулатів, перевірених практикою, скільки з практики, яка потім досліджується і узагальнюється фахівцями, що і породжує відповідну базу теоретичних знань [4].

Ділова кореспонденція відрізняється від приватного листа властивими для неї: достовірністю, переконливістю, належними відредагованістю і оформленістю, з конкретними пропозиціями. Письмові зауваження зазвичай сприймаються різкіше, ніж усні. На жаль, дехто використовує електронну пошту, щоб зробити зауваження, коли не наслідуються сказати це вголос віч-на-віч.

Отже, техніки передачі негативних повідомлень у діловому спілкуванні передбачають обов'язкове звернення до вимог культури мовлення і враховування психологічних особливостей адресата листа.

Список використаних джерел

1. Галюк І. Б. Ділові комунікації у менеджменті: конспект лекцій. Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2020. 102 с. URL: https://search.library.nung.edu.ua/DocDescription?doc_id=465438
2. Ділове спілкування приклади з життя. URL: <https://gruzaperevozka.kiev.ua/dilove-spilkuvannya-prikladi-zzhittya/>
3. Шегида Л. Кризові комунікації як інструмент забезпечення стійкості громад. *Теоретичні та прикладні питання державотворення. Місцеве самоврядування*. 2022. № 27. URL: <http://taais.oridu.odessa.ua/article/view/276822>
4. Coombs W. Timothy. Parameters for Crisis Communication. *Crisis Communication and Its Allied Fields*. P. 17–53. URL: <https://doi.org/10.1002/9781444314885.ch1/>

**Чередник Л. А., канд. філол. наук, доцент,
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка», м. Полтава**

МЕМ ЯК СУЧАСНИЙ ЗАСІБ ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ

У сучасному глобалізованому суспільстві під впливом новітніх інформаційних технологій звична для нас комунікація набирає нових форм. Це пояснюється тим, що сучасне сприйняття соціокультурних процесів спричинює нові поняття та явища, які мають вплив на буття людини і пов'язані з передаванням інформації. Так, одним із засобів передачі інформації як реакції на важливі події суспільного життя є меми.

На думку дослідників, мем (англ. *meme*) – це одиниця культурної інформації, що поширюється від однієї людини до іншої за допомогою імітації, навчання тощо. Мемом може бути будь-яка ідея, символ, ситуація чи спосіб дії, що усвідомлено чи неусвідомлено передаються від людини до людини у вигляді мови, письма, відео, ритуалів, жестів тощо.

Уперше поняття мему і його концепції було розроблено англійським еволюційним біологом Річардом Докінзом і висвітлено в книзі «Егоїстичний ген» (1976), а згодом розширено в його ж монографії «Розширений фенотип» (1982). Термін «мем» Докінз вигадав, взявши за основу грецьке слово «*μίμημα*» («подібність»). На думку вченого, уся значуща для культури інформація складається з базових одиниць, які він назвав мемами за аналогією з біологією, де вся інформація складається з генів. На основі цієї ідеї Докінза виникла дисципліна меметика, яка нині має спірний науковий статус. Однак слово з грецьким коренем *μνημα* (транслітерація – *мнема* – спогад, пам'ять) вперше згадується ще у 1904 році німецьким еволюційним біологом Річардом Семоном у науковій праці «Пам'ять – сприйняття у зв'язку з оригінальними сприйняттями». За даними Оксфордського словника (Oxford English Dictionary), слово «*mneme*» з'явилося в англійській мові у 1921 році, коли книгу Р. Семона було перекладено англійською з назвою «The Mneme».

Нині поняття «мем» вивчають представники різних напрямків науки, зокрема: лінгвістика, культурологія, психологія. Відразу варто наголосити, що єдиного визначення терміна поки що немає, оскільки кожна з цих наук розглядає його, враховуючи різні чинники. Серед дослідників, які вивчали у своїх наукових розвідках проблему мемів і їх роль у суспільстві, варто назвати зарубіжних учених: Р. Докінза, Р. Броуді, А. Менегетті, Д. Рашкоффа, Т. ван Дейк, А. Лінч та ін. Цікавить ця проблема й українських науковців, зокрема поняття «мем» було висвітлено у працях Ю. Теглівця, О. Дзюбіної, Ж. Денисюк, Т. Пози, О. Чернікової та ін. Загалом науковці суголосні у потрактуванні мемів як «чинників публічного дискурсу та соціальних практик, що дає змогу глибше усвідомити особливості культури та соціальні наслідки колективної комунікації в інтернет-просторі» [1, с. 14].

Останнім часом з популяризацією інтернет-мережі меми отримали нове середовище для поширення та стали основою особливого соціального явища – інтернет-мемів, що є інформацією (посилання, тексти, картинки, навіть розмовні конструкції), зазвичай переданою користувачами одне одному через мережу. У більшості випадків це робиться з метою розваги, однак вони можуть містити інформацію й провокаційного характеру.

Місця «зародження» мемів – це різні інтернет-спільноти (блоги, форуми, чати, групи в соціальних мережах і под.). Інтернет-меми відрізняються різним

ступенем локальності залежно від того, яку частину інтернет-простору вони покривають. Для інших носіїв мови вони, імовірно, під час ознайомлення залишаться незрозумілими, якщо не супроводити їх необхідними поясненнями.

Першоджерела мемів різноманітні: гаряча новина в ЗМІ, предмет мистецтва, фільм, персонаж аніме, висловлювання інтернет-користувача тощо. Тобто, мем володіє культурною конотацією, що надає адресату можливість ідентифікації прецедентного феномену. Ефективність комунікації в цьому випадку прямо залежить від уміння інтернет-користувача здійснити експлікацію прихованих культурних конотацій мему, відновити ті асоціативні зв'язки, яким забезпечений комічний ефект [2, с. 375].

Основною ознакою інтернет-мемів є те, що вони не існують поза подіями реального життя. Тобто в особливий спосіб вони здатні передати інформацію про певну історичну чи культурну подію. Головно для цієї одиниці комунікації, на думку дослідниці С. Канашиної, характерні такі особливості: 1) вірусність (здатність швидко розповсюджуватись в Інтернеті і тиражуватися великою кількістю копій); 2) емоційність (властивість передавати певні емоції та апелювати до них); 3) мінімалізм форми (стисла форма полегшує процес тиражування мема в інтернеті, а також полегшує розуміння, декодування сенсу мема інтернет-користувачем); 4) полімодальність (можливість передавати інформацію за допомогою текстового (вербального) та графічного (візуального) каналів); 5) актуальність (зв'язок із конкретним соціальним і культурним контекстом); 6) гумор; 7) мімікрія (наслідування або імітація різних жанрів (карикатура, плакат, комікс, листівка).

Існують різні класифікації мемів. До прикладу, О. Чернікова поділяє мему на: 1) *вербальні*; 2) *невербальні* (візуальний (фото- та відеомему), аудіальний, жестовий); 3) *комплексні* (поєднання двох чи більше типів) [3, с. 152]. О. Дзюбіна виділяє дві групи інтернет-мемів: *креолізованні мему* (поєднання вербального і візуального компонентів) і *текстові мему* (меми-слова, меми-словосполучення, фразові мему). Саме креолізованні інтернет-мему, на думку науковиці, у деяких випадках і є «основою для створення впізнаваної фрази, яка стає згодом текстовим інтернет-мемом і легко цитується в співтоваристві соціальної мережі з нульовим ступенем креолізації» [2, с. 376].

Досить часто мему є швидкою реакцією на суспільні події і особливо яскраво це можна спостерігати в умовах сьогочасся, коли ось уже півтора року триває війна. Так, популярними є мему про *бавовну* (у російського слова «хлопóк» є омограф – «хло́пок», який українською означає «бавовна»), реакцію українського соціуму на вступ України до НАТО, перемоги ЗСУ тощо. Лексема «*паляниця*» стала мемом ще в перші тижні широкомасштабного вторгнення росії на територію України (це слово важко вимовити іноземцям, зокрема росіянам, що пов'язано з фонетичними особливостями української мови).

Зазвичай автори мемів невідомі, але іноді їх творцями є й публічні особи. Так, український політик та блогер Віталій Чепинога миттєво відреагував на заявку про вступ України в НАТО: *Сорочку НАТО вишило мені; Рідне НАТО моє, ти ночей не доспало* тощо. Ця ідея для користувачів мережі стала джерелом для інших мемів на цю тему: *Нравиця не нравиця – НАТО наближається*.

Отже, оскільки меми нині стали невід’ємною ознакою комунікації в інтернет-мережі, то вони заслуговують на більш докладне вивчення.

Список використаних джерел

1. Денисюк Ж. З. Меметичність комунікативних практик в умовах розвитку цифрового інформаційного простору. *Вісник НАКККіМ*. 2021. № 1. С. 13–19.
2. Дзюбіна О. І. Класифікація, структура та функціонування Інтернет-мемів в соціальних мережах Twitter та Facebook. *Молодий вчений*. 2016. № 2. С. 375–379.
3. Чернікова О. І. Вербальний, невербальний та комплексний меми: класифікація за способом подання та сприйняття інформації в Інтернет-середовищі (на матеріалі англомовних кіномемів). *Вісник Київського національного лінгвістичного університету*. Серія Філологія. 2015. Т. 18, № 1. С. 151–156.

Яворська Т. М., канд. пед. наук, доцент;

Ханжина К. В., здобувач вищої освіти,

Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

СУЧАСНІ МЕДІАОСВІТНІ КОМІКСИ

Людство здавна намагалося поєднати зображення та текст, починаючи від стародавніх малюнків з підписами і закінчуючи сучасними карикатурами і коміксами.

Комікс (англ. *comics*, множина від *comic* – комедійний, комічний, смішний) – графічно-оповідний жанр, у якому поєднано малярство (*карикатуру*, послідовність малюнків) і літературу (короткі тексти у вигляді «мовної бульки» чи «хмарки»); серія зображень із короткими текстами, що становлять історію; книжка з такими малюнками. Інша назва – мальована історія.

Комікси зародилися ще у 15 ст. У середині 19 ст. у Франції з’явилися перші зразки класичних коміксів. Термін «комікс» уперше вжито в 1897 році у США. Розвиток коміксів припав на 1930–50-ті роки у США – «Золоте століття» коміксів [1].

Зазвичай комікси – це сукупність картинок, які об’єднані певною історією. Втім комікс може бути і без історії, без діалогів, без матеріального вираження,

як-от вебкомікси. Тобто цей вид мистецтва постійно розвивається, тому комікси ще не отримали статусу «закінченого мистецтва».

Комікси мають освітній потенціал, допомагають навчатись на успіхах і помилках персонажів набувати досвіду, що допоможе знаходити правильні рішення в реальному житті. Уроки з використанням коміксів – освітній тренд, який має захопливий сюжет, що допомагає візуалізувати матеріал, адже більшу частину інформації людина сприймає очима; полегшує розуміння навіть дуже складних тем; розвиває логіку та творче мислення.

В умовах інформаційного суспільства існує потреба у швидкому обміні інформацією. За останній час відбулося переосмислення коміксу, як способу комунікації у медіапросторі. Сьогодні комікси як вид масового графічного мистецтва є широко популярними у різних сферах життєдіяльності, як-то медицина, історія, освіта, політика й т. ін.

Для створення коміксів застосовуються такі інструменти: цифровий, відео-, вебкомікс, платформи-конструктори коміксів, новітні медіаканали для поширення матеріалів тощо.

Креативним та сучасним видом коміксів є сьогодні медіаосвітні комікси, що навчають людей різних аспектів медіа та інформаційної культури. Ці комікси можуть зосереджуватися на різних темах, як-от захист персональних даних, кібербезпека, медіа-маніпуляції, фейк-ньюз, правильне використання соціальних мереж та інші.

Медіаосвітні комікси можуть використовуватися в навчальному процесі для його візуалізації та збагачення різноманітними ілюстраціями та прикладами, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу. Вони також можуть бути використані як засіб самостійної роботи студентів, розвивати навички критичного мислення та аналізу. Тематика коміксу як мистецького твору завжди розвивається в абсолютно різних напрямках. Спрямовані комікси на різні вікові категорії. Це не тільки та аудиторія, яка взагалі не знайома з коміксами і вперше бере їх до рук, а часто й аудиторія академічна, серйозна – люди, які розуміються на мистецтві, літературі і взагалі доволі «в темі» [2].

У коміксів є свої переваги і можливості: візуалізація інформації; ілюстрації різних сценаріїв та ситуацій; розвиток критичного мислення; розвиток мовленнєвих навичок; розвиток творчості; спонукання до дискусій.

Комікси можуть стати дуже ефективним інструментом візуалізації складних інформаційних процесів у медіаосвіті. Вони ілюструють складні задачі та забезпечують легкий і зрозумілий спосіб сприйняття інформації. Комікси містять графічні елементи, які можуть допомогти візуалізувати роботу над матеріалом та забезпечити його розуміння. За їх допомогою можна зрозуміти складні процеси, що відбуваються в медіа.

Використання коміксів у навчанні, в процесі формування медіаграмотності дає змогу зробити процес навчання більш доступним та зрозумілим для студентів. Приклади використання коміксів у цій сфері включають пояснення понять та процесів у медіа, формування критичного мислення, а також розвиток навичок кібербезпеки. Дослідження показують, що використання коміксів у навчанні медіаграмотності може покращити якість навчання та збільшити інтерес студентів до цієї теми.

Прикладом медіаосвітніх коміксів є комікс про життя президента України Володимира Зеленського, який випустила американська компанія TidalWave Productions. «Ця книга багато значить для мене через мою українську спадщину, – сказав американський видавець Даррен Дж. Девіс у своїй заяві. – Обоє моїх дідусів і бабуся іммігрували з України. Я хотів не тільки розповісти історію, але і якось пожертвувати на цю справу» [4].

Під час воєнних випробувань медіаосвітній комікс допоможе читачам разом з героями прожити досвід вимушеної імміграції. Сьогодні у структуру коміксу інтегровано важливі медіаосвітні меседжі щодо довіри до джерел інформації, правил інфогієни, яких варто дотримуватися у воєнний час, що нині є дуже актуальним. До прикладу – комікс, створений Академією української преси про вимушену імміграцію під час війни «Ми скоро повернемося» для дітей 5–7 років. Комікс у художній формі показує вимушену імміграцію родини під час війни. Команда, яка створювала комікс, вважає, що важливо малювати, створювати та актуалізувати розмови про дім, про почуття, про втрату та відновлення разом з дітьми. Комікс розвиває навички критичного оцінювання медіаповідомлень та відповідальне ставлення до поширення інформації [7].

Отже, комікси є важливим засобом у формуванні медіаграмотності. Вони допомагають візуалізувати інформацію, а також зробити процес навчання більш зрозумілим і простим для сприйняття. Медіаосвітні комікси дають змогу опанувати навички з кібербезпеки та розвивати критичне мислення. Комікси покращують якість навчання, підвищують інтерес до вирішення складних задач і покращують мовленнєві навички кожної людини.

Список використаних джерел

1. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/article-1449>
2. Коваль Н. Комікс – це мистецтво. Хтось сумнівається? URL: <https://chytomo.com/komiks-tse-mystetstvo-khtos-sumnivaetsia/>
3. У США випустили комікс про Володимира Зеленського. *detector.media*. URL: <https://detector.media/infospace/article/199381/2022-05-19-u-ssha-vypustyly-komiks-pro-volodymyra-zelenskogo/>
4. Історія життя Володимира Зеленського в коміксах. URL: <https://suspilne.media/241106-istoriu-zitta-volodimira-zelenskogo-vidali-v-komiksah/>

5. Учасники проєктів Вікімедіа. Медіаграмотність. *Вікіпедія*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Медіаграмотність>.

6. Комікси – сучасний метод візуалізації навчального матеріалу. URL: <https://vseosvita.ua/library/komiksi-sucasnij-metod-vizualizacii-navcalnogo-materialu-182797.html>

7. Комікс «Ми скоро повернемося». URL: <https://medialiteracy.org.ua/komiks-my-skoro-povernemosya/>

СЕКЦІЯ 5
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ У ПЕРІОД ВОЄННИХ ДІЙ

Іванюха Т. В., канд. філол. наук, доцент;
Таточенко А. П., здобувач вищої освіти,
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ЗАСОБИ ПІДТРИМКИ
МАЛОГО БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан є надзвичайною ситуацією, що спровокувала серйозні наслідки для підприємств, зокрема малого бізнесу. Сучасний бізнес в умовах воєнного стану потребує розробки ефективних стратегій підтримки, впровадження інноваційних інформаційно-комунікаційних засобів для запровадження ефективної зовнішньої та внутрішньої комунікації. Саме сучасні засоби комунікації в період воєнного стану відіграють ключову роль у функціонуванні бізнесу. Вони забезпечують можливість вчасної та активної комунікації з клієнтами, швидку комунікацію з постачальниками та партнерами, ефективне управління бізнес-процесами, ведення статистики та моніторингу й аналізу даних тощо. В умовах воєнного стану, коли звичайні способи комунікації та ведення бізнесу стали дуже обмеженими, важливо дослідити роль інформаційно-комунікаційних засобів як засобу підтримки малого бізнесу.

Питання інформаційних систем, технологій на підприємстві та інформаційне забезпечення професійної діяльності порушували чимало дослідників та науковців, зокрема Н. Азьмук, Я. Бахарєва, І. Височин, С. Виганяйло, Ж. Жигалкевич, О. Каут, А. Шпортько та О. Бігун, С. Петренко, Г. Плеханова, І. Ушакова та багато інших. Але поза увагою дослідників залишилося питання кризових комунікацій, інформаційної діяльності та ролі інформаційно-комунікаційного забезпечення підприємств в умовах воєнного стану, що і зумовлює актуальність нашого дослідження.

Мета роботи: виявити та проаналізувати інформаційно-комунікаційні засоби та інструменти в роботі малих підприємств у період воєнного стану.

Інформаційне забезпечення має виняткове значення для розвитку підприємництва в сучасних умовах, адже інформація сьогодні є важливим ресурсом, який дає потужний імпульс насамперед інноваційному розвитку суб'єктів підприємництва. Ефективне управління виробничим, комерційним та іншими процесами можливе лише на основі належного інформаційного забезпечення, оскільки тільки на основі повної, своєчасної та достовірної інформації в умовах складного зовнішнього середовища можна здійснювати ефективне управління підприємством. Особливого значення інформація набуває саме для сектору малого бізнесу, тому

що цей сектор є більш гнучким, мобільним, швидко пристосовується до змін зовнішнього середовища, постійно здійснює пошук нетрадиційних рішень і нових способів дій, водночас, він є більш вразливим та залежним від факторів зовнішнього середовища [1].

Сучасні дослідники розглядають використання інформаційних технологій в управлінні документаційними та інформаційними потоками на підприємствах як спосіб скорочення та здешевлення апарату управління. Удосконалення управління інформаційного забезпечення діяльності підприємства призводить до:

- матеріальних вигід (зниження витрат фонду заробітної плати, комунальних послуг, вартості програмного забезпечення, витрат на оформлення, передачу, зберігання документів тощо; зниження витрат через попередження зростання чисельності персоналу, зменшення вимог до обробки даних, зниження вартості обслуговування);

- нематеріальних вигід (підвищення якості інформації, продуктивності, поліпшення і прискорення обслуговування, нові виробничі потужності, більш впевнені рішення, поліпшення контролю, зменшення прострочених платежів, повне використання програмного забезпечення та ін.)

Успіх діяльності підприємств, на думку авторів, залежить від впровадження та використання новітніх інформаційних технологій в управлінні бізнес-процесами [3].

Зовнішні комунікації малого бізнесу передбачають взаємодію з клієнтами, партнерами, постачальниками та іншими стейкхолдерами. Для побудови ефективних зовнішніх комунікацій можуть бути використані наступні підходи: використання соціальних мереж та сучасних інтернет-технологій, організація спеціальних заходів, зокрема і благодійних та різноманітних промоакцій у період воєнного стану, підтримка клієнтів і збереження позитивного іміджу компанії.

Додатково зовнішні комунікації малого бізнесу можуть бути покращені за допомогою розміщення постерів, промобанерів та іншої зовнішньої реклами, яка використовуються як засіб візуальної комунікації.

Внутрішні комунікації в малих підприємствах відіграють не менш важливу роль під час воєнного стану. Вони дають змогу не тільки ефективно керувати командою, але й забезпечують оптимальний режим роботи. Ефективними засобами для покращення внутрішніх комунікацій, які є корисними малим бізнесам в умовах воєнного стану, є: ПРРО-система Poster, таблиці Microsoft Office Excel, месенджер Телеграм та соціальні мережі загалом. Ці засоби є інноваційними та зручними каналами комунікації, їх інтеграція у роботу малих підприємств приводить до оптимізації робочих процесів, покращенню якості комунікації на підприємстві. Наприклад, використання таблиць Excel для ведення комунікації та статистики на підприємстві під час воєнного стану дає змогу організувати дані,

візуалізувати їх, обмінюватися інформацією, автоматизувати процеси та забезпечити безпеку даних. Це потужний інструмент, який використовується для управління багатьма аспектами бізнесу.

ПРРО-система POSTER – це програма для обліку та автоматизації торгівлі, кафе та ресторанів. Використовується для автоматизації складних завдань у прості: статистика продажів, облік, інвентаризація. Тут проводиться аналітика, складський облік та інвентаризації, програма зручна навіть для людей без бухгалтерської освіти. У роботі внутрішніх комунікацій ПРРО-система сприяє покращенню внутрішніх комунікацій малого бізнесу шляхом забезпечення швидкого, ефективного та зручного обміну інформацією, співпраці між співробітниками, оптимізації процесів внутрішнього обговорення та впорядкування робочих процесів, як-от: відстеження касових транзакцій, проведення інвентаризації, аналізу та статистики прибутків малого підприємства. Це суттєво покращує спільну роботу, збільшує ефективність та сприяє автоматизації багатьох процесів малого бізнесу.

Щодо месенджерів як каналу комунікацій, до їх переваг можна віднести:

- інстант-спілкування (месенджери надають миттєвий доступ до спілкування з колегами, що дає змогу забезпечити швидкий та зручний обмін інформацією);
- мультимедійні можливості (месенджери дають можливість відправляти не тільки текстові повідомлення, але і зображення, відео, аудіозаписи та документи);
- групові чати (месенджери дають змогу створювати групові чати, що уможлиблює комунікацію з кількома людьми одночасно. Вони особливо корисні для організації робочих проєктів, планування подій або для обговорення ідей, дедлайнів та колективних питань);
- синхронізація на різних пристроях (багато месенджерів надають можливість синхронізувати ваші повідомлення та контакти на різних пристроях. Це означає, що ви можете почати розмову на смартфоні і продовжити її на комп'ютері або планшеті, не втрачаючи водночас дані);
- додаткові функції (багато месенджерів також пропонують додаткові функції, які роблять їх ще більш зручними. Наприклад, вони можуть включати можливість виклику та відеодзвінка, що дає змогу здійснювати голосові та відео-комунікації в реальному часі).

Щодо недоліків корпоративного спілкування у месенджерах: відсутність інтернет-з'єднання або світла вплине на можливість внутрішньої комунікації підприємства, тобто, обірве зв'язок колективу з управлінською ланкою. На швидкість спілкування також може вплинути низький трафік, відсутність сучасного обладнання (зокрема гаджетів для персоналу та ін.). Висока завантаженість персоналу може стати причиною нездатності персоналу вчасно долучитись до каналу зв'язку.

Актуальним засобом для ведення комунікацій та статистики постають таблиці Microsoft Office EXCEL – це потужний табличний редактор, наділений неабиякими можливостями, який містить в собі багатий функціонал для ведення внутрішнього обліку, проведення статистики та підбиття розрахунків. Електронні таблиці Excel можуть бути використані для ведення комунікації та статистики у підприємстві під час воєнного стану. Це дає змогу організувати дані, візуалізувати їх, обмінюватися інформацією, автоматизувати процеси та забезпечити безпеку даних. Це потужний комунікаційний інструмент, який використовується для управління багатьма аспектами бізнесу.

Загалом інтеграція новітніх інформаційно-комунікаційних технологій у роботу малих підприємств позитивно впливає на їх зовнішні та внутрішні комунікації під час кризового стану, сприяє розвитку, оптимізації та покращенню якості роботи. Їх використання – це наступний крок у покращенні та осучасненні процесів комунікацій, що буде підтримувати діяльність підприємства в умовах кризових станів.

Список використаних джерел

1. Азьмук Н. А. Інформаційна регіональна система як фактор активізації розвитку малого підприємництва. *Культура народів Причорномор'я*. 2009. С. 7–9. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/24648>

2. Каут О. В., Шпортько А. Ю., Бігун О. О. Управління інформаційним забезпеченням діяльності підприємства. *Інфраструктура ринку. Електронний науково-практичний журнал*. 2019. Випуск 37. URL: http://market-infr.od.ua/journals/2019/37_2019_ukr/38.pdf

*Ковальська Л. А., д-р іст. наук, професор;
Котов К. Р. здобувач вищої освіти,
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця*

БЛОКЧЕЙН-ТЕХНОЛОГІЇ І БЕЗПЕКА ЦИФРОВОГО ДОКУМЕНТООБІГУ

Сучасне інформаційне суспільство все більше прагне до електронного документообігу, що ставлять питання їх безпеки у пріоритеті. Світ переживає стрімкий розвиток інформаційних і комунікаційних технологій, впровадження нових ідей, перехід до нових можливостей та засобів зв'язку. Надання якісних послуг та покращення обслуговування запитів і потреб громадян, передбачає відмову від застарілих методів обробки інформації, щоб відповідати сучасним вимогам. Запровадження електронного документообігу є однією з таких істотних змін. Пе-

рехід на електронний документообіг значно скорочує часові витрати на виконання дій, не пов'язаних з обслуговуванням громадян: автоматична реєстрація документів, слідкування за їх переміщенням, контролювання виконання документів тощо.

Забезпечення цілісності, автентичності та недублювання електронних документів стає складним завданням. У такому контексті блокчейн-технологія привертає увагу як потенційний механізм, що може забезпечити високий рівень безпеки електронного документообігу. Вивчення технологічних можливостей використання блокчейн задля безпеки електронного документообігу і налагодження роботи інформаційних систем на підприємстві є метою цього дослідження.

Бібліографія вивчення питань використання технології блокчейн, у яких започатковано розв'язання проблеми створення стійких і надійних розподілених мереж, широка і перспективна. Різним аспектам технології блокчейну багато уваги приділили зарубіжні науковці Д. Тапскотт, А. Тапскотт, Р. Воттенхофер, М. Андерсен, Д. Чаум, А. Бак, В. Дай, Х. Фінні, Е. Шеннон, Ф. Касіски, М. Хелман, Ф. Цимерман та інші [1–4]. В Україні цей напрям активно розвивається, акцентується увага на прикладних складниках, з-поміж яких варто виділити вивчення можливостей блокчейн технологій для гарантування безпеки інформаційної діяльності, що тезово демонструє пропонований матеріал.

Блокчейн-технологія являє собою розподілену та децентралізовану систему, в якій кожна транзакція або запис фіксується у блоках, пов'язаних між собою криптографічними методами. Основними принципами блокчейну є децентралізація, недублювання та недоступність для змін. Це означає, що будь-яка зміна в блокчейні відображається в усіх копіях, що розподілені серед учасників мережі, що робить систему майже незламною та надійною.

Блокчейн – це розподілена база даних, у якій зберігається інформація про кожену транзакцію, вироблену в системі. Дані зберігаються у вигляді ланцюжка блоків (звідси і назва – *blockchain*) з записами про транзакції. Їх неможливо підробити, оскільки кожен новий запис здійснює підтвердження вже наявних ланцюжків. Щоб підробити дані, потрібно змінювати інформацію в усіх інших блоках. Водночас актуальна інформація про записи в системі зберігається в усіх її учасників й автоматично оновлюється під час внесення будь-яких змін. Розгалуженість і прозорість транзакцій – переваги блокчейна.

Потенційно технологія блокчейн може бути адаптована для здійснення будь-яких операцій, так чи інакше пов'язаних з реєстрацією, обліком або передачею різних активів (фінансових, матеріальних і нематеріальних). Водночас тип блокчейн-сервісу, кількість учасників, а також їх географічне розташування значення не мають [4].

Така технологія може бути успішно використана для забезпечення безпеки електронного документообігу, зокрема в плані цілісності та автентичності доку-

ментів. Шляхом зберігання електронних документів у блокчейні, їх стан стає незмінним і недоступним для недозволених змін. Це дає змогу уникнути фальсифікації чи видалення документів, що є серйозним внеском у забезпечення довіри до електронного документообігу.

До того ж блокчейн-системи можуть забезпечити переваги в контексті виявлення шахрайства та маніпуляцій з документами. Блокчейн може слугувати довіреною платформою для верифікації документів, перевірки їх автентичності та відстеження всіх змін, що вносяться до них. Це створює прозору та недубльовану систему, що дає змогу виявити будь-які неправомірні зміни.

Хоча сама технологія має потенціал у формуванні безпеки електронного документообігу, виникають деякі виклики, що потребують уваги. Серед них – масштабованість, конфіденційність та регуляторні аспекти впровадження блокчейну. Необхідно проводити додаткові дослідження та експерименти для визначення оптимальних рішень та забезпечення належного рівня безпеки у контексті блокчейн-документообігу. Слід виділити і відзначити наступні ризики і особливості впровадження блокчейн технології.

Блокчейн володіє потенціалом забезпечити цілісність та автентичність електронних документів, а також протидіяти шахрайству та маніпуляціям. Однак перед впровадженням блокчейн-систем у широкому масштабі необхідно вирішити виклики, пов'язані з масштабованістю, конфіденційністю та регуляторними аспектами [4].

У впровадженні блокчейн-технологій в окремих галузях життєдіяльності суспільства виникають власні вразливі місця та перешкоди, які варто враховувати в умовах їх реалізації. До прикладу, найбільшими перешкодами на шляху до ефективного впровадження систем електронного документообігу в органах виконавчої влади в Україні є:

- недотримання принципів сумісності під час запровадження систем електронного документообігу;
- відсутність налагодженої системи електронної взаємодії між організаціями;
- відсутність єдиних стандартів і вимог систем та форматів даних;
- неготовність державних службовців;
- подекуди застарілість матеріально-технічної бази, неспроможність мереж пропускати збільшений обсяг інформації;
- тривалий і затратний процес сертифікації програм, пов'язаний із захистом інформації тощо.

Усього цього можна досягти шляхом створення єдиної системи на основі технології блокчейн.

Також варто враховувати, що блокчейн – це мета-технологія, оскільки вона впливає інші технології і складається з кількох технологій. Архітектурні шари

блокчейну: база даних, програмний додаток, кілька комп'ютерів, підключених один до одного, клієнти, що мають доступ до нього, програмне середовище, на якому він заснований, інструменти для контролю над ним [2].

Блокчейн-технології дають змогу отримати низку суттєвих переваг:

а) безпека. Блокчейн – це захищений цифровий реєстр, мережа рівних вузлів, де зберігаються транзакції з передачі прав власності на об'єкти, а не бази даних об'єктів власності (наприклад, рахунки клієнтів із розміщеними ними коштами);

б) економія коштів. Впровадження інфраструктури на основі технології блокчейн дає змогу суттєво знизити витрати на її підтримку та нівелювати численні ризики, пов'язані з безпекою. Відсутність посередників дає змогу заощадити кошти всім сторонам, що взаємодіють;

в) прискорення виконання процесів. Блокчейн дає змогу замінити численні моделі узгодження даних і в такий спосіб суттєво прискорити будь-які процеси. Наочним прикладом є проведення міжнародного акредитиву між S7 Airlines та «Альфа Банком» у вигляді транзакції через блокчейн Ethereum за 23 секунди замість звичайних 14 днів;

г) універсальність [3].

З допомогою технології блокчейн можна створювати громадські бази даних: земельні реєстри, відкриті ресурси для реєстрації прав власності, зокрема інтелектуальної, управління енергетичними потоками, голосування через Інтернет. Все більше розповсюджуються розумні контракти – транзакції, які автоматично виконуються за запрограмованого спочатку набору умов.

Водночас блокчейн, як і будь-яка технологія, не досконала, має деякі явні недоліки, особливо у плані масового впровадження технології [1]:

а) висока енергозалежність найпоширенішого блокчейну через складності транзакції, що робить його дорогою технологією;

б) висока вартість. Під час передачі електронних цінностей блокчейн дає змогу суттєво заощадити на оплаті послуг посередників та гарантів. Однак саме створення системи та впровадження її у будь-яку сферу є дуже затратним;

в) масштабованість є ще одним обмеженням через розмір публічної блокчейн-технології. У разі перевантаженості бази швидкість переказів значно знижується;

г) диференціація блокчейну. Зараз існує приблизно півтори тисячі цифрових монет, багато з яких мають власні версії блокчейну.

Підбиваючи підсумки, варто сказати, що блокчейн передбачає децентралізацію, яку становлять безліч вузлів і клієнтів у мережі, які постійно взаємодіють один з одним. До такої мережі може приєднається кожен охочий (запустивши попередньо на своєму вузлі відповідне програмне забезпечення). Це формулює

безпекові вимоги реалізації блокчейн-технології. Зокрема, технології повинні мати якомога менше програмних вразливостей, що можуть бути використані зловмисником. Таким потенційно може бути будь-який новий член мережі. Проблема високих вимог до мережі частково вирішується формуванням довіреного кола вузлів, які будуть підтримувати блокчейн і не давати зловмисникам використовувати вразливості навіть за їх наявності.

Відкритість інформації в децентралізованих системах має позитивні наслідки для спільноти, проте є великі ризики розкриття адреси суб'єкта інформаційної діяльності. Аналіз наявних децентралізованих систем (наприклад, Bitcoin, Ethereum) засвідчує вразливість інформації на рівні ідентифікації приналежності окремих адрес конкретним суб'єктам інформаційного процесу. Тому для оптимальної безпекової інформаційної діяльності в системі оптимальним є використання мультипідпису або смартконтрактів.

Список використаних джерел

1. Tapscott D., Tapscott A. Blockchain Revolution: How the Technology Behind Bitcoin Is Changing Money, Business, and the World. Penguin, 2016. 348 с.
2. Swan M. Blockchain: Blueprint for a New Economy. O'Reilly Media, 2015. 130 с.
3. Mougayar W. The Business Blockchain: Promise, Practice, and Application of the Next Internet Technology. Wiley, 2016. 179 с.
4. Kulikovskiy A. Технологія blockchain як складова інформаційної безпеки. Електронне фахове наукове видання «Кібербезпека: освіта, наука, техніка», 2019. Vol. 4(4). P. 85–89. <https://doi.org/10.28925/2663-4023.2019.4.8589>

*Наместник В. В., канд. наук з держ. упр.,
Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського,
м. Київ*

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕСТРУКТИВНОГО ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Через з повномасштабну збройну агресію Росії проти України з 24 лютого 2022 року в Україні введено воєнний стан [3]. Це особливий правовий режим, в умовах якого на перше місце виходять питання національної безпеки держави, невід'ємним складником якої є інформаційна безпека. У Стратегії інформаційної безпеки [4] соціальні мережі згадуються в контексті глобальних загроз та викликів як суб'єкти впливу в інформаційному просторі. В умовах воєнного стану ця

загроза ще більше актуалізувалась, оскільки соціальні мережі стали одним із найпоширеніших джерел інформації в Україні. У глобальному вимірі лідером цього ринку є Facebook (Meta). Станом на січень 2022 року кількість користувачів цієї соцмережі перевищувала 2,91 мільярда [2]. Аналіз вітчизняного інформаційного простору вказує, що у 2022 році у відбулися суттєві зміни у структурі джерел інформації. За даними опитувань, 85 % українців щоденно використовують інтернет, 74 % опитаних вказали соціальні мережі як основне джерело отримання новин, а 60 % – довіряють новинам у соціальних мережах. За результатами цього ж опитування, у 2022 році значно зросла популярність використання Telegram. Він став основною соціальною мережею як для комунікації, так і для споживання новин [2].

Масове залучення аудиторії та висока швидкість поширення інформації сприяють тому, що соцмережі стали не лише зручним майданчиком комунікації, а й інструментом поширення маніпуляцій, дезінформації та пропаганди, зокрема російської. Слід зазначити, що російська пропаганда за допомогою соціальних мереж намагається конструювати не лише український, а й інформаційний простір інших держав. Найбільш агресивною є риторика щодо держав, які активно підтримують Україну та надають допомогу, – Східної Європи, Великої Британії, Німеччини та США.

Водночас ворог використовує соціальні мережі не лише для поширення пропаганди чи дезінформації, але й для психологічного тиску на українське суспільство: посилення паніки й страху, підриву довіри до дій влади та Сил оборони України, розділення українців на основі політичних чи релігійних уподобань, мовного питання тощо. У такий спосіб ворог намагається ще більше дестабілізувати ситуацію всередині нашої країни для досягнення власних інтересів.

Зараз на українську аудиторію орієнтуються тисячі телеграм-каналів із новинним, розважальним чи будь-яким іншим контентом. Станом на кінець 2022 року дослідники українського сегменту Telegram виокремили понад 300 каналів, що просували російські сповіщення в український інфопростір [1]. Здебільшого такі телеграм-канали є анонімними, проте частина з них чітко асоціюється з проросійськими особистостями (політиками, журналістами, блогерами, тощо). Особливістю Telegram є те, що постійно з'являються нові телеграм-канали, або ж наявні змінюють власника, й відповідно – риторику. Відслідкувати такі зміни можливо лише шляхом систематичного моніторингу великого масиву даних. Тож навести вичерпний список ворожих телеграм-каналів фактично неможливо. Часто телеграм-канали з проросійською риторикою мімікують під українські телеграм-канали та приховано (маніпулятивно) просувають наративи російської пропаганди.

В умовах воєнного стану українці почали частіше звертатись до офіційних джерел інформації, зокрема до верифікованих сторінок представників влади чи

відомств у соціальних мережах. Тому російська пропаганда створює фейкові акаунти, що за стилем оформлення схожі на офіційні сторінки, для поширення неправдивої інформації. Протягом 2022–2023 років такі акаунти створювали від імені Валерія Залужного, народних депутатів України, компаній «Укренерго» та «ДТЕК», благодійного фонду «Повернись живим», підрозділів ЗСУ тощо. У такий спосіб ворог також намагається підірвати довіру до влади, лідерів думок та волонтерів.

Соціальні мережі під час повномасштабної війни слугують для ворога ще й джерелом розвідданих (OSINT-технології – Open Source Intelligence). Під впливом різних чинників (зокрема внаслідок вкрай збудженого емоційного стану) користувачі соцмереж публікують результати ворожих обстрілів або ж фото чи відео роботи української системи протиповітряної оборони. Такі дописи дають можливість ворогу дізнатись про результати їх роботи й коригувати подальші обстріли території України. Те саме стосується й поширення повідомлень, світлин та відеозаписів переміщення військової техніки ЗСУ. Слід також зазначити, що особисті сторінки військовослужбовців у соціальних мережах можуть слугувати джерелом для збору відомостей про особовий склад чи переміщення підрозділів української армії. Корисною для ворога може бути й інформація, яку поширюють родичі військовослужбовців у спільнотах чи на сторінках, присвячених пошуку безвісти зниклих військовослужбовців.

Після повномасштабного вторгнення Росії на територію України відбулася нова хвиля активізації українського волонтерського руху. Допомоги потребували як Сили оборони України, так і люди, що постраждали внаслідок повномасштабної збройної агресії. Велика кількість різноманітних волонтерських зборів стала прикриттям для шахраїв, котрі почали використовувати ситуацію для привласнення коштів чи викрадення персональних даних довірливих користувачів соціальних мереж.

Вирішенням проблеми деструктивного інформаційно-психологічного впливу соціальних мереж може слугувати підвищення рівня цифрової та медіаграмотності населення. Недостатній рівень медіаграмотності (медіакультури) українців визначений однією з глобальних загроз в інформаційному просторі [5].

Як свідчать дослідження [6], щороку зростає кількість людей, які користуються інтернетом, також зростає і загальнодоступність інтернету в Україні. Частково це сприяє зростанню рівня цифрової грамотності українців, проте проблема все ще зберігається. У Стратегії інформаційної безпеки [4] для вирішення цієї проблеми передбачено проведення просвітницьких кампаній з медіаграмотності, що сприятимуть розвитку критичного мислення, фактчекінгу (перевірки фактів) тощо.

Список використаних джерел

1. «Кремлівська гідра»: 300 телеграм-каналів, які отруюють український інфопростір. URL: <https://detector.media/monitorynh-internetu/article/205954/2022-12-14-kremlivska-gidra-300-telegrm-kanaliv-yaki-otruyuyut-ukrainskyu-infoprostir/> (дата звернення: 26.05.2023).
2. Найпопулярніші соціальні мережі у світі станом на січень 2022. URL: <http://google.com/amp/s/marketer.ua> (дата звернення: 26.05.2023).
3. Про введення воєнного стану в Україні. Указ президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 року. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 26.05.2023).
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки». Указ президента України № 685/2021 від 28 грудня 2021 року. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-413976852021-41069> (дата звернення: 26.05.2023).
5. Рівень цифрової грамотності українців: про що свідчить дослідження Мінцифри. URL: <http://nrcu.gov.ua/news.html?newsID=97355> (дата звернення: 26.05.2023).
6. Українські медіа, ставлення та довіра у 2022 році. URL: <https://internews.in.ua/wp-content/uploads/2022-11/Ukrainki-media-stavlennia-ta-dovira-2022.pdf> (дата звернення: 26.05.2023).

Палій С. В., аспірант,

Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ

ПРОБЛЕМАТИКА ДІЯЛЬНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИХ ЦЕНТРІВ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ

Важливою умовою стабільної життєдіяльності суспільства за будь-яких обставин є усунення інформаційних ризиків у системі інформаційно-комунікаційного забезпечення державно-управлінської діяльності. Особливої актуальності цей аспект діяльності інформаційно-аналітичного центру набуває в безпрецедентній кризовій ситуації в країні, що триває з 24 лютого 2022 р. через початок відкритого воєнного нападу рф на Україну.

Особливості діяльності управлінських структур в умовах відкритої воєнної агресії рф зумовлені наявністю багатьох факторів, що впливають на ефективність діяльності організацій, вимагають для прийняття результативних управлінських рішень: наявності великої кількості оперативної і достовірної інформації; регулярного проведення аналізу ретроспективи, чинного стану та можливих ситуацій; вибору варіанта управлінського рішення; організації виконання рішення та контролю як безпосередньо результатів, так і процесу його виконання.

Важливим аспектом, що впливає на рівень прийняття ефективних управлінських рішень в умовах відкритої воєнної агресії рф є наявність величезної кільк-

кості дезінформації, що поширюється в інформаційному просторі України та світу і спрямована на виправдання воєнної агресії росії, маніпулювання масовою суспільною свідомістю та соціально-політичними процесами в інтересах РФ.

Станом на 2021 р. вітчизняними дослідниками було визначено низку напрямів вживання заходів щодо захисту національного інформаційного простору та забезпечення національної системи інформаційної безпеки України. Так, наприклад, В. Мороз пропонує такі позиції: удосконалення нормативно-правової бази у сфері державної інформаційної політики, що визначала б взаємодію правоохоронних органів України з органами місцевого самоврядування, державними органами та громадськими установами; створення єдиного міжвідомчого координаційного органу для керівництва, координації та моніторингу заходів інформаційної безпеки; створення системи комплексного моніторингу популярних аудіовізуальних та друкованих ЗМІ, а також популярних інтернет-ресурсів; сприяння подальшим комплексним дослідженням у сфері інформаційної безпеки [4, с. 101].

З огляду на загальноприйняте визначення інформаційної безпеки держави як стану захищеності важливих інтересів особистості, суспільства та держави: «стан захищеності життєво важливих інтересів, а, отже, й інформаційної озброєності держави, суспільства, особистості, за якого жодні інформаційні впливи на них неспроможні викликати деструктивні думки і дії, що призводять до негативних відхилень на шляху стійкого прогресивного розвитку названих суб'єктів» [1, с. 221–222], надзвичайно важливим є запобігання нанесенню шкоди населенню засобами: надання неповної, несвоєчасної та недостовірної інформації; негативного інформаційного впливу; негативних наслідків інформаційних технологій; несанкціонованого використання, поширення порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації.

За цих умов для компенсації впливу ворожого інформаційно-аналітичного потенціалу, створення власного інформаційного простору, що відповідає завданням забезпечення національної безпеки України, для незалежного оцінювання військових, економічних, суспільно-політичних та інших процесів, що відбуваються в країні та світі, пріоритетним завданням є створення власної ефективної системи інформаційно-аналітичної діяльності.

Пріоритетною в умовах відкритої воєнної агресії проти України є група завдань, спрямованих на відстеження загрози дій органів вищого військово-політичного керівництва росії, виключення фактора раптовості та мінімізацію фактора непередбачуваності в діях ворога, зокрема виявлення можливості нанесення ворогом непоправних збитків країні, її економічному потенціалу та населенню. Наприклад, від даних, наданих інформаційно-аналітичними центрами органам місцевого самоврядування, безпосередньо залежить прийняття рішень вищого міського керівництва щодо евакуації населення, можливості проведення місто-

будівних робіт, урочистостей з нагоди загальноміських свят та пам'ятних дат, форми роботи навчальних закладів всіх рівнів (ВНЗ, ПТУ, технікуми, школи, дитячі садки) та ін.

Надзвичайно важливим у цьому контексті є діяльність Інформаційно-аналітичного центру національної безпеки України (раніше Інформаційно-аналітичний центр РНБО України, створений відповідно до Указу Президента України № 398/2014 від 12 квітня 2014 р. як інформаційно-аналітична установа Ради Національної Безпеки і Оборони України) [3]. Станом на травень 2023 р. Інформаційно-аналітичний центр національної безпеки України працює як інформаційно-дослідницька організація, а її функцією є «інформування інформаційних агентств, ЗМІ, громадян України та світу про ситуацію на усіх фронтах боротьби з російським агресором, поширення термінової оперативної інформації та ексклюзивної інформації Офісу Президента, МОУ, РНБО, ІАЦ, силових відомств України» [2]. Інформаційно-аналітична діяльність центру являє собою окрему, самостійну предметну галузь діяльності, що призначена для надання ЗМІ, органам місцевого управління та широкій громадськості достовірної інформації. Значна увага приділяється питанням використання чинного інтелектуального потенціалу для вирішення завдань забезпечення безпеки України та її інтересів.

Інформаційний портал центру є важливим інструментом реалізації державної політики на сучасному етапі.

Наявність сучасних засобів збереження, отримання та візуалізації даних не вирішує основних завдань сучасного інформаційно-аналітичного центру. Це неможливо без могутнього аналітичного складника, що дає змогу виділити з величезного обсягу даних, які надходять з різноманітних джерел, відомості, необхідні і достатні для успішного реагування на виклики воєнного часу.

Висновки. Діяльність інформаційно-аналітичних центрів України в умовах війни реалізується в кількох напрямках: протидія дезінформації (у контексті формування перевіреної інформаційної бази на національному рівні); аналіз воєнних, суспільно-політичних, соціально-економічних та ін. подій і їх наслідків для населення України на сучасному етапі; аналіз наслідків війни; аналіз розвитку України після закінчення війни. Основним призначенням інформаційно-аналітичних центрів України на сучасному етапі, в умовах відкритої воєнної агресії з боку РФ, розробка інформаційної стратегії країни (на внутрішньодержавному рівні та на міжнародній арені) і створення необхідних умов для прийняття ефективних рішень на державному рівні з метою забезпечення конституційних прав українського народу.

Список використаних джерел

1. Кочубей Л. О. Інформаційна безпека держави: інструменти захисту українського інформаційного поля (на прикладі особливостей інформаційно-комунікаційних технологій у сучасному Донбасі). *Наукові записки*. Вип. 3(77). С. 220–237.
2. Про центр. Інформаційно-аналітичний центр національної безпеки України. URL: <https://mediarnbo.org/%d0%bf%d1%80%d0%be-%d0%bd%d0%b0%d1%81/> (дата звернення: 07.05.2023).
3. Указ Президента України № 398/2014. Про Інформаційно-аналітичний центр. Президент України. Офіційне інтернет-представництво. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3982014-16899> (дата звернення: 12.02.2023).
4. Moroz V. Features of information security in martial law. *Юридичний вісник*. 2021. № 2(59). С. 94–101.

Патола В. Б., слухач,
Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського,
м. Київ

АНАЛІЗ КОМУНІКАЦІЙНИХ ФУНКЦІЙ СУБ'ЄКТІВ, ЯКІ ФОРМУЮТЬ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР ДЕРЖАВИ В ПЕРІОД ВОЄННИХ ДІЙ

Практично будь-які дані, поширені в інформаційному просторі, за наявності запиту на інформацію відповідної тематики у суспільстві можуть істотно вплинути на громадську думку та, щонайменше, викликати сильні емоції у численних аудиторій. В історичній ретроспективі держава зберігала монополію на медіа, особливо під час війни. Конкурувати з державними медіа могли хіба що чутки, листівки або інший, апріорі нечисленний і складно поширюваний «самвидав». Актуальність фактичної детермінації та правового регулювання ролі і місця суб'єктів формування інформаційного середовища полягає в тому, що зараз учасником наповнення інформаційного простору може стати кожен власник смартфона, а це, зі свого боку, кардинально змінює правила гри та робить інформаційний простір окремим полем бою, а інформаційний складник – повноцінним складником війни. Ідеться не про факт, який відбувся, а про динамічний процес, який триває і зараз. Інформування, обман, просування своїх наративів та переконання аудиторій завжди були способом досягнення воєнних і політичних цілей. У сучасному інформаційному протистоянні всіх проти всіх зможе досягнути власних цілей той, хто швидше адаптується і краще розуміє зміни природи інформаційного протиборства, роль та місце його учасників.

Аналіз джерел показав, що у статті 17 Конституції України визначено: «Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу» [1]. Статті 1 і 3 Закону «Про оборону України» визначають інформаційні заходи складником процесу підготовки до збройного захисту держави у разі ворожої збройної агресії: «Підготовка держави до оборони включає: ... захист інформаційного простору України та її входження у світовий інформаційний простір, створення розвинутої інфраструктури в інформаційній сфері» [2]. Створення розвинутої інфраструктури в інформаційній сфері передбачає активну діяльність не лише державних установ та організацій, а загалом засобів масової інформації, інших інституцій та представників громадянського суспільства, які беруть участь у наповненні інформаційного простору та формуванні інформаційного середовища.

Стаття 4 Закону України «Про національну безпеку України» визначає інформаційну безпеку одним із пріоритетних складників державної політики у сфері національної безпеки: «Державна політика у сферах національної безпеки і оборони спрямовується на забезпечення воєнної, зовнішньополітичної, державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки, безпеки критичної інфраструктури, кібербезпеки України та на інші її напрями» [3].

У статті 3 Стратегії забезпечення державної безпеки, затвердженої Указом Президента України від 16 лютого 2022 року № 56/2022, у самому визначенні поняття інформаційної безпеки однією із загроз такій безпеці визнається неповнота, невчасність та невірогідність інформації: «Інформаційна безпека – це стан захищеності національних інтересів людини, суспільства і держави в інформаційній сфері, за якого унеможливлено завдання шкоди через: неповноту, невчасність та невірогідність інформації, що використовується...» [4].

Водночас Стратегія інформаційної безпеки, затверджена Указом Президента України від 28 грудня 2021 року № 685/2021, серед глобальних викликів та загроз інформаційній безпеці виділяє збільшення кількості глобальних дезінформаційних кампаній, інформаційну політику рф, соціальні мережі як суб'єкти впливу в інформаційному просторі та недостатній рівень медіа-грамотності в умовах стрімкого розвитку цифрових технологій [5].

Водночас пункт 1.2.1 Доктрини зі стратегічних комунікацій ВКП 10-00(49).01, затвердженої наказом Головнокомандувача Збройних Сил України від 12.10.2020 року, серед характерних рис сучасного інформаційного простору виділяє таку: «Сформувалась роль споживачів інформації в якості її розповсюджувачів, традиційні (радіо, телевізійні, на паперових носіях) новини втрачають актуальність» [6]. Отже, фактично на рівні керівних документів Збройних Сил України визнається роль споживачів інформації у якості її розповсюджувачів, і

відповідно, роль громадян України у протидії інформаційним загрозам та забезпеченні інформаційної безпеки.

Норми Конституції України мають найвищу юридичну силу серед Законодавства України та є нормами прямої дії, тобто можуть застосовуватися навіть без додаткового законодавства, яке їх конкретизує. У статті 34 Конституції України зазначено: «кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір», а також визначено, що «здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності...» [1], тобто якраз у ситуації ворожого збройного нападу та широкомасштабної війни. Отже, громадяни України фактично мають право, і навіть обов'язок, брати участь у забезпеченні інформаційної безпеки та в інформаційній боротьбі з ворогом. Водночас на них ще покладені певні обмеження, порушення яких може призвести до юридичної відповідальності, а в окремих випадках – до миттєвих і тяжких наслідків, наприклад у вигляді завдання ворогом вогневого ураження. За таких умов особливого значення набуває медіа-грамотність загалом та здатність прийняти вірне рішення, які саме дії в інформаційному просторі вчинити чи взагалі утриматися від них у кожному конкретному випадку у відповідний час. Це прямо стосується наших реалій і працює в умовах широкомасштабного збройного вторгнення рф в Україну.

Автори аналітичного посібника «Гібридна війна Росії проти України» визначають розвиток критичного мислення та медіа-грамотності аудиторій одним з найефективніших способів боротьби з ворожою пропагандою та дезінформацією: «Для ефективної боротьби з російською пропагандою та дезінформацією потрібно не боротися з самим явищем, а перешкоджати досягненню конкретних цілей російської інформаційної кампанії. Задля цього цільову аудиторію слід робити «стійкою» до наративів і фейків, які продукує російська пропаганда... Після запуску програм з медіа-грамотності населення користувачі соцмереж стали рідше позитивно реагувати на російські джерела незалежно від їх ідеологічної спрямованості», – йдеться у посібнику [7, с. 26].

Деякі спеціалісти-медійники, розуміючи завдяки професійному досвіду тенденції сучасного інформаційного простору, усвідомлюють себе активними учасниками інформаційного протиборства і відкрито декларують це. Наприклад, голова ради Незалежного Медіа Форуму, письменник, Надзвичайний і Повноважний посол України Юрій Щербак зазначає: «Ми, творці й автори Незалежного Медіа Форуму... також вважаємо себе частиною єдиного українського інформаційного фронту, невеличкою, але потрібною ланкою боротьби з російською агресією» [8, с. 6].

Отже, в умовах сучасних воєнних дій суб'єктами формування інформаційного середовища, і відповідно учасниками інформаційного протиборства, висту-

пають не лише державні організації чи спеціалісти-медійники, а практично усі споживачі інформації. Непродумані дії в інформаційному середовищі становлять загрозу національній та інформаційній безпеці. Недостатність інформації, її не своєчасність або невірність також може призводити до негативних наслідків і створювати сприятливі умови для роботи російських пропагандистів. Це відображено у Законодавстві України та керівних документах Сил оборони України. Тактика інформаційної боротьби та тенденції формування інформаційного середовища постійно змінюються. Демократичні засади української держави, стрімкий розвиток інформаційних технологій і соціально-психологічні характеристики українського суспільства повністю унеможливають і роблять небезпечним введення воєнної цензури тоталітарного зразка. Право громадян (за незначними винятками) вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію закріплено у Конституції. Це накладає на користувачів сучасними інформаційними технологіями відповідальність щодо підтримання достатнього рівня власної медіа-грамотності та життєво необхідної в умовах війни само цензури.

Список використаних джерел

1. Конституція України. URL: <http://surl.li/hinkt>
2. Закон України «Про оборону України». URL: <http://surl.li/hinlk>
3. Закон України «Про національну безпеку України». URL: <http://surl.li/hinlp>
4. Указ Президента України № 56/2022 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року «Про Стратегію забезпечення державної безпеки». URL: <http://surl.li/ffrqv>
5. Указ президента України від 28 грудня 2021 року № 686/2021 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про стратегію інформаційної безпеки».
6. Доктрина зі стратегічних комунікацій ВКП 10-00(49).01 наказ Головнокомандувача Збройних Сил України від 12.10.2020. URL: <http://surl.li/gczmj>
7. Гібридна війна Росії проти України. Як перемогти на інформаційному фронті. URL: <http://surl.li/hinlx>
8. Україна: журналісти на передовій: збірка / упорядники: Алла Малієнко, Юрій Боднар, Анатолій Яковець. Київ: Видавничий дім журналу «Пам'ятки України», 2023. 480 с.

Наукове видання

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

VIII Міжнародної науково-практичної конференції

«ІНФОРМАЦІЯ ТА СОЦІУМ»

(02 червня 2023 р.)

*Редакційна колегія та організатори конференції не несуть відповідальності
за точність викладених у публікаціях фактів та даних.*

*У матеріалах конференції максимально точно відбитий стиль викладення,
запропонований учасниками*

Редактор О. А. Содатова
Технічний редактор О. К. Гомон

Підписано до друку 27.11.2023 р.
Формат 60×84/16. Папір офсетний.
Друк – цифровий. Умовн. друк. арк. 9,71
Тираж 100 прим. Зам. № 86

Донецький національний університет імені Василя Стуса
21021, м. Вінниця, вул. 600-річчя, 21.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру
серія ДК № 5945 від 15.01.2018 р.